

SZÖVEGÉRTÉS – SZÖVEGALKOTÁS

Tanári útmutató

7

A kiadvány engedélyszámon időponttól tankönyvi engedélyt kapott.
Educatio Kht. kompetenciafejlesztő oktatási program kerettanterv.

A kiadvány a Nemzeti Fejlesztési terv Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Program 3.1.1. központi program (Pedagógusok és oktatási szakértők felkészítése a kompetencia alapú képzés és oktatás feladataira) keretében készült, a suliNova oktatási programcsomag részeként létrejött tanulói információhordozó. A kiadvány sikeres használatához szükséges a teljes oktatási programcsomag ismerete és használata.

A teljes programcsomag elérhető: www.educatio.hu címen.

FEJLESZTÉSI PROGRAMVEZETŐ

KORÁNYI MARGIT

VEZETŐ FEJLESZTŐK

**ARATÓ LÁSZLÓ
KÁLMÁN LÁSZLÓ**

SZAKMAI BIZOTTSÁG

BÓKAY ANTAL ELNÖK
BÁNRÉTI ZOLTÁN LEKTOR
CSERHALMI ZSUZSA
GYŐRI JÁNOS
SCHEIN GÁBOR

ALKOTÓSZERKESZTŐ

SCHILLER MARIANN

SZAKMAI LEKTOROK

A SZAKMAI BIZOTTSÁG TAGJAI
PETHŐNÉ NAGY CSILLA

FELELŐS SZERKESZTŐ

NAGY MILÁN

**BORÍTÓGRAFIKA
TIPOGRÁFIA**

**SZŰCS ÉDUA
BÁRD JOHANNA**

**A TANKÖNYVVÉ NYILVÁNÍTÁSI
ELJÁRÁSBAN KÖZREMŰKÖDŐ
SZAKÉRTŐK**

© **SCHILLER MARIANN**
© **FARAGÓ ORSOLYA, TALLOS ANDREA, GYESKÓ ÁGNES**
© **WELTNER MARIANN**
© **EDUCATIO KHT., 2008**

RAKTÁRI SZÁM:

H-ASZE0707/T

M Á S L E T T E M ?

Tanári útmutató

Fejlesztők

Faragó	Orsolya
Tallós	Andrea
Gyeskó	Ágnes
Weltner	Mariann

TARTALOM

MÁS LETTEM?

5	NÉVJEGY
8	MÉRÉS A CÉLCSOPORTOK DIFFERENCIÁLÁSÁHOZ
15	EZ VOLNÉK ÉN?
34	KEDVES NAPLÓM!
53	SZABÓ MAGDA: <i>ABIGÉL</i>
65	A FELNŐTTÉ VÁLÁS REGÉNYE
76	KIEGÉSZÍTŐ FELADATOK, AJÁNLOTT OLVASMÁNYOK
90	KARINTHY FRIGYES: <i>SKARLÁT</i>
109	CSATOLT KIEGÉSZÍTŐ SZÖVEGÉRTÉSI FELADATOK
114	KREATÍV ÍRÁSGYAKORLAT: MÁS LETTEM

NÉVJEGY

A FEJEZET CÍME	Más lettem?
A FEJEZET CÉLJA	<p>A kamaszlét nehézségeinek feltárása, elfogadás és önfogadás fogalmainak tisztázása, az együttélés viszonyrendszerének bemutatása.</p> <p>Az emberi világ sokszínűségének, az ember egyediségének, különbözőségének elfogadása, a felnőtté válás során felmerülő döntési helyzetek felismerése.</p> <p>Az órákon megbeszélés tárgya lehet a személyes és közösségi igazság konfliktusának megértése, a pszichés és testi változások elfogadása, az önbizalom erősítése, helyes önismeret kialakítása. Szituációs játékok segítségével a diákok lehetőséget kapnak arra, hogy szokatlan, új kommunikációs helyzetekben magabiztos fellépésre tegyenek szert.</p>
A FEJEZETBEN LÉVŐ MODULOK CÍME, TÉMÁJA ÉS AJÁNLOTT ÓRASZÁMA	<ol style="list-style-type: none">1. Mérés a célcsoportok differenciálásához (1 tanóra) – választható modul2. Ez volnék én? (pl. Janikovszky-, Ágai- és Lackfi-szövegek alapján) (3 tanóra) – választható modul3. Kedves Naplóm! (napló- és levélírás pl. Sue Townsend-részlet nyomán) (2 tanóra) – választható modul4. Szabó Magda: <i>Abigél</i> – egy magyar iskolaregény – összevetés a Harry Potterrel (2 tanóra)5. Az <i>Abigél</i> mint a felnőtté válás regénye (2 tanóra)6. Tudományos ismeretterjesztő szövegek elemzése, összevetése irodalmi szövegekkel és a saját tapasztalattal (2 tanóra)7. Karinthy Frigyes: <i>Skarlát</i> (2 tanóra) – választható modul
AJÁNLOTT KOROSZTÁLY	7. évfolyam
	<p>Tantervi</p> <p>A fejezetben megtanultakra épülhet a <i>Változatok Rómeókra és Júliákra</i> című 8. osztályos fejezet, emellett a fejezet előkészítheti a szintén 8. évfolyamon megbeszélendő <i>Beavatás</i> című modult.</p>
FEJEZET-KAPCSOLÓDÁSI PONTOK	<p>Kereszttantervi</p> <p>Szociális kompetencia fejlesztése, emberismereti és önismereti tananyagok összehangolása a modullal. A saját tapasztalat összevetése az elemzett szövegek tanulságaival.</p> <p>Az együttműködési készség fejlesztését célzó emberismereti és pszichológiai témák összekapcsolása az irodalmi anyaggal (javasolt területek: biológia, etika, emberismeret).</p>
	<p>Kompetencia-területen</p> <p>(Ajánlott megelőző és követő fejezet)</p> <p>Megelőző fejezet: <i>Itthon vagyok</i> Ajánlott következő fejezet: <i>A költészet nyelvtana, a nyelvtan költészete vagy Hétköznapi és művészi kommunikáció</i></p>

A KÉPESSÉG- FEJLESZTÉS FÓKUSZAI	Kompetencia- területi	Logikai viszonyok a nyelvben, a feltételes mód használata (átalakítások kijelentő módból feltételes módba) Írásbeli szövegalkotás fejlesztése, novellaelemzés Poétikai fókusz: Írónia, önírónia, magyarázat, következtetés
	NAT (2003)	A beszédpartnerrel való együttműködés. Érvelés: érvek felkutatása, vélemény, állásfoglalás kialakítása. Törekvés empatikus viszony kialakítására a beszédpartnerrel. Ismeretterjesztő szövegek önálló olvasása és megértése, lényegkiemelés, ok-okozati viszonyok felismerése Szövegalkotási képesség különböző szövegtípusokban és műfajokban, a különböző nézőpontú elbeszélés és jellemzés gyakorlása, párbeszéd írás. Összefoglalás készítése megadott szempontok alapján tanári irányítással, csoportosan.
	Egyéb műveltségterületi	a 2. világháború alapvető nem-háborús tényeinek megismerése
	Kereszttantervi (Pl. életpálya- építési, szoci- ális)	A kamaszléttel együtt járó változások vizsgálata, a családon belüli státusz változásai, a kritikai érzék fejlesztése
KÖVETELMÉNYEK	A művekben megjelenő elvárások, szerepek, csoportnormák és értékek felismerése és azonosítása, az elbeszélői nézőpont azonosítása és funkciójának értelmezése az olvasott művekben. A kamaszlét – mint a felnőtté válás és a gyermekkor közötti időszak – a tanult művekben megjelenő tartalmainak, jelentéseinek megfogalmazása. Az olvasott regény esetében: a szereplők rendszerének bemutatása; a regény terének, idejének, szereplőinek és cselekményének azonosítása. Az elbeszélői nézőpont felismerése, a kompozíciós egységek elkülönítése.	
ÉRTÉKELÉS	<p><i>Szóbeli:</i> mivel a téma a kamaszok érzékenységét nagyban érintheti, javasolt, hogy az értékelésnél a szaktanár tolerálja és pozitívan értékelje az önismeretre és önfogadásra törekvés megnyilatkozásait, az egymásra figyelés gesztusait.</p> <p><i>Írásbeli:</i> Elsősorban nem a tényanyag elsajátítását mérő, hanem sokkal inkább a személyes véleményeket és ítéleteket tükröző, önálló fogalmazás jellegű számonkérési módszer javasolt.</p>	

MÓDSZERTANI
AJÁNLÁS

A csoportok kialakításakor a differenciálásnál a szaktanár elsősorban azt vegye figyelembe, hogy a különböző tanulók logikai készsége milyen szinteken áll.

A fejezet középpontjában a téma testhez állósága miatt (a kamaszlét mindennapi gondjai, megélése) a szóbeli megszólalás, a beszélgetés áll, a ráhangolódási szakaszban elsősorban a beszédkésztséget mérő feladatok vannak. A feldolgozás szakaszában a szóbeli és írásbeli feladatok aránya nagyjából megegyezik, a reflektálási szakaszban pedig olyan feladatok dominálnak, melyeknél a megbeszélés a fő cél.

A modul feldolgozásakor elsősorban a pármunkára és a csoportos munkára koncentráló feladatok kerüljenek előtérbe.

TÁMOGATÓ
RENDSZER

VAJDA ZSUZSANNA: *A gyermek pszichológiai fejlődése*. Helikon Kiadó, Budapest, 1999.

MÉREI FERENC – V. BINÉT ÁGNES: *Gyermeklélektan*. Gondolat Kiadó, Budapest, 1981.

RANSCHBURG JENŐ: *Gepárd-kölykök. Gyermekismeret*. Urbis Könyvkiadó, Budapest, 2004.

FORGÁCH JÓZSEF: *A társas érintkezés pszichológiája*. Gondolat Kiadó, Budapest, 1989.

GEORG KÜHLEWIND: *Csillaggyerekek*. Kláris Kiadó, Budapest, 2003.

1. MÉRÉS A CÉLCSOPORTOK DIFFERENCIÁLÁSÁHOZ

1 óra

Tanári instrukciók:

- Ha a tanár úgy ítéli, hogy e mérés nélkül is biztos kézzel tudja megalakítani a csoportokat, ezt a modult el is hagyhatja. Az önismereti kvízt általában szeretik a tanulók.
- A differenciálás alapja: a csoportok kialakításakor a differenciálásnál a szaktanár elsősorban azt vegye figyelembe, hogy a különböző tanulók logikai és problémakezelési készsége milyen szinten áll.
- A fejezet középpontjában a téma testhezállósága miatt (a kamaszlét mindennapi gondjai, megélése) a szóbeli megszólalás, a beszélgetés áll, a fejezet eleji felmérésben önismereti és logikai készséget mérő, a ráhangolódási szakaszban pedig elsősorban a beszédkészséget mérő feladatok vannak. A feldolgozás szakaszában a szóbeli és írásbeli feladatok aránya nagyjából megegyezik, a reflektálási szakaszban pedig olyan feladatok dominálnak, amelyeknél a megbeszélés a fő cél.
- A modul feldolgozásakor elsősorban a pármunkára és a csoportos munkára koncentrálnó feladatok kerüljenek előtérbe.

1. lépés: 1. feladat

T/1.

5. oldal

25 PERC

Tanári instrukciók:

- A tanári értékelés során a feladat megértésén és a tulajdonságok közti választáson túl az értékelésnél az önismeret, az önkritikusság szempontjait veheti figyelembe a szaktanár, ha úgy ítéli, eléggé ismeri tanítványait. Fontos, hogy a kapott információkkal ne éljen az órák során, és hogy ne számonkérés, dolgozat jellege legyen a tesztnek. El kell érni, hogy mindenki őszintén válaszoljon (vagy sehogya se). A válaszokat megbeszélni érdekesebb, mint összegyűjteni. Az egymás válaszaival való reakciókból legalább annyi tudható meg, mint a válaszokból magukból. A fennmaradó időben beszéljünk az osztállyal a felvetett, felmerült kérdésekről.
- A következő órára minden diák hozzon magával egy családi fényképet, olyat, melyet megmutat társának, s amelyen lehetőleg sokan láthatók.

1. Szerinted milyen vagy?

Jellemző külső és belső emberi tulajdonságokat gyűjtöttünk össze. Olvasd el figyelmesen a listákat, majd:

Csoportonként válassz egy, de legfeljebb három jellemzőt, amelyek szerinted illenek rád! A választott jellemzőket jelöld X-szel az A) oszlopban!

Jelöld X-szel:

- a) azokat a jellemzőket, melyek általában igazak rád!
- b) azokat, melyek a legjobb barátodra jellemzőek!
- c) azokat, melyek azt az ismerősdet jellemzik, akiért nem lelkesedsz túlzottan!

		A)	B)		
			a)	b)	c)
TESTALKATOD SZERINT	átlagos				
	magasabb				
	alacsonyabb				
	izmos, erős				
	vékonyabb				
	teltebb				
	sportos				
TERMÉSZETED SZERINT	hirtelen, vérmes				
	lobbanékony				
	nyugodt				
	kiegyensúlyozott				
	közönyös, flegma				
	álmodozó, elmélázó				
ÉRZELMI VILÁGOD SZERINT	kimutatod érzelmeidet				
	uralkodsz érzelmeiden				
	mélyen érző				
	szenvédélyes				
	lelkesedő, optimista				
	elzárkózó, befelé forduló				

ÉRTELMI VILÁGOD SZERINT	gyors felfogású				
	céltudatosan figyelő				
	ábrándozó				
	alkotó képzeletű				
	jó emlékezetű				
	problémákat feltáró				
	kíváncsi, kutató				
	sokoldalú				
	inkább egy dologra összpontosító				
CSELEKEDETEID ALAPJÁN	meggondolt				
	határozott				
	merész, bátor				
	kezdeményező				
	erős akaratú, küzdőképes				
	önfejű				
	ötletszerűen cselekvő				
	magabiztos				
	bizonytalan				
MÁSOKHOZ VALÓ VISZONYOD ALAPJÁN	tapintatos				
	udvarias				
	segítőképz				
	türelmes				
	szerény				
	türelmetlen				
	öntelt				
	másokat figyelembe nem vevő				
	uralkodó természetű				
	másokat is elismerő				

2. lépés: 2. feladat

T/2.

7. oldal

5 PERC

Tanári instrukciók:

- A feladat a problémamegoldó képességet és a szociális érzékenységet állítja középpontba, de alapvető szövegértési készségeket is vizsgál.
- A B/b)–c) kérdésekre adott válaszok segítenek a tanárnak képet alkotni a diákok problémaérzékenységéről.

2. Olvasd el a szöveget, és válaszolj a kérdésekre!

Olvasd el az alábbi részletet! A szöveg egy kamaszoknak kamaszokról szóló könyvből való részlet. Írója Andrew Matthews, a könyv címe: *Legyél boldog tinédzser!*

„Ne hagyd magad feldühíteni!

Néha a testvéreid vagy a barátaid a suliban beszélnek neked, de igazából csak arra kíváncsiak, hogyan reagálsz. Talán ilyeneket mondanak:

- Mi a helyzet, dagi?
- Nagyon gáz, ahogy kinézel!
- Amatőrök vagytok!
- Hogyan tudsz azzal a hülyegyerekkel járni?

Legtöbbször csak tesztelni akarják, hogyan reagálsz. Azzal kísérleteznek, hogy fel tudnak-e dühíteni. Ha dühös leszel, akkor ők nyertek!”

- a) Mi a véleményed az idézett részletéről? Igaznak találod?
- b) Szoktad magad így érezni? Kerültél már hasonló helyzetbe?
- c) Szerinted hogyan kellene reagálni a fenti helyzetekben?
- d) Mi a közös a fenti szövegben idézett négy helyzetben? Az alábbi kifejezések közül húzd alá azokat a szavakat, amelyek jól érzékeltetik a helyzetet!
ciki, dili, buli, égő, laza, nyüzüge, gizda, gáz, király

MEGOLDÁS:

B/d)

kínos helyzet: ciki, égő, gáz

3. lépés: 3. feladat

T/6.

8. oldal

5 PERC

Tanári instrukciók:

- Mivel a felmérés jellegéből adódóan nem lehet számokkal, százalékokkal mérni az eredményt (amely nagy valószínűséggel tanulócsoportonként eltérő lesz), a szaktanár egyéni elbírálására bízunk az értékelést. A felmérés csak a tanárnak szól, az eredményre semmi esetre se adjon érdemjegyet; ha lehet, csak általánosságokban utaljon az eredményekre, és dicsérje meg az egész osztályt, amiért kooperatívan álltak a válaszadáshoz.
- A csatolt feladatok elsősorban a szövegértésre koncentrálnak. A felmérés az *Érzelmi tesztek könyve. EQ. Mekkora az Ön emocionális intelligenciája?* című könyvben található (Saxum Kiadó, Budapest, 1997, 122–124.).
- A teszt értékelése (csak támpont a szaktanári értékeléshez):
 - 8 vagy annál több „igen” válasz esetén a diák nem jó béketeremtő. Annak ad igazat, aki szuverén, szenttelen módon lép fel a vitában, elvakítja az egyik ember határozottabb fellépése.
 - 4–7-szer „igen” válasz esetén a diák igyekszik a vitában igazságosan dönteni, de nem meggyőző az álláspontja.
 - 3 vagy kevesebb „igen” válasz esetén bízni lehet abban, hogy a diák a vitákat elsimítja, és békét teremt. Gondoskodik arról, hogy mindkét fél meghallgattassék.
- Az eredmények alapján a következő csoportalakítási elveket javasoljuk (melyet a tanulócsoport összetétele átalakíthat):
 - A) CSOPORT: alacsony önértékelésű, a problémamegoldástól ódzkodó, kevésbé fejlett logikai készségű tanulók
 - B) CSOPORT: biztos szókincsű és jó önismeretű, de szociális problémákkal és/vagy részképességzavarokkal küzdő tanulók
 - C) CSOPORT: szerepviszonyok felismerésében jártas, jó ítélőképességű, de döntést nehezen hozó tanulók
- Ezek a differenciálási szempontok az egész fejezetre érvényesek, ott azonban, ahol egyéb differenciálási szempontok szerint történt a feladatok felosztása, külön jelöltük a differenciálást.

3. Érzelmiintelligencia-teszt

- a) Az embert gyakran bevonják két ismerőse, barátja között dúló vitába. A vita elején nem lehet tudni, kinek van igaza, mégis, bizonyos jelekből arra következtethetünk, hogy egyikük jogosan védi a maga igazát. Döntsd el az alábbi kijelentésekről, hogy igaznak vagy hamisnak érzed-e őket. Jelöld X-szel a szerinted helyes választ!

	KIJELENTÉSEK	IGAZ	HAMIS
(1)	Aki veszekedés közben még nevetni tud, többnyire annak az oldalán van az igazság.		

(2)	Aki kiabál, annak nincs igaza.		
(3)	Aki nem tárgyilagos, annak nem is kell adni a véleményére.		
(4)	Aki egy veszekedést meg akar szakítani, még mielőtt kiderülne, kinek van igaza, az nem egészen biztos a dolgában.		
(5)	Aki veszekedés közben sír, az megpróbál rokonszenvet ébreszteni maga iránt, mert az érvei nem állják meg a helyüket.		
(6)	Aki következetesen, nyugodtan és tárgyilagosan sorolja az érveit, annak az oldalán van az igazság.		
(7)	Aki egy összetűzés során nem képes követni az ellenfél érvelését, annak a saját érveit sem kell komolyan vennünk.		
(8)	Aki elvörösödik, azt hazugságon kapták.		
(9)	Aki keresi a szavakat, dadog vagy befejezetlen mondatokban beszél, annak többnyire nincs igaza.		
(10)	Annak, aki az ellenfél minden érvét megdönti, egyszerűen igaza kell hogy legyen.		

b) Adj címet ennek a tesztnek!

c) Mit akar felmérni ez a kérdőív?

d) Értelmezd az alábbi állításokat, és válassz egyet az adott lehetőségek közül!

a)	A fenti táblázat (7) pontjának állítása szerint	aki nem képes a vitapartnerének érveit követni, az ne is vitázzon.	
		két ember vitájában az okosabbnak van igaza.	
		aki nem tudja követni ellenfele érvelését, annak a saját érvei is gyengék.	
b)	Az (5) pont állítása szerint	az érzelmi zsarolás példáját említi.	
		a szomorú emberek vitázási stílusáról szól.	
		azt állítja, hogy aki sírva fakad vita közben, annak igaza van.	
c)	Az (1) pont állítása szerint	a vita két szereplőjéről szól.	
		egy harmadik személyre vonatkozik, aki döntőbíróként van jelen a vitában.	
		egy emberre vonatkozik.	
d)	A (10) pont állítása szerint, ha valaki az ellenfél érveit megdönti, akkor	nyilván ő az okosabb.	
		valószínűleg igaza van.	
		biztosan nincs igaza.	

MEGOLDÁSOK:

b)

pl.: Békét tud teremteni az emberek között?

d)

a) aki nem tudja követni ellenfele érvelését, annak a saját érvei is gyengék;

b) az érzelmi zsarolás példáját említi;

c) a vita két szereplőjéről szól;

d) valószínűleg igaza van.

2. EZ VOLNÉK ÉN?

3 óra

RÁHANGOLÓDÁS

1. lépés: 1. feladat

T/1.

10. oldal

10 PERC

Tanári instrukciók:

- Előzetes feladat volt az órára családi fényképeket hozni.
- Részt vevő megfigyelés, az érdekesebb jellemzések kiválasztása a közös megbeszéléshez. A feladat célja: oldott légkör létrehozása.
- Részt vevő megfigyelés, az érdekesebb jellemzések, előfeltevések kiválasztása a közös megbeszéléshez. A feladat: oldott légkör kialakítása.
- Részt vevő megfigyelés, az érdekesebb történetek kiválasztása a közös megbeszéléshez. A feladat: oldott légkör kialakítása.

Kiemelt készségek, képességek:

A CSOPORT: beszédképesség;

B CSOPORT: improvizációs képesség;

C CSOPORT: improvizációs és fogalmazási képességek

Célcsoport – differenciálás: az 1. modul tapasztalatai alapján

A CSOPORT: kevésbé fejlett logikai képességű, szövegértési problémával küzdő, kis szókincsű tanulók

B CSOPORT: biztos szókincsű, de szociális problémákkal és részképesség-zavarokkal küzdő tanulók

C CSOPORT: jó képzelőerővel rendelkező, szerepviszonyok felismerésében jártas tanulók

Munkaformák: pármunka

Módszerek, eljárások: megbeszélés

Eszközök: családi fényképek

1. Beszéljünk a fényképekről!

- A) Válaszd ki valamelyik családtagodat, és a kép alapján beszélj a társadnak róla! Ezalatt a társad próbálja megjegyezni a 3 legérdekesebb információt, majd cseréljétek szerepeket!
- B) A párod fényképéről válassz ki egy személyt, és próbálj róla rövid jellemzést adni! Utána egyeztessétek a te előfeltevéseidet a társad tapasztalataival!
- C) Válassz ki egy személyt a társad képéről, majd találd ki és meséld el élete egyik kalandját! Ezután cseréljétek!

2. lépés: 2. feladat

T/2. 10. oldal
5 PERC

Tanári instrukciók:

- A fényképes feladatok közös értékelése, a három csoport egyes válaszainak meghallgatása és megbeszélése.
- Frontális beszélgetés a külső és belső hasonlóságról, az öröklött tulajdonságokról.

Kiemelt készségek, képességek: szóbeli szövegalkotás, önálló gondolatok megfogalmazása

Célcsoport – differenciálás: egész osztály

Munkaformák: frontális munka

Módszerek, eljárások: megbeszélés, témakifejtés indoklással

Eszközök: családi képek

2. Gondolkozzatok el az alábbiakon!

- Te kire ütöttél (külsőleg és belsőleg)?
- Fontos ez?
- Mit örököltél a szüleidtől?
- Mi a fontosabb: a külső vagy a belső hasonlóság?
- Vajon el lehet-e dönteni valakiről fénykép alapján, hogy milyen ember?

JELENTÉSTEREMTÉS

3. lépés: 3. feladat

T/3. 10. oldal
10 PERC

Janikovszky Éva: Kire ütött ez a gyerek?

Tanári instrukciók:

- A–B CSOPORT: a tanulókkal el lehet végeztetni úgy is a feladatot, hogy először a szöveg használata nélkül, csak emlékezetből próbáljanak válaszolni a kérdésre, majd ezután önállóan ellenőrzik válaszaikat a szöveg alapján. Cél: a memória fejlesztése.
- C CSOPORT: a szövegben található szólások értelmezése, aktivizálása.

Kiemelt készségek, képességek:

A CSOPORT: döntésképeség, szövegértési képesség;

B CSOPORT: szövegértési képesség;

C CSOPORT: szólásmagyarázat

Célcsoport – differenciálás: A, B, C csoport

Munkaformák: csoportmunka

Módszerek, eljárások: egyéni olvasás vagy tanári felolvasás

3. Olvasd el a szöveget, és oldd meg a feladatokat!

JANIKOVSKY ÉVA: KIRE ÜTÖTT EZ A GYEREK?

(részlet)

Amióta nagy vagyok és ütődött és nyegle és idétlen, azóta nem lehet hozzám szólni. De azért szólnak. Pedig tudják, hogy az olyan, mintha a falnak beszélnének. Nem tudom, a fal miért nem válaszol, én azért nem, mert abból csak baj van.

Én ugyanis tisztességesen válaszolni se tudok.

Ha azt kérdik tőlem, hogy mondd, édes fiam, mire használod te a fejedet?

Én csak úgy magamtól azt válaszolnám, hogy azzal szoktam fejelni, azon növesztem a hajamat, és azon vannak a füleim is, amit mozgatni tudok. Ez persze nem tetszene nekik, mert már sokszor megmondták, hogy a fejem azért van, hogy gondolkozzam vele.

Ha azt kérdezik tőlem, hogy csak tudnám, hogy mit csináltál egész délután, ha késő este fogsz hozzá a leckéhez?!

Én ugyan elmondhatnám, hogy délután fölvettem a magnóra három számot, aztán visszahallgattam, aztán megpróbáltam leírni a szövegüket, aztán kerestem hozzá szótárt, aztán találtam a szótárban két képeslapot, amiről eszembe jutott a képeslapgyűjteményem, ami egy nagy borítékban volt, de persze megint eltette valaki, mert mindent elrámolnak, de azért csináltam a képeslapgyűjteménynek egy képeslapgyűjtemény-tartót, mert nálunk semmi se veszhet el, és majd ha megtalálom, akkor abba fogom tenni, igazán nagyon jó kis képeslapgyűjtemény-tartót csináltam, csak sajnos közben a ragasztó ráfolyt az íróasztalomra, akkor kerestem benzint, hogy föloldja, és föl is oldotta, de sajnos a lakkozást is a tetején, akkor kerestem lakkot, hogy belakkozzam, de a csónaklakkos dobozban valami más volt, mert mindig mindent összeöntenek, és le kellett smirglizni az egészet, erről eszembe jutott, hogy jó volna feltalálni egy olyan lakkot, amit nem kell smirglizni, hanem egyszerűen le lehet húzni, és alatta van egy másik lakkréteg, ami még egészen új.

Esetleg az alatt is van egy, de ez még nem biztos.

Erről eszembe jutott, hogy kémiából holnapra három példa van feladva, csak azt nem tudom, hogy melyik három, és ezért felhívtam a Lazaricsot, mert az valami fantasztikusan megjegyzi az ilyesmit, és tényleg tudta, és én bejátszottam neki a telefonba a három új számot, amit fölvettem, hadd halljon ő is valami normálisat, és akkor hazajöttek.

Ha én ezt mind elmondom, akkor az egészből csak annyit értenek meg, hogy megint tönkretettem az íróasztal lapját. Ezért inkább csak a vállamat vonogattam, amire azt kérdezték, hogy csak tudnám, hogy kitől tanulod ezt a tempót! Mintha magamtól nem jöhetnék rá valamire. A végén úgymint azt mondják, hogy én nem tudom, hogy milyen gyerek vagy te! Pedig ők mindnyájan tudják, hogy milyen gyerek vagyok, csak én nem.

Nagymamám szerint az a baj, hogy ideges ez a gyerek, nagypapám szerint az a baj, hogy nem sportol ez a gyerek, Aranka néni szerint az a baj, hogy zárkózott ez a gyerek, Emil bácsi szerint az a baj, hogy nem érdekli ezt a gyereket semmi, anya szerint az a baj, hogy túlterhelt ez a gyerek, apa szerint az a baj, hogy nem gondolkozik ez a gyerek, de abban mindnyájan egyetértenek, hogy nincs bennem semmi jóézés.

A) Igazak-e az alábbi állítások? Jelöld X-szel az igaz vagy hamis állítást!

ÁLLÍTÁSOK	IGAZ	HAMIS
A szövegben szereplő gyerek mozgatni tudja a fülét.		
A gyerek kidobta a régi képeslapgyűjteményét.		
A kamaszgyerek nem csinált semmit egész délután.		
Sok a baja a családjával.		
Lazarics általában könnyen megjegyzi, hogy mit adnak fel az iskolában házi feladatnak.		

B) Felelj a kérdésekre!

- (1) Mit válaszolna magától a gyerek, ha megkérdezik tőle, hogy mire használja a fejét?
- (2) Hány számot vett fel a magnójára délután?
- (3) Jó tanuló-e Lazarics?
- (4) Ki az a rokon, aki azt gondolja, hogy az a baj a gyerekekkel, hogy nem sportol?
- (5) Hol tartotta régebben a gyerek a képeslapgyűjteményét?
- (6) Mivel oldotta fel az íróasztal tetejéről a ragasztót?
- (7) Mit kellene szerinte feltalálni?

C) Mit jelentenek az alábbi, a szövegben is szereplő szólások? Általában milyen helyzetekben hangzanak el?

- a) Olyan, mintha a falnak beszélne.
 - Jelentése:
 - Beszédhelyzet:
- b) Mire használod a fejed?
 - Jelentése:
 - Beszédhelyzet:
- c) Csak tudnám, hogy kitől tanulsz ezt a tempót!
 - Jelentése:
 - Beszédhelyzet:
- d) Nincs benne semmi jóérzés.
 - Jelentése:
 - Beszédhelyzet:

4. lépés: 4. feladat

T/4. 12. oldal
5 PERC

Kiemelt készségek, képességek:

A CSOPORT: szókincsfejlesztés;

B CSOPORT: félreproduktív szövegalkotás;

C CSOPORT: szerepészlelési képesség fejlesztése

Munkaformák: egyéni munka

Módszerek, eljárások: jelenetválasztás

4. Oldd meg a feladatot!

A) Válaszd ki, hogy a következő szavaknak, kifejezéseknek melyik meghatározás közelíti meg a legjobban a jelentését! A szerinted helyes meghatározás mellé tegyél x-et!

(1)	NINCS BENNE SEMMI JÓÉRZÉS	aljas	
		ellenségesen viselkedik a környezetében lévőekkel	
		rosszul érzi magát, beteg	
(2)	NYEGLE	magas növésű	
		nemtörődöm	
		elhagyja magát	
(3)	CSÓNAKLAKK	eredetileg csónakok festésére használt lakkfajta	
		külső falfesték	
		szigetelőanyag	
(4)	OLYAN, MINTHA A FALNAK BESZÉLNE	bezárva érzi magát	
		fölszelegesen beszél, nem figyelnek rá	
		magában beszél	
(5)	SMIRGLIZNI	veszekedni	
		letörölni	
		simára csiszolni	

B) Fejezd be a mondatokat!

- a) A szövegben szereplő gyerek azért nem válaszol, mert
- b) Azért keresett benzint, hogy
- c) Azért hívta fel az osztálytársát, hogy
- d) Emil bácsi azért gondolja, hogy a gyereket nem érdekli semmi, mert
- e) Azért játszott be a telefonba Lazaricsnak a három számot, amit felvett, mert

C) Az alábbi példa alapján próbáld meg kitalálni a kérdésekhez illő szituációt, majd írd meg egy lehetséges választ a szülő kérdésére!

Példa:

[Az anya hazajön, a gyerek elmondja, hogy elvesztette a tolltartóját.]

– Miért nem tudsz jobban vigyázni a holmidra?

[– Ne haragudj, anyu, ígérem, legközelebb majd jobban figyelek.]

- a) –
– Mit csináltál egész délután, ha késő este fogsz hozzá a leckéhez?
- b) –
– Mondd, édes fiam, mire használod te a fejedet?
- c) –
– Kitől tanulod ezt a tempót?
- d) –
– Mondd csak, mit képzelsz te magadról?

5. lépés: 5. feladat

T/5.

14. oldal

10 PERC

Tanári instrukciók:

- A CSOPORT: Kontrolláljuk a feladat megértését.
- B–C CSOPORT: Visszautalás a ráhangolódásban felvetett problémákra. Cél: önismeret, kritikai érzék fejlesztése.

Kiemelt készségek, képességek:

A CSOPORT: koncentráció fejlesztése, nem egyértelmű információ kikövetkeztetése, indoklással;

B CSOPORT: önálló gondolatok megfogalmazása;

C CSOPORT: a beleélési képesség fejlesztése, félreproduktív szövegalkotás

Munkaformák: egyéni munka

Módszerek, eljárások: témakifejtés

5. Hogyan vélekedsz?

A) Szerinted fiú vagy lány a szövegben szereplő gyerek? Indokold válaszodat!

- Szerintem (fiú/lány), erre abból következtettem, hogy
- Szerintem nem lehet (fiú/lány), mert

B) Rólad hogyan gondolkoznak a környezetekben? Foglald össze néhány mondatban!

- Rólam az az általános vélemény a családomban, hogy

C) Mi a véleményed?

- a) „Amióta nagy vagyok és ütődött és nyegle és idétlen...” Valóban ezt gondolja magáról a szöveg kamasz megszólalója?
- b) Kinek a véleményét tükrözi vajon ez az állítás?
- c) Ütődött, nyegle, idétlen: miért mondják, mondhatják ezt egy kamaszgyerekről a környezetében lévő felnőttek?
- d) Folytasd a történetet! Kiindulhatsz saját élményeidből is: „A felnőttek csak azt látják, hogy egész délután röhögtünk, és nem csináltunk semmit a barátommal, pedig ez csak részben igaz. Az úgy kezdődött, hogy...”

6. lépés: 6. feladat

T/6.

15. oldal

10 PERC

Tanári instrukciók:

- Házi feladatnak adható a feladat.
- A CSOPORT: a feltételes mód gyakoroltatása, kérdések a szöveg alapján. Cél az önismeret fejlesztése, információk kikeresése.
- B CSOPORT: a feltételes mód gyakoroltatása, kérdések a szöveg alapján. A fantázia aktivizálásának nagy szerepe van a megoldásnál. A feladatmegoldásokat érdemes közösen megbeszélni.
- C CSOPORT: elképzelt szituáció megteremtése, annak részletes kidolgoztatása, a legjobbak jutalmazása.

Kiemelt készségek, képességek:

A CSOPORT: egyszerű grammatikai transzformáció képessége;

B CSOPORT: kreativitás, információkeresés;

C CSOPORT: szövegalkotási képesség fejlesztése

Célcsoport – differenciálás:

A CSOPORT: információkeresési gonddal küzdő tanulók;

B CSOPORT: szorongó, tanulási problémákkal küzdő tanulók;

C CSOPORT: kreatív tanulók

Munkaformák:

A–C CSOPORT: egyéni munka;

B CSOPORT: egyéni munka, pármunka, megbeszélés

6. Oldjátok meg a feladatokat!

A) Húzd alá azokat a szövegrészeket a Janikovszky-írásban, ahol nem az elbeszélő, hanem valamelyik családtag szólal meg, vagy ahol az ő gondolatait írja le a kamaszgyerek!

- Karikázd be a feltételes módban álló igealakokat (pl. olvasna)!
- Írj hat olyan kérdést, amelyet a leggyakrabban szegeznek neked a szüleid!

B) Mi lenne? Mi lett volna?

- Húzd alá Janikovszky Éva szövegében a feltételes módban álló igealakokat!
- Írj listát feltételes módban, hogy mit csinálnál legszívesebben egy átlagos hétköznapi délután! Kezdheted pl. így:

14 ⁰⁰ –14 ³⁰	hazalovagolnék a saját lovamon
14 ³⁰ –15 ¹⁰	

C) *Ha végre a magam ura lennék...* címmel írd rövid fogalmazást arról, hogy mit tennél, ha holnap felnőtt fejjel ébrednél?

7. lépés: 7. feladat

T/7. 17. oldal
10 PERC

Tanári instrukciók:

- A CSOPORT: Cél a következetes gondolatvezetés ellenőrzése, hiányos szöveg kiegészítése, a párbeszédes forma gyakoroltatása.
- B CSOPORT: A táblára felírható a párbeszédsablon néhány eleme (bemutakozási, elköszönési formulák) segítségével.
- C CSOPORT: Csoport kialakítása, a játék irányítása, illetve egy irányító diák kijelölése. A célra mutató határozói módosító gyakorlása.

Kiemelt készségek, képességek:

A CSOPORT kommunikációs képesség fejlesztése;

B CSOPORT: a transzformációs képesség fejlesztése, nézőpontváltás, az együttműködési képesség fejlesztése;

C CSOPORT: logikai képesség fejlesztése

Munkaformák:

A CSOPORT: egyéni munka;

B CSOPORT: pármunka, csoportmunka;

C CSOPORT: csoportmunka

Módszerek, eljárások: feladatmegoldás erős tanári támogatással

7. Beszélgessünk!

A) Hogyan telik egy átlagos délutánod hét közben? Tegyé fel kérdéseket, melyekre az alábbi mondatokkal válaszolhatsz.

- ?
- Fél háromkor.
- ?
- Először leteszem a táskám, iszom egy pohár tejet, és pihenek egy kicsit.
- ?
- Edzésre. Kosarazni járok a BVSC-be.
- ?
- Általában ötre, de ha futás is van az edzéstervben, akkor fél hatra.
- ?
- Ez attól függ, mennyi a lecke, de a legtöbbször másfél óra alatt végzek a tanulnivalóval.
- ?
- Olvasok, átmegek a szomszédban lakó barátomhoz, vagy megnézek egy természetfilmet a tévében.

- B) Írjátok meg azt a párbeszédet, amely Lazarics és a kamaszgyerek közt folyt! Ne felejtsetek el bemutatkozni!
- C) Fűzzünk gondolatláncot! Üljetek körbe! Használjátok a mondatok egymás után fűzésére olyan fordulatokat, mint például „azért ..., hogy” ... vagy „azért ..., nehogy ...”.

Például:

AZÉRT kell tápláló reggelit ennem, HOGY egészséges legyek. AZÉRT kell egészségesnek lennem, HOGY bírjam az edzést. AZÉRT kell bírnom az edzést, NEHOGY ...

8. lépés: 8. feladat

T/8.

18. oldal

8 PERC

Kiemelt készségek, képességek: nézőpontváltás felismerése lírai műben

Munkaformák: egyéni munka

Módszerek, eljárások: közös megbeszélés egyéni munka után

8. Olvasd el a verset, és válaszolj!

ÁGAI ÁGNES: KAMASZSÁGOK

Akármit csinállok, rossz:
 ha tűnődve heverészek,
 tétlen naplopó vagyok,
 ha teszek-veszek,
 sosincs maradásom,
 ha véleményt mondok,
 nekem semmi se jó,
 hogyha hallgatok,
 nincs ítéletem.

- a) Ki(k) beszél(nek) a versben? Találsz rendet a megszólalások között?
- b) Miben hasonlít ez a szöveg a Janikovszkyéhoz?

MEGOLDÁS:

- a) Az első sor bevezetés; onnan a páros sorokat az 1. sorban megszólaló gyerek, a páratlanokat egy felnőtt rokona/hozzátartozója mondja, az ő szavait idézi a beszélő.
- b) Hasonló megoldással bír a másik szöveg is, csak – talán mert próza – nem ilyen rendezett a nézőpontváltás, de ugyanúgy „hallható”.

REFLEKTÁLÁS

9. lépés: 9. feladat

T/9. 18. oldal
5 PERC

Tanári instrukciók:

- A CSOPORT: A szövegértési és logikai képességek fejlesztése, az információ megkerestetése megadott szempontok szerint.
- B CSOPORT: A feladat elvégzése előtt ajánlható az életkorhoz kötődő témák és problémák felvetése erős tanári irányítással. Ezt követheti a feladat egyéni megoldása.
- C CSOPORT: Az alkotás örömeinek megtapasztalása. A legjobb munkákat ki lehet tenni a faliújságra.

Kiemelt készségek, képességek:

A CSOPORT: lényegkiemelési, logikai képesség fejlesztése;

B CSOPORT: beleélési és azonosulási képesség fejlesztése;

C CSOPORT: szókincs bővítés és kreativitás fejlesztése

Munkaformák:

A CSOPORT: egyéni, pármunka;

B–C CSOPORT: egyéni munka

Módszerek, eljárások: versszöveg átkalkalmazása ismert élethelyzetekbe

9. Te hogyan gondolod?

A) Az alábbi lehetőségek közül válaszd ki, hogy szerinted mi a vers legfontosabb gondolata!

- Nekem semmi se jó.
- Nem tudok egy helyben maradni.
- Rossz véleménnyel vagyok magamról.
- Úgy érzem, a környezetem csak a rosszat látja bennem.
- A szüleim nem hagynak békén.

- Te is szoktad hasonlóan érezni magad? Fejtsd ki!

B) Képzeld el, milyen válaszokat adna a vers szereplője a szülői méltatlankodásokra!

- Kisfiam, már megint az ágyadon heverészel? Micsoda egy tétlen naplopó vagy!
- De Apa, én csak

- Hát ez nem lehet igaz! Neked sosincs maradásod egy helyben?
-
- Idejöttünk erre a szuper nyaralóhelyre, és te csak a szobádban ülsz és duzzogsz! Neked semmi se jó?
-
- Te meg csak ülsz, és kukán hallgatsz. Nincs véleményed?
-

C) Írd át a verset a második sortól kezdve saját vagy barátod/testvéred/ismerősöd tapasztalata alapján!

Akármit csinállok, rossz:

Ha

MEGOLDÁS:

A) Úgy érzem, a környezetem csak a rosszat látja bennem.

RÁHANGOLÓDÁS

10. lépés: 10. feladat

Beszélgetés, vita a pihenésről

T/10.

19. oldal

5 PERC

Kiemelt készségek, képességek: nyilvános őszinteség

Munkaformák: frontális

Módszerek, eljárások: beszélgetés

10. Gondold meg az alábbiakat, és ha kedved van, oszd meg válaszaid a többiekkel!

- a) Hogy pihensz? Mennyit alszol? Mikor, melyik napszakban vagy a legaktívabb?
- b) Milyen a céltudatos pihenés? Van ilyen?
- c) „Értelmesen eltölteni a szabadidőt” – kik mondják ezt a legtöbbször? A tanáraid? A szüleid? A barátaid? Jellemzi-e ez a kijelentés azt, akitől hallod?
- d) Mi pihentet a legjobban? A tévénézés? A zenehallgatás? Szoktál csak úgy, ábrándozva heverészni az ágyadon?
- e) Magadra zárod az ajtót? Lustának tartod magad? Mennyit tanulsz naponta? Munka szerinted a tanulás? És a szüleid szerint?

JELENTÉSTEREMTÉS

11. lépés: 11. feladat

T/11.

20. oldal

8 PERC

Tanári instrukciók:

- A CSOPORT: Már meglévő passzív ismeretek előhívása, szókincs fejlesztése a cél.
- B CSOPORT: Lehetőség van szótár használatára tanári segítséggel.
- C CSOPORT: A feladat megoldásához szótárhasználat is szükséges tanári segítséggel. Cél a szókincs bővítése és a szótárhasználat gyakorlása.

Kiemelt készségek, képességek: információgyűjtési és a logikai képesség fejlesztése, szókincsbővítés

Munkaformák:

A CSOPORT: egyéni munka;

B CSOPORT: pármunka;

C CSOPORT: kiscsoportos munka

Módszerek, eljárások: szótározás

Eszköz: szinonimaszótár (B–C csoportnak)

11. Figyeld meg a verset!

ÁGAI ÁGNES: KAMASZSÁGOK

Lődörögni jó.
A céltudatos pihenés
majdnem olyan fárasztó,
mint a munka.

- A) Húzd alá azokat a szavakat, melyeknek a jelentése hasonló a lődörög szóhoz!

didereg, csatangol, ballag, lövöldözik, dörren, császkál, sétálgat, dolgozik, bandukol

- B) Gyűjtsetek szinonimákat a lődörög szó jelentéséhez!

- C) Nézz utána egy nyelvtörténeti szótárban, majd egy szinonimaszótárban is, mi a „csavarog” szó eredete! Mit jelentett eredetileg, és ma mikor használjuk? Kit nevezünk csavargónak? Milyen élethelyzet, milyen lelkiállapot jut eszedbe róla?

a) csavarog:

b) Ami eszembe jut róla:

12. lépés: 12. feladat

T/12. 20. oldal
10 PERC

Tanári instrukciók:

- A CSOPORT: Korábban megismert mesék rekonstruálása, új környezetbe helyezése. Lehetőség van annak tudatosítására, hogy az egyes mesei motívumok hogyan és hol élnek tovább [a] feladat].
- B–C CSOPORT: Alkalmas a feladat egyéni vélemény megfogalmazására, kifejtésére. A tanár segítséget nyújthat a témához kapcsolódó kérdések, fogalmak előzetes megfogalmazásával [b] feladat].

Kiemelt készségek, képességek:

A CSOPORT: asszociációs és szövegalkotási képesség fejlesztése;

B–C CSOPORT: a beleélési képesség fejlesztése, egyéni vélemény kifejtése

Munkaformák:

A CSOPORT: egyéni munka;

B–C CSOPORT: egyéni munka, csoportmunka

12. Csavargás?

A) Meséljünk! Használd az alábbi szavakat!

népmese, út, elindul, világot lát, szerencsét próbál, megismeri a nagyvilágot, kiállja a próbákat

- Próbáld az eddig megismert népmesék és mesék vándorairól, csavargóiról rövid (néhány mondatos), összefüggő szöveget írni!
- Cseréld ki a munkádat a pároddal, hasonlítsátok össze a két írást!
- Próbáljátok meg a fent megadott szavakat egy ismert mese cselekményében elhelyezni!

B) „Már megint hol csavarogtál?” – biztosan hallottad már ezt a mondatot. Kinek a szájából hangzott el? Általában mire gondolnak a felnőttek, ha egy gyerek céltalanul sétálgat órákon át? Vitasd meg a pároddal!

13. lépés: 13. feladat

T/13. 21. oldal
10 PERC

Tanári instrukciók:

Adjunk 1 percet, hogy mindenki „kiegészítse” a szöveget (mibe beilleszkedni?), majd közösen beszéljünk arról, hogyan lehet egy közösséget „megteremteni” – milyen feltételeknek, szabályoknak, közös érdekeknek kell működni; melyek a maguktól létrejövő és a teremtett közösségek (család – iskola; nemzet – hobbi).

Kiemelt készségek, képességek: elhallgatás felismerése, „kitöltése”

Munkaformák: frontális

Módszerek, eljárások: beszélgetés

13. A szövegből hiányzik egy nagyon fontos szó: „beilleszkedni valamibe”. Mivel tölténétek ki a versben támadt űrt?

ÁGAI ÁGNES: KAMASZSÁGOK

Ti nem tudtok beilleszkedni,
mondta a magyartanárom.
De hát hogy illeszkedjünk
be abba, amit most akarunk
megteremteni?

14. lépés: 14. feladat

T/14. 22. oldal
15 PERC

Munkaformák: frontális, csoportmunka

Módszerek, eljárások: megbeszélés, vita

14. Olvassátok el az alábbi házirendrészletet és a középiskolai illemkódexet!

Nézzetek utána, hogy a ti iskolátokban szerepelnek-e a házirendben hasonló pontok! Hasonlítsátok össze a szövegeket, majd vitassátok meg, szükség van-e ilyen, írásos szabályozásra ma az iskolákban. Beszéljétek meg, mennyire hatékonyak a házirendetek rendszabályai!

Házirend

- A mindenkori órarendben előírt első foglalkozás előtt a tanulóknak minimum 10 perccel az iskolába kell érkezniük.
- A tanuló az elméleti órára figyelmeztető csengő után menjen be a tanterembe.
- A tanulónak kötelessége, hogy:
 - ismerje és tartsa be a higiéniai, munka- és tűzvédelmi előírásokat,
 - az iskolai ünnepélyeken alkalomhoz illően jelenjen meg,
 - megfelelően őrizze és kezelje a rábízott, illetve az általa használt eszközöket,
 - tanóra alatt mobiltelefonját kikapcsolt állapotban tartsa;
 - az iskolába az oktatáshoz szükséges eszközöket hozza magával (pl. függvénytábla, számológép, szöveggyűjtemény).

A tanulónak tilos:

- az iskola egész területén, továbbá bármilyen iskolai rendezvényen szeszes italt, drognak minősülő készítményt fogyasztania, terjesztenie, valamint dohányoznia;
- tanítási órán étkeznie, rágógumit rágnia;
- más személyek testi épségét veszélyeztető tárgyat (pl. bicska, kés, fegyver, petárda, boxer stb.) az iskola épületébe, iskolai rendezvényekre hoznia.

Illemkódex

- Érkezésemet mindig az első tanítási órámmal előtti tizedik percre időzíttem.
- Tanárimnak, felnőtteknek, diáktársaimnak kulturáltan köszönök. (A kedves mosoly kifejezetten jót tesz.)
- Ápoltan, ízlésesen, nem kihívóan öltözködve járok iskolába.
- Szerelmi életemet nem teregetem nézőközönség elé.
- Környezetem tisztaságára és tárgyi értékeire vigyázok.
- Vitás ügyeimet kulturáltan intézem.
- Az iskolai felszerelést és a kész házi feladatot mindig magammal hozom, és felkészülten jövök iskolába.
- Az iskolai programokon aktívan részt veszek, azok során magatartásommal sem szüleimre, sem tanárimra, sem az iskolára szégyent nem hozok.
- Becsengetéskor az osztályomban várom a tanárom érkezését és az óra kezdetét. Addigra a mobilomat már kikapcsoltam, és a rágógumit már becsomagoltam a szemetesbe raktam.
- A házirend minden pontját magamra kötelezőnek tekintem.

15. lépés: 15. feladat

T/15.

23. oldal

10 PERC

Tanári instrukciók:

- A CSOPORT: Az előző feladatokban megismert szabályrendszerek felhasználásával önálló szövegalkotás. Családi, rokoni kapcsolatok, a családban betöltött szerepek és feladatok tudatosítása, környezettudatos magatartás erősítése.
- B)–C CSOPORT: Az előző feladatokban megismert szabályrendszerek felhasználásával önálló szövegalkotás. Alá- és fölérendeltségi viszonyok tisztázása, az iskolában betöltött szerepek és feladatok tudatosítása, környezettudatos magatartás erősítése.

Kiemelt készségek, képességek:

A CSOPORT: szövegalkotási, információ-rendszerezési képesség fejlesztése;

B CSOPORT: az összehasonlítás és szembeállítás képességének, a stíluselemek felismerésének fejlesztése;

C CSOPORT: kreatív írás

Munkaformák:

A CSOPORT: egyéni munka, csoportmunka – megbeszélés;

B CSOPORT: egyéni és pármunka – vita;

C CSOPORT: csoportmunka

15. Te hogyan képzeled?

- A) Írj illemkódexet valamelyik családtagod számára! Ügyelj arra, hogy ne fogalmazz bántóan!
- B) Hasonlítsd össze a fenti házirendrészletet és az illemkódexet! Milyen tartalmi és stílári hasonlóságokat, eltéréseket találsz bennük? Írd le a véleményedet 5–8 mondatban, majd vitasd meg a pároddal, hogy melyik a hatékonyabb és miért!
- a) Hasonlóságok:
- b) Különbségek:
- C) Írjátok meg a jókedv házirendjét, avagy egy tréfás házirendet a tanárok számára! Ügyeljete arra, hogy ne fogalmazzatok bántóan! (Például ajánlhatjátok tanáraitoknak a következőket: legyenek jókedűek, minden nap mondjanak egy viccet stb.)

REFLEKTÁLÁS

16. lépés: 16. feladat

T/16.

24. oldal

5 PERC

Tanári instrukciók:

- A modul során felmerülő témák összegzése, a megismert szövegek fő gondolatainak felelevenítése, a hétköznapi és az irodalmi tapasztalat összekapcsolása.
- A különböző életkorokra jellemző tulajdonságok felismerése, egymás véleményének megismerése és elfogadása.
- A szerzői szándék és olvasói tapasztalat összehasonlítása.

Kiemelt készségek, képességek: együttműködési készség fejlesztése, egyszerű érvek alátámasztása

Munkaformák: egyéni, frontális

16. Mit gondolsz, mennyire jellemzőek az alábbi tulajdonságok a gyerekekre, a kamaszokra és a felnőttekre?

a) Értékelj 1-től 10-ig terjedő skálán!

	GYEREK	KAMASZ	FELNŐTT
NYITOTTSÁG			
ÉRZÉKENYSÉG			
ŐSZINTESÉG			
VAKMERŐSÉG			
FELELŐSSÉGTUDAT			
KALANDVÁGY			
KEZDEMÉNYEZŐ-KÉSZSÉG			
TANULÁSI KÉPESSÉG			
ÍTÉLŐKÉPESSÉG			
RENDSZERETET			
KITARTÁS			

b) 4–5 fős vegyes, magatok választotta csoportokban értékeljétek az eredményeket! Mely kérdésekre kaptatok hasonló eredményt?

17. lépés: 17. feladat

T/17.

25. oldal

15 PERC

Tanári instrukciók: összegzés

17. Olvassátok el a szöveget, és gondolkozatok el rajta!**MEDDIG FELNŐTT AZ EMBER?**

Ez az egysoros vers feje tetejére állítja a kamaszok egyik leggyakrabban feltett kérdését: Mikortól felnőtt az ember? Avagy: hol van a gyerekkor és a felnőttkor határa? Van-e élesen elkülöníthető határvonal? Ma sok társadalom, így a magyar is, a tizennyolcadik betöltött életévet határozza meg a felnőttkor küszöbeként; ekkortól kezdve az egyén teljes mértékben felelős a tetteiért, állampolgári kötelezettségeket vállal, választó és választható politikai értelemben. Ugyanakkor olyan jogokhoz is jut, amelyeket egy gyerek nem tehet meg: például legálisan tartózkodhat zenés szórakozóhelyeken, dohányozhat, alkoholt fogyaszthat, ha kedve tartja. Ez megint a felelősség kérdését veti fel: vajon tud-e egy 18 éves ember vigyázni magára? Mit gondoltok erről? Szerintetek mikortól felnőtt az ember? Ha a felnőttlét kezdetét firtató kérdést megfordítjuk, új problémával találjuk magunkat szembe: meddig felnőtt az ember?

Van-e értelme így feltenni a kérdést? Mit gondolsz, milyen válaszok következnek ebből a kérdésből? Mit feltételez az, aki ezt a kérdést felteszi?

Egy neves magyar pszichológus, Vekerdy Tamás szerint a kamaszok ellen leggyakrabban felhozott „vádponatok” a következők: hazudnak, lusták, szemtelenek és szerelmesek (igen, nemegyszer a szerelem is vádpontként szerepel). Az, hogy e vádaknak mennyi valóság alapja van, sokkal kevésbé foglalkoztatja a kamaszokat, mint egy bizonyos kérdés, mely 12–13 éves kor körül merül fel a gyerekek életében, hogy aztán egészen 18–20 éves korukig, felnőtté érésükig foglalkoztassa őket. Ez a kérdés talán így fogalmazható meg:

Ki vagyok?

Ennek a kérdésnek a feltevése során azt kérdezi meg önmagától és a világtól az ember, hogy milyen is ő, és hogy milyen a világ. A kamasz ember arra keresi szakadatlanul a választ, hogy hol van a helye a világban, miért is született épp oda, ahová, s hogy mit kell, kellene tennie a világban. Persze nem úgy kell ezt a kérdésseltevést és válaszkeresést elképzelni, hogy a kamaszok folyamatosan a lét nagy kérdésein töpregenek, félrevonulva egy sarokba! Mindez sokszor nem fogalmakban fogalmazódik meg, hanem sokkal inkább érzésekben – életérzésekben. Azzal azonban, hogy ebben az életkorban egy ilyen hatalmas, nehéz kérdést fel mer vetni egy gyerek, máris elindul valamiféle teljesség felé – még ha aztán később, felnőttkorában esetleg el is akad útközben.

3. KEDVES NAPLÓM!

SUE TOWNSEND: ADRIAN MOLE TITKOS NAPLÓJA

2 óra

Tanári instrukció: A modulhoz szorosan kapcsolódó kreatív írásgyakorlat a fejezet végén található.

RÁHANGOLÓDÁS

1. lépés

15 PERC

Tanári instrukciók:

- A modult komoly háttérmunka előzheti meg. Íme három javaslat, melyek közül az egyik elvégzése ebben a szakaszban történjen.
- A szaktanár a modul megkezdése előtt néhány héttel naplót írathat a tanulókkal, melyet a feldolgozás során összevethetnek az irodalmi napló sajátosságaival. Javaslat, hogy a tanulók a megbeszélés előtt egy azonos időszakot közösen válasszanak ki (pl. iskolai szünetek, ünnepek, kirándulások), így arra is lehetőség van, hogy összevessék, ki hogyan éli át ugyanazt az időszakot. A Townsend-szövegrészletet előzetes otthoni olvasásra ajánljuk.
- Képek kamaszokról: Sok iskolában van már lehetőség digitális eszközök használatára. Az iskolában a tanulók készíthetnek általuk tipikusnak tartott képeket önmagukról, egymásról. Különböző elképzelt iskolai szituációkat eleveníthetnek meg a képeken (videókon). A képeket az órákon közös elemzésre lehet bocsátani, ki lehet találni, ki mit gondolhatott, mondhatott a kép létrejöttének pillanatában. Képsorozatot is készíthetnek, amely egy történetet mesél el három-négy képben. A feladat: a kép háttértörténetének kitalálása. Ha videót készít valaki, akkor az órai játék során a tanár leveszi a hangot a képkockák alól, és a tanulóknak ki kell találniuk, vajon mit mondanak a „szereplők”, mit sejtetnek a nem verbális jelek a filmen. Olyan iskolákban, ahol van médiaismeret és/vagy tánc- és drámatanítás, komplex projektórát lehet tartani a másik szaktanár segítségével.
- A diákok keressenek egy fényképet valamilyen magazinban egy fiúról, aki szerintük Adrian lehetne. Hozzák be órára, és vessék össze a képeket. Érveljenek amellet, hogy miért épp azt a képet választották.

Kiemelt készségek, képességek: nyitottság

Célcsoport – differenciálás: az osztály egésze

Munkaformák: a választott tevékenység függvénye

JELENTÉSTEREMTÉS

2. lépés: 1. feladat

T/1. 26. oldal
10 PERC

Tanári instrukciók:

- Választható feladat, a tanár eldöntheti, hogy a totót egyéni vagy csoportos feladatnak adja ki.
- Nem javasolt számonkérésre felhasználni a gyakorlatot, inkább a játékos számonkérés, az ellenőrzés a verseny célja. De használható arra is, hogy a diákok visszakeressék a szövegben az információkat.

Kiemelt készségek, képességek: memória fejlesztése

Célcsoport – differenciálás: az osztály egésze

Munkaformák: egyéni vagy kiscsoportos

Módszerek, eljárások: játék, verseny

1. Totózzunk!

	KÉRDÉS	A	B	C	
(1)	Mit adott kölcsön Adrian földrajzórán Pandorának?	egy füzetet	egy kék tollat	egy térképet	
(2)	Mire célzott Adrian az asztalon hagyott nyitott könyvvel?	pénzre van szüksége	szeretne egy új bicajt	a pattanásai miatt orvoshoz kell mennie	
(3)	Hol kapott állást Adrian anyja?	egy biztosítónál	egy áruházban	egy irodában	
(4)	Mit evett Adrian a kínai vendéglőben?	szójaszószt és sült krumplit	hamburgert	rizst és zöldséget	
(5)	Hogy hívják Bert Baxter kutyáját?	Totó	Lassie	Sabre	
(6)	Kivel jár Pandora?	Adriannal	Nigellel	Bonóval	
(7)	Mivel kezdődött apa és anya között az ordítózás február 7-én, szombaton?	az aszalódott szalonnával	egy repülő tányérral	azzal, hogy ki mosogasson el	
(8)	Milyen tanulmányokat akar folytatni Adrian?	állatorvos akar lenni	a tehenészet érdekli	kutyakiképző szeretne lenni	

(9)	Mi a címe Adrian versének?	A lovak	Pandora	Virágszál	
(10)	Mit vitt Adrian Pandora lovának?	kockacukrot	rétesalmát	zabpelyhet	
(11)	Mi volt az ajándék Mr. Lucastól?	egy könyv	egy focilabda	öt font	
(12)	Mit küldött Nigel Adriannak?	egy vicces képeslapot	egy csokor virágot	egy tábla csokit	
(13)	Mihez hasonlítja Pandora szemét Adrian?	az ég színéhez	egy ló szeméhez	egy korcs kutya szeméhez	
(14)	Milyen káros szenvedélye van Adrian anyukájának?	édességfüggő	dohányzik	kártyázik	

MEGOLDÁS:

1-A, 2-C, 3-A, 4-A, 5-C, 6-B, 7-A, 8-A, 9-C, 10-B, 11-C, 12-A, 13-C, 14-B

3. lépés: 2. feladat

T/2. 27. oldal
5 PERCKiemelt készségek, képességek: beszéd-készség, szövegértési képesség és szerep-
észlelési képesség fejlesztése

Célcsoport – differenciálás: az osztály egésze

Munkaformák: közös feldolgozás, frontális megbeszélés

2. Beszélgessünk!

- Milyennek ismerted meg Adriant? Jellemezd néhány mondatban!
- Milyen tulajdonságával tudtál azonosulni? Mely tulajdonsága taszított?
- Van-e az ismerőseid közt, aki valamiben hasonlít hozzá?
- Vannak-e közös vonások közted és Adrian közt? Mik ezek?
- Vannak-e olyan furcsa dolgaid, amelyek téged is zavarhatnak? Szerinted milyen szokásaid, tetteid zavarják, zavarhatják a környezetekben lévőket?

4. lépés: 3. feladat

T/3. 27. oldal
5 PERC

Kiemelt készségek, képességek: szerepészlelési képesség fejlesztése; a szövegben megjelenő emberi kapcsolatok felismerése, a megadott fogalmak helyes használata

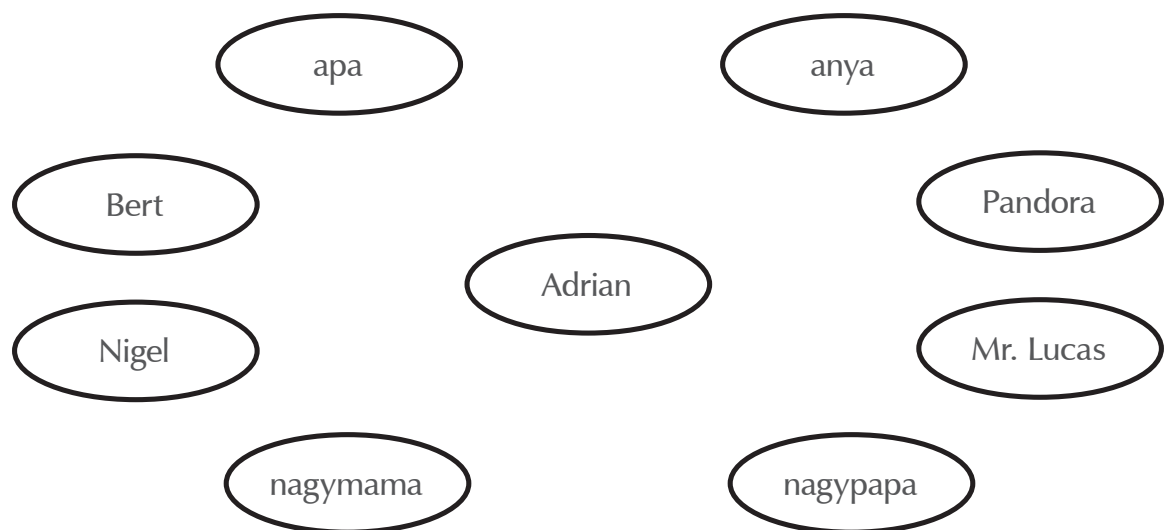
Célcsoport – differenciálás: az osztály egésze

Munkaformák: egyéni

Módszerek, eljárások: grafikai szervező rajzolása és értelmezése

3. A naplórészletben szereplő személyek kapcsolatrendszerét kell megalkotnod.

- a) Értelmezd a kapcsolatokat az ábra segítségével! Rajzold be a nyilakat, melyekkel az egyes szereplők közti kapcsolatokat jelzed! Egyirányú nyilat rajzolj oda, ahol nem derül ki, hogy a másik személy hogyan viszonyul az egyikhez, kétirányút oda, ahol kölcsönös a viszony!

- b) Írd a szereplőket összekötő vonalakra, hogy milyen érzelmek kötik őket össze, illetve milyen a kettejük közti kapcsolat. Választhatsz a felsorolt szavak közül is, de újakat is kitalálhatsz.
- gyűlölet, közömbösség, féltékenység, szeretet, barátság, bizalmatlanság
 - harmonikus, szerelmi, meghitt, problémás, elmélyült, felszínes

5. lépés: 4. feladat

T/4.

28. oldal

5 PERC

Tanári instrukciók:

Ha nehézséget okoz a C/b) feladat elvégzése, a tanár megadhat érzéseket, pl.: féltékenység, irigység, magányosság, szomorúság, érzéketlenség, reménykedés, naivítás, vakmerőség, érzékenység, rendszeretet, kitartás, őszinteség, kalandvágy.

Kiemelt készségek, képességek: szövegértési képesség, információkeresés, döntésképeség

Célcsoport – differenciálás: A; B; C csoport (az 1. modul mérése alapján)

Munkaformák: csoportmunka

4. Keresgélés a szövegben

- A) Keresd meg az április 2-án keltezett naplófeljegyzésben, hogy kitől milyen ajándékot kapott Adrian a tizennegyedik születésnapjára, s hogyan viszonyult az ajándékokhoz!

KITŐL KAPTA?	MIT KAPOTT?	HOGYAN VISZONYULT HOZZÁ?

- B) Válaszolj a villámkérdésekre!

- Ki mondta azt, hogy Adrian képeinek mélysége van?
- Mit kapott Bert Baxtertől a születésnapjára?
- Mi volt Adrian számára a legjobb hír az évben?
- Hová küldi el a verseit?
- Milyen együttes lemezét vette meg Adrian?
- Milyen zenét hallgatott Adrian apja?
- Mi adott ihletet Adriennek, hogy megírja a *Virágszál* című verset?
- Mihez hasonlítja Pandora szemét Andrian?
- Milyen házimunkákat végez Adrian?

- Most írd te is két kérdést, és kérd meg a párodat, hogy válaszoljon rá!

C) Dolgozzatok a szöveggel!

- Keress a szövegben olyan részleteket, amelyek azt támasztják alá, hogy Adrian magányos!
- Milyen érzések kavarghatnak Adrianban? Sorolj fel helyzeteket és hozzájuk tartozó érzéseket!

A HELYZET	ADRIAN ÉRZÉSEI

MEGOLDÁSOK:

- B)
- rajztanár,
 - könyvtalvány,
 - Pandora és Nigel szakítása,
 - BBC,
 - ABBA,
 - Jim Reeves lemezei,
 - Pandora lova,
 - egy korcs kutyához,
 - leviszi a szemetet és takarít

6. lépés: 5. feladat

T/5. 30. oldal
5 PERC

Kiemelt készségek, képességek: szókincsbővítés, kreativitás fejlesztése, különböző nyelvi rétegek elhatárolása

Célcsoport – differenciálás: az osztály egésze

Munkaformák: páros munka

5. Milyen a diáknyelv?

A) A diáknyelvhez tartozó szavakat, kifejezéseket te is naponta használod. Mely szavak tartoznak a diáknyelvhez, a köznyelvhez, a szaknyelvhez? Töltsd ki a táblázatot!

doga, tornacsuka, iskolatáska, írásbeli felelet, pézsé, asztal, találkozás, naci, bepipul, szimbólum, család, canga, metafora, dumagép, balhé, kondenzátor

DIÁKNYELV	KÖZNYELV	SZAKNYELV

- B) A felsorolt szavakat a diáknyelvből válogattuk. A megadott témakörök szerint csoportosítsd őket!

bratyesz, kagylózik, dizsi, höfö, dumaparti, meghúzták, hugica, doga, röpi, napiló, ősz

ISKOLA	CSALÁD	SZÓRAKOZÁS

- C) Gyűjtsenek olyan diáknyelvi szavakat, amelyek megértése szerintetek nehézséget okozna egy felnőttnek, illetve egy olyan diáknak, aki nem a ti iskolátokba/osztályotokba jár. Otthon készíthettek belőle egy kis szlengszótárt is.

NEHÉZSÉGET OKOZÓ SZAVAK	
EGY FELNŐTTNEK	EGY NEM HOZZÁNK JÁRÓ DIÁKNAK

7. lépés: 6. feladat

T/6. 32. oldal
2 PERC

Tanári instrukciók: A feladat házi feladat lehet.

Kiemelt készségek, képességek: kreativitás fejlesztése, a szövegalkotási, a beleélési és azonosulási képesség fejlesztése

Célcsoport – differenciálás: az osztály egésze

Munkaformák: egyéni

6. Mi lesz a jövőben?

- A) A napló 1982-ben íródott. Vajon mi történt azóta a szereplőkkel? Válaszd ki az egyik szereplőt, és képzelj el, milyen lenne, ha valaki interjút készítené vele. Írd le! Derítsd ki, milyen ma az élete, mivel foglalkozik, van-e családja, hogyan telnek a mindennapjai!
- B) Találd ki, hogyan alakul két, általad kiválasztott szereplő kapcsolata ma, több mint 20 évvel később, a XXI. század elején! Gondolataidat fogalmazd meg 8–10 mondatban!

C) Mit gondolsz, hogyan fog alakulni 20 év múlva Adrian kapcsolata a szüleivel?

- a) Írj Adrian nevében rövid levelet erről egy gyerekkori barátjának!
- b) Válassz ki egy olyan napot, amely hiányzik az idézett naplórészletekből! Írd meg, mi történhetett azon a napon Adriannal!

8. lépés

Állóképek

20 PERC

Tanári instrukciók:

- A drámapedagógiában használt eljárás célja az olvasói válasz előhívása. A feladat az, hogy a tanulók egy vagy több állóképben mutassanak be a műből megadott részletet minél több szereplő, fogalom, gondolat vagy érzés tényleges vagy szimbolikus megjelenítésével. Cél az emberi test kifejezőeszközként való fölhasználása, a gesztusok tudatos alkalmazása.
- Az alkalmazás menete:
 - A feladat igényelte csoportok kialakítása.
 - Feladatkártyák húzása.
 - A felkészülésre szánt idő megadása.
 - Bemutatás.
 - A tanulók feladata: egymás produkcióinak azonosítása a szöveg ismerete alapján.
 - A közös megbeszélés témája lehet: Mit mutat be a kép? Milyen nézőpontot, viszonyt, történést fejez ki? Melyik csoportnak sikerült a legjobban megoldani a feladatot? Mi volt ötletes, kifejező? Hogyan lehetett volna az egyes jeleneteket jobban megoldani? Milyen változtatásokat tudnak javasolni a diákok?
- Kártyák:
 - Mr. Lucas anyával ül a kocsiban. A sulinál kirakják Adriant, aki boldog, amikor kiszabadul a kocsiból. Közben látják Mrs. Lucast, aki óriási szatyrokat cipel.
 - Adrian festménye: „Festettem egy magányos fiút. A fiútól épp akkor csábította el első szerelmét a volt legjobb barátja. A volt legjobb barát a folyó árjában küszködött. A fiú nézte, ahogy a volt legjobb barát megfullad. A volt legjobb barát kicsit hasonlított Nigelre. A fiú egy kicsit hasonlított rám.”
 - A szülők veszekednek, felborul a szemetesvödör, Adrian rosszkedvűen hallgatózik.
 - Adrian meglátja, hogy Pandora Nigellel jár.
 - Adrian születésnapján ajándékokat kap a szeretteitől.

Kiemelt készségek, képességek: együttműködési készség fejlesztése, koordinált testbeszéd

Célcsoport – differenciálás: egész osztály, baráti, együttműködésre alkalmas csoportokban (mindegyikben legyen egy irányító szerepben otthonos diák)

Munkaformák: csoportmunka

Módszerek, eljárások: „képregény” állóképekben

9. lépés: 7. feladat

Egy személyről különböző szerepekben

T/7.

34. oldal

20 PERC

Tervezett idő

Tanári instrukciók:

- A tanulók különböző szerepekben és címzett(ek)nek írnak Adrianról különféle műfajú írásműveket. Ezzel a technikával az alkotó írást gyakorolhatják. Az eljárásban lényeges tényező, hogy legyen az írásra elegendő idő.
- Minden tanuló válasszon magának egy személyt, akinek a nevében írni fog. Így sokféle szemszögből vehetjük szemügyre Adrian jellemét.
- A tanulói írásművek bemutatása különböző formákban történhet:
 - felolvashatják kiscsoportokban,
 - felolvashatják az egész osztály előtt,
 - kitűzhetik a falújságra,
 - beadhatják, hogy megjelenjen az iskolaújságban.

Kiemelt készségek, képességek: különböző kommunikációs szerepek felvétele

Célcsoport – differenciálás: az osztály egésze

Munkaformák: egyéni

Módszerek, eljárások: írás regényszöveg alapján („kísértet” részek)

7. Tegyük fel, hogy Adrian naplója szeretteinek és ismerőseinek a kezébe kerül. A napló és személyes kapcsolataik alapján hogyan jellemeznék őt az ismerősei? Képzeld el:

- a) Hogyan mesélne róla az édesanyja a barátnőjének?
- b) Mi lehet Bert Baxter szóban megfogalmazott véleménye?
- c) Hogyan írna róla Pandora levelet egy barátnőjének?
- d) Mi állhat Adrianról Nigel naplójában?
- e) Mit írna róla hivatalos jelentésében az osztályfőnöke?

REFLEKTÁLÁS

10. lépés: 8. feladat

T/8.

35. oldal

5 PERC

Tanári instrukciók:

- A három csoport feladata között nincsen szintkülönbség, csak a témák különböznek.
- Érdeemes a megoldatás után közösen megbeszélni a legizgalmasabb szinonimákat.
- Cél: a gátlások nélküli, kreatív nyelvhasználatra ösztönzés.

Kiemelt készségek, képességek: szókincsfejlesztés

Célcsoport – differenciálás: 3 heterogén csoport

Munkaformák: csoportmunka, közös megbeszélés

8. Találd ki!

- A) Mit jelentenek az alábbi, a család és a mindennapi élet fogalmait bemutató szavak, kifejezések? Ki, milyen helyzetben, kinek mondhatja őket?
- muter, muterka, öreglány
 - fater, fati, öreg, öregfiú, serif, törzsfőnök
 - alak, apa, apafej, apám, arc, bátyám, bátyó, csávó, csóka, fazon, fej, figura, hapi, hapika, hapó, hapsi, ipse, jani, krapek, manus, manusz, mókus, muki, muksó, öcsém, öcsisajt, pacák, pali, palimadár, papa, pasas, pasi, srác, szivar, tag ,tata, ürge
 - bratyesz, bratyó, brátyó, bratyus, bratyusz
 - hugi, hugica
 - bábuska, öregcsaj, öreglány, mama, mami, nagy
 - nagyfater, tata, tatus, vénfater
 - anyu, anyjuk, anyus, asszony, baba, bébi, bige, bombázó, bőr, cica, cicababa, csaj, csajci, csajszi, kislány, maca, macska, mami, nőci, nőcike, nyanya, spinkó, szatyor, tyúk
 - dohány, fitying, garas, guba, lé, leves, lóvé, mani, stex, suska, zsozsó
 - fakabát, fejudász, hekus, kékangyal, kopó, yard (jard), zсарu, zsernyák
 - aktakukac, irodakukac

l) uncsitesó, unokatesó

B) Mit jelentenek az alábbi, az emberi test részeit leíró szavak, kifejezések?

a) ábrázat, fizimiska, kép, pofa

b) buksi, búra, dinnye, golyó, kobak, kókusz, kókuszdió, kopf, kugli, tök

c) alváz, hátsórész, popó, popsi, sejhaj, ülep

d) bozont, bozót, frizura, frizkó, gubanc, háre, kazal, kefe, paróka, rőzse, séró, sörény, toll

e) bél, bendő, hasi, hasika, haskó, pocak, poci

f) csülök, kacsó, lapát, mancs, pracli

g) futómű, karó, pálcika, pata, pipa, pipaszár, sonka, tappancs, virgács

h) cici, cickó, didi, didkó, duda, lökhárító

i) nózi, nózika, ormány, porszívó, szimat

j) bagóleső, csipogó, csőr, lepényleső, pofa

k) bunda, szőrmók, pofaszőr

l) ablak, bogyó, gláz, golyó, gülü

C) Mit jelentenek az alábbi, az iskolával és a tanulással kapcsolatos szavak, kifejezések?

a) bőfögő, kiskajálda

b) béka, csitri, kopasz, újonc

c) diri, főnök, góré, igazgató, igi

d) apácazárdá, börtön, diliház, fogda, isi, kínzókamra, kolostor, sutyó, sutyi, unalomház, vesztőhely, zárdá

e) diktátor, tancsi, tanerő, tangász, tantóbácsi, tantónéni

f) bizi, bizony hitvány, mérgesítő

g) kornyika, nyikorga, nyikorgóra

h) bot, cövek, dugó, dugasz, egy egész, egy null a tanár javára, egymást metsző két egyenes, fa, kampó, karó, kasza

- i) agyar, agyar-magyar, birodalom, ircsi, irosz
- j) matek, máthemátik, matika, matyematyika, mér tan?
- k) hisztória, sztori, törcci, törcsi, töresz
- l) kettes, görbül, hattyú, hurok, kacsa, kanyar, kegyelemjegy, lúd

MEGOLDÁSOK:

A)

a) anya, b) apa, c) férfi, fiú, d) fiútestvér, e) leánytestvér, f) nagymama, g) nagypapa, h) nő, leány, i) pénz, j) rendőr, k) tisztviselő, l) unokatestvér

B)

a) arc, b) fej, c) fenék, d) haj, e) has, f) kéz, g) láb, h) mell, i) orr, j) száj, k) szakáll, l) szem

C)

a) büfé, b) első osztályos diák, c) igazgató, d) iskola, e) tanár, f) bizonyítvány, g) ének-zene, h) elégtelen, i) magyar irodalom, j) matematika, k) történelem, l) elégséges

11. lépés: 9. feladat

T/9.

38. oldal

Tanári instrukciók: naplórészlet és ismeretközlő szöveg (A regényről; Az önreflexiós műfajokról).

9. Íme Adrian Mole titkos naplójából egy részlet Békés Pál fordításában.

SUE TOWNSEND: ADRIAN MOLE TITKOS NAPLÓJA

JANUÁR 16. PÉNTEK

Mr. Lucas átjött, és felajánlotta, hogy elviszi anyát kocsival vásárolni. A sulinál kiraktak. Boldog voltam, amikor kiszabadultam a kocsiból. Az az állandó vihogás meg az a cigarettafüst! Út közben láttuk Mrs. Lucast. Óriási szatyrokat cipelt. Anya integetett neki, de Mrs. Lucas nem tudott visszaintegetni. Ma földrajz volt, egy egész órát ültem Pandora mellett. Napról napra jobban néz ki. Mondtam neki, hogy a szeme színe éppen olyan, mint a kutyaé. Azt kérdezte, milyen fajta. Megmondtam, hogy korcs.

Kölcsönadtam Pandorának a kék filctollamat, hogy körbesatírozza a Brit-szigeteket.

Azt hiszem, értékeli ezeket az apró figyelmességeket.

Ma elkezdtem a *Fajok eredetét*¹, de nem olyan jó, mint a tévésorozat. A *Bőrápolás* az marha jó. Azon az oldalon hagytam nyitva, ahol a vitaminokról van szó. Remélem, anya megérti a célzást. A konyhaasztalon hagytam, a hamutartó mellett, ki se kerülheti.

Megbeszéltem, hogy mikor menjek a rendelőbe a pattanás miatt. Most bordó.

JANUÁR 24. SZOMBAT

Ez volt életem legszörnyűbb napja. Anya megkapta az állást, egész nap verheti a rohadt gépét egy biztosítótársaságnál! Hétfőn kezd! Mr. Lucas ugyanott dolgozik. Mindennap kocsin viszi a munkába.

Apa hangulata csapnivaló. Úgy érzi, baj van a főtengelyével. De a legrosszabb az, hogy Bert Baxter nem aranyos öreg nyugdíjas! De nem ám! Iszik, dohányzik, és van egy Sabre nevű farkaskutyája. Amíg az elburjázott növényt nyírtam, Sabre be volt zárva a konyhába, de egy pillanatra sem hagyta abba a morgást.

De van ennél rosszabb is! Pandora Nigellel jár!!! Azt hiszem, ezt a csapást nem élem túl.

JANUÁR 27. KEDD

A rajzóra marha jó volt. Fesztettem egy magányos fiút. A fiútól épp akkor csábította el első szerelmét a volt legjobb barátja. A volt legjobb barát a folyó árjában küszködött. A fiú nézte, ahogy a volt legjobb barát megfullad. A volt legjobb barát kicsit hasonlított Nigelle. A fiú egy kicsit hasonlított rám. Miss Fossington-Gore azt mondta, hogy a képeimnek „mélysége van”, akárcsak a folyónak. Ha! Ha! Ha!

FEBRUÁR 1. VASÁRNAP (Vízkereszt után a negyedik)

Éjszaka nagy ordítózás volt odalent. A konyhában felborult a szemetesvödör, és folyamatosan csapkodták a hátsó ajtót. Nagyon tudnám díjazni, ha a szüleim valamelyest mégiscsak tekintetbe vennék, hogy érzelmileg nehéz periódusban vagyok, és szükségem van alvásra. Azt persze nem várom el tőlük, hogy felfogják, mit jelent szerelmesnek lenni. Tizennégy és fél éve házasság.

Délután átmentem Bert Baxterhez, de hál' istennek Skegnessbe utazott az Örökzöldekkel. Sabre kinézett a nappali ablakán. Beintettem neki. Remélem, rossz a memóriája.

FEBRUÁR 7. SZOMBAT

Anya és apa ma órák hosszat ordítottak egymással. A hűtő meg a tűzhely közt aszalódó szalonnával kezdődött, és azzal folytatódott, hogy mibe kerül apa kocsijának a megjavítása. Bementem a szobámba, és feltettem az Abba-lemezt. Apának volt képe rám törni az ajtót, hogy halkítsam le. Megtettem. Amikor lement, újra felhangosítottam.

Senki sem főzött vacsorát, úgyhogy lementem a kínai ételbárba, és vettem egy zacskó sült krumplit meg egy adag szójaszószt. Leültem a buszmegállóban, és megettem, azután sétáltam, és szomorú voltam. Hazajöttem. Megettem a kutyát. Olvastam egy kicsit a *Női eunuchból*². Valahogy furcsán éreztem magam.

Lefeküdtem aludni.

MÁRCIUS 14. SZOMBAT

Most már hivatalos a dolog. Válnak. Egyik sem akar kiköltözni a házból. Apa behurcolkodott a vendégszobába. Ez roppant rossz hatással lehet a fejlődésemre. Gátolhatja még állatorvosi tanulmányaimat is.

1 Charles Darwin angol természettudós legjelentősebb műve, mely az állatvilág tudományos rendszerezését tartalmazza. Elmélete nagy hatással volt korának tudományos és egyházi életére, és forradalmasította a biológiát. A könyv alap gondolata: az élet harc, amelyben a legerősebbek, az életre legalkalmasabbak maradnak fenn, mégpedig úgy, hogy alkalmazkodnak az örökösen változó létfeltételekhez.

2 A női eunuch: Germaine Greer angol feminista (azaz a nők társadalmi szerepével foglalkozó, e szerep változásait kutató) író tanulmánykötete.

Reggel anya adott öt fontot, de megkért, el ne mondjam apának. Anti-pati krémet vettem a bőrömre meg az új Abba-lemezt.

Felhívtam Mr. Cherryt, és bejelentettem, hogy családi okokból kifolyólag most néhány hétig képtelen vagyok dolgozni. Mr. Cherry azt felelte, tudja, hogy válnak a szüleim, mert apa lemondta anya *Nők Magazinját*.

Apa adott öt fontot, de megkért, el ne mondjam anyának. Egy részén bordó levélpapírt és borítékot vettem, hogy jó benyomást tegyek a BBC-re, és elolvassák a verseimet. A maradékot elviszi Barry Kent. Nem hiszem, hogy él a földön nálam boldogtalanabb ember. Ha nem létezne a költészet, már rég dühöngő örült lennék.

Szomorú sétára indultam, és vittem egy kiló rétesalmát Pandora lovának. Közben egy Virágszárlól szóló költeményen töprengtem. Nyomban leírtam, amint visszaértem a házba, ahol lakom.

VIRÁGSZÁL

írta a majdnem tizennégy éves Adrian Mole

Kis barna ló,
Almát eszik a réten,
Egy nap talán
Szívem is beheged szépen.
Simogatom hátát, ott, hol ült Pandora,
Lovaglónadrágban, kezében ostora.
Viszlát, barna ló.
Elmegyek, áldjon ég!
Eső, sár áztatja a lábam fejét.

Elküldtem a BBC-nek. A borítékra ráírtam: *Sürgős*.

MÁRCIUS 15. VASÁRNAP (Nagyböjt második vasárnapja)

A ház nagyon csendes. Apa a vendégszobában ül és cigarettázik, anya a hálósobában ül és cigarettázik. Nem sokat esznek.

Mr. Lucas már háromszor hívta anyát. Anya mindig csak annyit mondott:

– Nem, még túl korai. – Mr. Lucas biztosan meghívta anyát egy sörre, hogy elterelje figyelmét a gondokról.

Apa átvitte a hífitornyot a szobájába. Jim Reeves lemezeit hallgatja, és kibámul az ablakon. Vittem neki egy csésze teát, mire elcsukló hangon azt mondta: – Köszönöm, fiam.

Anya apa régi leveleit olvasgatta, amikor bevittem a teáját. Azt kérdezte: – Vajon mit gondolhatsz rólunk, Adrian? – Megmondtam, hogy Rick Lemon, az ifjúsági vezető szerint a válás a társadalom bűne. Mire anya azt felelte: – Kantársadalom.

Kimostam és kivasaltam a suliegyenruhát holnapra. Már egész jó vagyok házimunkában.

A pattanásaim olyan szörnyűek, hogy írni sem bírok róluk. Mindenki rajtam fog röhögni a suliban.

A *vasárlarcos embert* olvasom. Pontosan tudom, hogy érzi magát.

MÁRCIUS 18. SZERDA

Apa és anya is az ügyvédjükkel tárgyalnak. Gondolom, azon pereskednek, ki legyen a gondviselőm. Csupa szeretetből szét fognak tépni, a fényképem benne lesz az újságokban. Remélem, addigra eltűnnek a pattanások.

MÁRCIUS 27. PÉNTEK

Pandora és Nigel már nem járnak együtt. Mindenki erről dumál a suliban. Évek óta ez a legjobb hír, amit hallottam.

A *Bovarynét*³ olvasom, egy másik békazabáló franciától.

ÁPRILIS 2. CSÜTÖRTÖK

Ma vagyok tizennégy éves! Apától kaptam egy focimezt meg egy focilabdát. (Semmi érzéke a szükségleteim iránt.) Mole nagymamától egy könyvet: *Az ácsmesterség kézikönyve fiúk számára*. (Inkább nem mondok semmit.) Sudgen nagypapától üdvözlőlapot, benne egy font. (Az utolsó nagy tékozló.) Az volt a legjobb, hogy tíz font jött anyától és öt Mr. Lucastól. (Bűnbánatpénz.)

Nigel egy vicces lapot küldött, az egyik oldalon ez állt: „Ki az, aki szexis, lehengerlően intelligens és ellenállhatatlan?” A hátán pedig ez: „Hát az tuti, hogy nem te, öreg!” Nigel azt is ráírta: „Magadra ne vedd, haver!” Tíz pennyt tett a borítékba.

Bert Baxter a suliba küldte a lapját, mert nem tudja, hol lakom. Marha jó a kézírása, azt hiszem, ezt hívják „szálkásnak”. A képes oldalán egy farkaskutya volt. A hátára ezt írta: „Minden jót kíván Bert és Sabre. Ui.: A lefolyó eldugult.” Mellékelte egy tízshillinges könyvutalványt is. Igaz, hogy 1958 decemberében lejárt, de akkor is kedves gondolat.

Végre tizennégy éves vagyok! Este alaposan megnéztem magam a tükörben, és azt hiszem, bizonyos fokú érettséget fedeztem föl. (Nem számítva a rohadt pattanásokat.)

A REGÉNYRŐL

Adrian Mole, az angol kamaszfiú Leicesterben (ejtsd: lesztör) él válófélben lévő, anyagi gondokkal is küzdő szüleivel. Az érzékeny és az őt körülvevő világgal szemben rendkívül kritikus Adrian önként gondját viseli egy idős nyugdíjas úrnak, Bert Baxternek, akivel barátságot köt. Tetszik neki egyik osztálytársnője, Pandora. Naplója történései 15 hónapot fognak át, az olvasás során betekintést nyerhetünk egy kamasz fiú napi gondjaiba, életébe.

A könyv 1982-ben jelent meg először, és azonnal világsiker lett. Azóta számos kiadást ért meg hazájában és az egész világon egyaránt.

Miért titkos Adrian naplója? A fiú olyan problémákkal szembesül, amelyekkel valószínűleg a legtöbb kamasz: ír családjá mindennapi gondjairól, a szülők veszekedéseiről, anyja viszonyáról, a (brit) társadalom számára érthető (vagy érthetőnek vélt) kérdéseiről. Eközben magára, testének változásaira is figyel, megfogalmazza a világgal szembeni kételyeit, kérdéseit. Teljes nyíltsággal vet fel és tárgyal olyan témákat, amelyeket a kamaszok általában szégyellnek, nem mernek megfogalmazni. Ezzel lehetővé teszi az olvasó számára, hogy ő is felfedezhesse és azonosíthassa az ismerős helyzeteket, gondolatokat, a kamaszlét kínzó problémáit, örömeit és reményeit.

AZ ÖNREFLEXIÓS MŰFAJOKRÓL

Önmagunkról sokféleképpen lehet írni: írhatunk az íróasztalfióknak, összegyűjthetjük saját feljegyzéseinket, beadhatunk hivatalos önéletrajzot, összegyűjthetjük emlékeinket, visszaemlékezéseinket. Az önmagunkról való írásnak különböző formái vannak: ilyen az önéletrajz, a napló, az önvallomás és az emlékirat.

Az **ÖNÉLETRAJZ** az életrajz olyan formája, amelyben az ember röviden és hitelesen összefoglalja élete fontos eseményeit. Önéletrajzot mindenki ír élete során (ha főiskolára, egyetemre vagy

3 Gustav Flaubert francia író regénye, címszereplője egy asszony, aki sivár környezeténél többre és szebbre vágyik, ezért megcsalja férjét, és megpróbálja megváltoztatni az életét. Sikertelenül.

valamilyen állásra jelentkezél, neked is be kell majd nyújtanod ilyen dokumentumot). Jellemzője, hogy képet ad írójának családi, iskolai, szakmai háttéréről, érdeklődési köréről, és emellett az sem árt, ha jó önismeretről tanúskodik. Az önéletrajz szépirodalmi formája az önéletrajzi elbeszélés vagy regény (utóbbira jó példa Kassák Lajos *Egy ember élete* című műve).

NAPLÓ: naplóírással talán mindenki megpróbálkozik élete során; vannak időszakok, amikor az ember úgy érzi, érdemes rögzítenie a megtörtént eseményeket. A napló az egyik legszabadabb műfaj: az általában dátummal ellátott feljegyzéseknek sem a formája, sem a hossza nem kötött, egyetlen feltétel, hogy az ember őszinte legyen önmagához. A napló egyszerre fejleszt az önismeretet, az önkifejezést és a fogalmazási-helyesírási készségeket.

Az **ÖNVALLOMÁS** annyiban hasonlít a naplóhoz, hogy a megtörtént eseményeket szubjektíven dolgozza fel, írásakor az emberi lélekben zajló érzéseket, gondolatokat, folyamatokat kísérli meg lejegyezni a szerző, ám nem a történésekkel egy időben, hanem később, visszatekintve (a műfaj egyik legjelesebb alkotása Szent Ágoston *Vallomások* című műve).

Az **EMLÉKIRAT**ban (más szóval memoár) az egyén és a külvilág viszonya tárul fel, azaz a hangsúly nem annyira a belső, lelki folyamatok leírásán, mint az események tényszerű felidézésén és értékelésén van (példaként megemlíthető Rákóczi Ferenc *Emlékiratok* című munkája).

12. lépés: 10. feladat

Kiegészítő anyag a modulhoz

T/10.

42. oldal

Tanári instrukciók:

- Az **ŐRÜLTEN EGÉSZSÉGES VAGYOK** részletének feldolgozásához ajánlott kérdések, feladatok: a)–e)
- A kaposvári napló feldolgozásához ajánlott feladatok: a)–c).

Cél, hogy „öszvér jellegű” napló írassék, ami több tanuló élményeiből tevődik össze. Érdekes lehet összehasonlítani, hogy ki mire helyezi a hangsúlyt, kinek mi fontos egy adott nap eseményeiből.

10. Ismerkedj meg Aidan Macfarlane–Ann McPherson: *Őrülten egészséges vagyok!* című művének egy részletével vagy egy 13 éves kaposvári lány naplójának feljegyzéseivel!

- A) Hogyan látja önmagát és a világot egy átlagos kamasz? Egy angol szerzőpáros, Aidan Macfarlane és Ann McPherson naplóregényében egy 14 éves kamaszfiú vall magáról és a világról alkotott véleményéről. A naplóregény az Adrian Mole világsikere után jelent meg. Olvasd el figyelmesen a naplórészletet!

NAPLÓ

Általános tudnivalók

Név: Peter H. (a többit nem merem megmondani) Payne

Becenév: Nagyokos

Szül. idő: 1972. dec. 17.

Kor: 14 év és egy hónap

Szül. hely: anyu szerint a kórházi folyosó, félúton a szülőszoba felé.

Lakik: 18 Clifton Rd, Hawsley, London.

Hobbi: orrpiszkálás, tévénézés, aggodás magamért, húgom cikizése, mindenki bosszantása a mindentudásommal, orvosi ismeretek gyűjtése, képes újságok olvasása, balesetek elszenvedése.

Hősök, példaképek: John Lennon, én, Sam faterja, Adrian Mole, az a pali, aki a penicillint fölfedezte, de a neve most nem jut eszembe, és Marilyn Monroe.

Mi leszek, ha nagy leszek? – Én én leszek, híres tudós, nagyon gazdag és a nők bálványa.

Személyiség: félnék, idétlen, a csajok számára csöppet sem vonzó, az élettől begyulladó, lógós, ha mosogatni kell, cikizős (különösen Susie-t), rossz sportoló, de segítőkész (az öreg hölgyeket az utca túlsó oldalára), szorgalmas (megcsinálom a házi feladatomat tévénézés előtt, kivéve, ha *A nap meccse* megy), vicces és eredeti.

Anyám

Név: Jane Elspeth Margret

Szül. idő: 1945. június, de a napra nem emlékszik.

Kor: az utóbbi hat évben 35

Foglalkozása: részmunkaidőben a társadalom építése, ezenkívül szakácsnő, takarítónő, mosónő, a szomszédság általános jótevője, mindannyiunk doktor nénije, apu kiszolgálója, mindannyiunkért hivatásszerűen aggodó.

Személyiség: folyton beleüti az orrát a magánéletembe, rákényszerít, hogy illedelmesen viselkedjem a hülye rokonainknál.

a) Válaszolj a kérdésekre!

(1) Hogyan látja a kamasz a körülötte lévő embereket?

(2) Írj magadról egy hasonló jellemzést, majd kérd meg a barátodat, hogy ő is írjon rólad egyet! Mekkora különbségeket fedeztél fel?

(3) Mennyire láthatjuk magunkat reálisan?

(4) Melyik vagy valójában te?

(5) Milyen szeretnél lenni, és milyennek látszol?

(6) Kinek mit mutatsz meg magadból?

b) Ki lehet példakép?

(1) Mit jelent az, ha valakit kiválasztunk példaképnek? Jó és rossz példák is vannak?

(2) Kit választanál te? Indokold meg miért!

c) Válassz ki valakit a családoból, és készíts róla külső és belső jellemzést! Lehet humoros is.

d) A kamaszokkal kapcsolatosan folyton mindenki a változásról, az átalakulásról beszél.

(1) Vajon a felnőttek már nem változnak?

(2) Miből veszed észre, ha a szüleidnek problémája van?

(3) Megbeszélnek veled?

(4) Te hogy tudsz segíteni nekik?

(5) Te hogyan látod az édesanyád feladatait?

e) Írj magadról hasonló naplót!

B) Az alábbi részlet egy 13 éves kaposvári lány naplójából való. Olvasd el a feljegyzéseit!

NAPLÓ

NOVEMBER 24.

A csütörtököm csupa „izgalmakkal” telt el. Sajnos, ez az a nap, amikor németem is van, és utána zongora. Szokás szerint az a hülye Tamás nagyokos volt. Bár most nem annyira, mint szokott. Ez a változás a matek miatt állt be. Ugyanis én írtam meg a dolgozatát. De így is UTÁLOM, akárki akármit mond. Este megpróbáltam kaszinótojáást csinálni, de nem nagyon sikerült. Fél tízkor kiderült, hogy még semmit nem tanultam. Ebből aztán nagy balhé lett. Az lett a vége, hogy egy hétre eltiltottak mindentől. Ebből úgyse lesz semmi (remélem).

NOVEMBER 28.

A hétfő elég szarul kezdődött. Az Andinak megint előjött a kispisis mániája. Elkezdett húzni, hogy szerelmes vagyok a Tamásba (ami nem igaz). Erre én olyan dühös lettem, hogy felírtam a táblára azt, hogy Kriszti és Péter Szerelmesek. Erre a Kriszti lett dühös, és bár igaza volt, mégis veszekedtem vele. Most tanulnom kellene, de nincs nagy kedvem.

DECEMBER 22.

A szünet második napja. Most csak álmodozom. Legfőképpen B. P.-ről. Irtó bele vagyok esve. Szombaton a nyolcadikosok közül csak engem kért föl táncolni a buliban. Csuda helyes. Nagyon boldog vagyok, és mégis sírni szeretnék. Olyan álom az egész.

a) Válaszolj a felvetett kérdésekre!

(1) Hogy lehet egyszerre nagyon boldognak és nagyon szomorúnak lenni?

C) Valóban szerelmes a napló írója? Ha igen, kibe?

- a) Játsszunk! Írjunk fel papírdarabokra jó és rossz dolgokat, eseményeket, érzéseket (pl. jó jegyekkel, rossz időjárással, betegséggel, érzésekkel kapcsolatos fogalmakat), keverjük össze! Tegyük a papírokat egy zacskóba, majd minden csoport húzzon ugyanannyi papírdarabot! A feladat az, hogy találjátok ki és írtok meg naplóformában egy nap történetét, felhasználva a kihúzott szavakat!
- b) Csoportos feladat: Mi történt veletek ma reggel, úton az iskolába, illetve a suliban? Írtok a mai nap eseményeiről közösen egy képzeletbeli naplórészletet!

4. SZABÓ MAGDA: ABIGÉL

2 óra

RÁHANGOLÓDÁS

1. lépés: 1. feladat

Bemelegítő olvasás

T/1.

48. oldal

15 PERC

Tanári instrukciók:

- Feltételezzük, hogy mindenki olvasta a regényt. Ha mégsem, akkor az órának ez a része kedvet csinálhat az olvasáshoz. Akik még el sem kezdték, kerüljenek az A csoportba, ez a csoport az 1. fejezetet dolgozza fel. Akik olvasták, és gyorsabb, figyelmesebb olvasók, azoknak a feladata feleleveníteni a regényvilágot, bekerülni a kontextusba. A B csoport hosszabb és bonyolultabb szöveggel dolgozik, a tanulóknak emlékezniük kell az előzményekre. A feladat azt is megmutatja, milyen alaposággal, milyen mélységben érdemes olvasni, megközelíteni egy szöveget.
- A CSOPORT: a regény 1. fejezetét olvassa szoros olvasással, a kérdésekre válaszolva feltárja az alapproblémát. Törekszik arra, hogy a lényeget összefoglalja a másik csoportban dolgozóknak.
- B CSOPORT: a regény 2. és 3. fejezetéből olvas szoros olvasással, onnan, amikor Ginának utaznak Árkodra („Árkod – gondolta Gina. – Árkodra megyünk.”), addig, míg megtudja, hogy a retikült is elveszik tőle („Hol lehet itt valami olyan hely, ahová eldughatja utolsó kincseit, amelyek még a tovatűnt régi életre emlékeztetik?”). A tanulók törekedjenek arra, hogy a cselekmény további menete szempontjából fontos információkat összefoglalják a többieknek a kérdések segítségével.
- Az A/e) feladatban megadott kérdéskörhöz tartozó feladatokat az 5. modul végén elhelyezett Feladatbankban találunk még, ha a tanulóknak nehézséget okozott az időbeli tájékozódás, ha keveset tudnak a 2. világháborúról és a zsidóüldözésekről.

Kiemelt készségek, képességek: értő olvasás, epikus szövegek, regény konvencióinak előhívása, cselekményelemek azonosítása, előrejelzések megtalálása, metaforikus jelentés megértése, történelmi tudás mozgósítása

Célcsoport – differenciálás: az osztály egésze A és B csoportban

Munkaformák: egyéni, páros munka

Módszerek, eljárások: tanári kalauz

1. Mi is történik a regényben?

A) Olvassátok el figyelmesen az 1. fejezetet, amelyben Gina intézetbe kerül!

- a) „A változás, ami életében bekövetkezett, annyi mindentől megfosztotta, mintha bomba pusztított volna az otthonában.” – ez a regény első mondata. Anélkül, hogy továbbolvasnánk a szöveget, miből lehet gondolni, hogy kire vonatkozik az állítás (életében), és mi fog vele történni (változás)?

- b) Milyen szóképet találsz ebben a mondatban? Miért kifejező?
 - c) Hogyan kapcsolódik a regény téridejéhez? Mi az előrejelző szerepe?
 - d) Mikor játszódik a történet, ez miből derül ki? Idézz!
 - e) Mit tudsz erről a korszakról?
 - f) Írd le Gina családi viszonyait, jellemezd a családtagokat egy-két szóval (az apa foglalkozása is fontos)!
 - g) Hány éves Gina, mióta árva, ki neveli?
 - h) Hová jár iskolába?
 - i) Hol laknak Gináék? Keresd meg a mondatot, idézd!
 - j) Milyen Gináék életmódja, mivel tölti napjait?
 - k) Az f), h), i), j) kérdésekre adott válasz alapján mit feltételezel Gináék anyagi helyzetéről, társadalmi helyzetéről?
 - l) Milyen tulajdonságok derülnek ki a fejezet végéig Gináról?
 - m) Miért kerül Gina kollégiumba szerinte, illetve Mimó néni szerint?
 - n) Mit feltételezhet az olvasó? (Pl. te, amikor először olvastad, mit gondoltál?)
 - o) Keresd ebből a fejezetből olyan fontos mondatokat, amelyek csak utóbb, a regény egészének ismeretében nyerik el jelentésüket! (Az egyik mondat Gina értékrendjének változását is előreve-títi.)
 - p) Foglald össze, miért alkalmas ez az 1. fejezet a regényben exozíciónak (bevezetésnek)?
- B)** A regény 2. és 3. fejezete alapján válaszoljatok a kérdésekre!
- a) Jellemezd Gina és apja kapcsolatát! Keresd ehhez szövegrészeket!
 - b) Keresd meg azokat a részeket, amelyekben az elbeszélő úgy szólal meg, mintha Gina belső monológját hallanánk, de valójában elbeszélői közlés!
 - c) Keresd meg azt a részt, amikor az elbeszélő úgy szólal meg, mintha a tábornok belső monológját hallanánk!
 - d) Mivel jelzi az elbeszélő azt, amikor valóban Gina belső monológját írja le?
 - e) Ezt az eljárást, jelet még minek a kifejezésére használjuk? Írj néhány példát!

- f) Mihez hasonlítja Gina a Matulát?
- g) Mit jelent a címer felirata? Miért ez az iskola jelmondata?
- h) Mit jelentenek az alábbi szavak? Próbáld a szövegösszefüggésből megérteni! Ha nem sikerül, nézd meg az idegen szavak szótárában, vagy ha olyan kiadásod van, a regény szómagyarázatai között!
- narkózis
internátus
diakonissza
prefekta
- i) Mit tudunk meg még a szövegből a Matula épületéről, az igazgatói szobáról, a hálótermekről? Találj szavakat és szókapcsolatokat!
- j) Mi vonzó és mi nem ebben a világban?
- k) Milyen az egyenruha? Szerinted miért kell ilyen egyenruhát hordaniuk a lányoknak?
- l) Miért csak itt tudjuk meg Gina teljes nevét?
- m) Mit jelent Ginára nézve ez a kifejezés: „létformát váltott, ahogy a csecsemő megszületik”?
- n) Keresd meg azokat a mondatokat, amelyek valóban Gina csecsemői létezésére utalnak a 2. fejezet végén!

MEGOLDÁS:

- A)
- o) „Nem reális, amennyi időt a tábornok a munkával tölt.” „Nem mondhatod el senkinek.” „Az élethez kell emberi méltóság.”
- p) Az alapvető cselekményelemeket (tér, idő, szereplők legfontosabb jellemzői) és az alapproblémát ismerjük meg belőle. A főszereplő életében fordulat következik be. Megismerjük az elbeszélő pozícióját, stílusát.

JELENTÉSTEREMTÉS

2. lépés: 2. feladat

Beilleszkedés – Kívülmaradás

T/2.

51. oldal

10 PERC

Tanári instrukciók: Az egész regény ismeretében folyik a beszélgetés; a tanulók jegyzeteljenek; a tanár, ha kell, segítsen abban, hogy mi, mennyi kerüljön a füzetbe.

Kiemelt készségek, képességek: empátia, szociális érzékenység

Célcsoport – differenciálás: az osztály egésze

Munkaformák: frontális

Módszerek, eljárások: irányított beszélgetés

2. Sikerül-e Ginának beilleszkednie a Matulába, vagy kívül marad?

- Mi okozza Gina konfliktusát a társaival? Miért nem akar játszani velük?
- Mennyiben következik Gina jelleméből és mennyiben értékrendjéből (addig kialakult világról alkotott felfogásából) az, hogy beárulja a lányokat?
- Miért nem lehet ezt olyan egyszerűen jóvátenni, ahogy Gina gondolta?
- Gina először próbál, később esze ágában sincs beilleszkedni. Ha tudná, hogy miért van a Matulában, akkor is meg akarna szökni?
- A lányok észreveszik, amikor Gina viszonya megváltozik a helyzethez és hozzájuk. Milyen jelek utalnak erre a 11. fejezetben?
- Miért alkalmas helyzet a nagy kibékülésre a próba légiriadó? Milyen eszközzel emeli ki az író, hogy ez lélektanilag kitüntetett pillanat több szereplő számára?

3. lépés: 3. feladat

Szabályok, tilalmak, büntetések, biztonság

T/3.

52. oldal

15 PERC

Tanári instrukciók:

- Hagyjunk időt a tanulóknak arra, hogy a munka végén elolvassák, tanulmányozzák egymás munkáját.
- Ha van rá lehetőség, fénymásoljunk a táblázatokból, házirendből mindenkinek a következő órára.

Kiemelt készségek, képességek: szociális érzékenység, empátia, szabályfelismerés, összehasonlító képesség, fogalmi gondolkodás, fogalmazási képesség

Célcsoport – differenciálás: az osztály egésze:

A CSOPORT: alapos, a részletekre is figyelő tanulók;

B CSOPORT: lázadók, akik nehezen tűrik az iskolai kötöttségeket (legyenek mellettük normakövető diákok is);

C CSOPORT: szisztematikusan gondolkodó, jól fogalmazó tanulók (legyenek a csoportban ebből a szempontból kevésbé jók is)

Munkaformák: csoportmunka

Eszköz: rajzlapok

3. Szabályok, tilalmak, büntetések, biztonság

A) Mit közvetít a Matula?

- a) Hasonlítsátok össze táblázatban (rajzlapon) a Sokorai Atala szabályait, tanárait és a Matulát! Gondoljatok a viselkedésre, ruházkodásra, tantárgyakra is! A szempontokat is ti találjátok ki! Készítsetek vázlatot, mielőtt véglegesítenétek a táblázatot, amelyet tűzzetek ki a témafalra!
- b) Szerintetek miért biztonságosabb Gina számára a Matula?
- c) Árkod és Torma Gedeon beszélő nevek. Mit gondoltok, mit jelentenek?

(1) Árkod

(2) Torma

(3) Gedeon

B) Mi jó? – Mi nem jó?

- a) Hasonlítsátok össze a Matula, a ti iskolátok, illetve egy általad ideálisnak tartott iskola szabályait, követelményeit! Írjátok szempontokat, majd készítsetek végleges táblázatot rajzlagra, amelyet tűzzetek ki a témafalra!

MATULA	ISKOLÁNK, KOLLÉGIUMUNK	IDEÁLIS ISKOLA, KOLLÉGIUM

- b) Mi a legelviselhetetlenebb szerintetek a Matulában? (Csak egyet mondhattok.)
- c) Mi a legrosszabb szabály a ti iskolátokban?

C) Mire jó a házirend?

- a) Készítsetek (rajzlagra) házirendet a Matulának, amelyben pontokba foglaljátok a legfontosabb szabályokat, kötelességeket és természetesen a büntetésfajtákat is. Előzetesen írjátok vázlatot, majd a végleges házirendet tűzzétek ki a témafalra!
- b) Melyik az a büntetés, amit ti nem tartotok annak, vagy legalábbis nem súlyosnak? Melyik szerintetek köztük a legsúlyosabb büntetés?
- c) Egy mai állami iskolai házirend a törvény szerint nem mindent szabályozhat. Érdeklődj/olvass utána, hogy mi nem a házirend hatásköre!

MEGOLDÁS:

A/c)

- (1) Árkod: utalhat a lövészárookra is, amely némi biztonságot nyújt a fronton, megközelíthetetlen, Gina el van süllyesztve a világ elől.
- (2) Torma: nagyon erős zöldség, fűszernövény, az embernek könnyeznie kell tőle.
- (3) Gedeon: az Ószövetség hőse, az igaz hit védelmezője a bálványimádókkal szemben, menti Izraelt Midián seregével szemben, amíg ő él, 40 évig béke van.

4. lépés: 4–5. feladat

Iskolák és a felnőttek világából származó előítéletek

T/4–5. 55. oldal

10 PERC

Kiemelt készségek, képességek: nagyban eltérő jelenségek összevetése adott szempontok alapján

Célcsoport – differenciálás: szabadon választott, heterogén 4–6 fős csoportok

Munkaforma: csoportmunka

Módszerek, eljárások: táblázat kitöltése

4. Hasonlítsátok össze a Matulát a Roxforttal a következő szempontok alapján! A műből vett részekkel bizonyítsatok!

SZEMPONT	MATULA	ROXFORT	BIZONYÍTÉKOK
HÁZIREND ÉS ANNAK MEGSÉR-TÉSE			
SZABÁLYSZEGÉS MINT ÉLETFEL-TÉTEL			
BÜNTETÉSEK			
KARÁCSONYOK			
KOLLÉGIUM MINT VÉDŐBÁS-TYA AZ OTTHONNAL SZEMBEN			
AZ ISKOLA BEZÁRÁSÁNAK VE-SZÉLYE, ILLETVE TÉNYE			
LÁNYISKOLA – VEGYES ISKOLA: FONTOS EZ?			
TITKOK, REJTÉLYEK, VESZÉLYEK			

5. Van az olvasott két regényben egy nem az iskolai életből fakadó közös vonás, amely azonban az iskolai életre is kihat: a származás kérdése. Hogyan jelentkezik ez az egyik, illetve a másik regényben?

MEGOLDÁS:

5.

A sárvér – aranyvér megkülönböztetés a Harry Potter sorozat egészében jelen van, de a 2. kötetben különösen erősen; itt a cselekménynek szinte mozgatórugójává válik. A regény a származási előítéletek ellen is szól nagy erővel: a jó, illetve a rossz szereplők közt épp annyi a sárvérű, mint az aranyvérű – és Harry származása még bizonytalan.

Az Abigél a zsidó lányoknak a 2. világháború korában való fenyegetettségének (bár a mai olvasónak nem túl explicit) tematizálásával tulajdonképpen ugyanazt mondja. A származási megkülönböztetés elleni föllépés mindkét regénynek alapvetése.

5. lépés: 6–7. feladat

T/6–7. 56. oldal
1 PERC

Tanári instrukciók: A 6. feladat lehet házi feladat, a 7. feladatot szorgalmi feladatnak szánjuk.

6. Milyen problémák vannak a regényben?

- Gina beilleszkedése a Matulába, a lányokhoz való viszonya a regény első felének problémája. Vizsgáld meg a szöveg arányait! Hol történik a kibékülés?
- Keress, sorolj még problémákat a regényből!

7. Írj egy alternatív/informális matulás házirendet, amit a lányoknak egymást közt kell betartaniuk ahhoz, hogy senki ne lógjon ki, senkit ne közösiítsenek ki! Milyen szabályokat kell elfogadni, és milyen büntetések vannak?

MEGOLDÁS:

6.

- 24 fejezetből áll, a békekötés a regény első felének utolsó fejezetében, a 12. fejezetben történik.
- Abigél kiléte; az ellenálló kiléte; groteszk portré; meg kell menteni a zsidókat; Gina megbántja Zsuzsannát; az éjszakai találkozás megszervezése; ajándékok Piroskának; a szökés megszervezése. Általánosabb szinten szembenézni olyan problémákkal, amelyekről Gina eddig

nem is tudott: nem minden és nem mindenki az, aminek látszik; vannak fontos és kevésbé fontos dolgok, meg kell tanulni különbséget tenni; kiben bízhatunk; mi a bátorság stb. A legfontosabb: Gina veszélyben van, ezt a mű elejétől tudjuk, és a veszélyt tudatosítania kell, majd meg kell menekülnie.

6. lépés: 8. feladat

Beilleszkedés, szabálykövetés – a probléma lezárása

T/8. 57. oldal
15 PERC

Tanári instrukciók:

- Tanulmányozzuk a témafalnál az előző órai táblázatokat és a házirendet, majd készítsenek a csoportok egy-egy T-táblázatot!
- Gyűjtsenek érveket: a) a regény világán belül, b) a mindennapi életből (ha nagyon fontos a tanulóknak pedagógiai szempontból, mert pl. sok iskolai vagy osztályprobléma van). Az érvgyűjtés után a csoportok ismertetik, mire jutottak.

Kiemelt készségek, képességek: nagyban eltérő jelenségek összevetése adott szempontok alapján

Célcsoport – differenciálás: A, B, C csoport (lásd: 3. lépés)

Munkaformák: csoportmunka

Módszerek, eljárások: táblázat kitöltése

8. Érvelj, töltsd ki a táblázatot!

a) Sikerült-e Ginának beilleszkednie?

ÉRVEK A MELLETT, HOGY GINA NEM SZERETTE A MATULÁSOKAT, NEM AKART BEILLESZKEDNI	ÉRVEK A MELLETT, HOGY A LÁNYOK KIKÖZÖSÍTETTÉK GINÁT

b) Érdeemes beilleszkedni?

ÉRVEK A MELLETT, HOGY ÉRDEMES/CÉLSZERŰ BEILLESZKEDNI A MATULÁBA, BÁR EHHEZ FEL KELL ADNI NÉHÁNY ELVET	ÉRVEK A MELLETT, HOGY AZ EGYÉNISÉGÜNKET NEM SZABAD FELADNI, NEM SZABAD BEILLESZKEDNI

7. lépés: 9. feladat

További problémák

T/9. 58. oldal
10 PERC**Tanári instrukciók:**

- Ebben a lépésben beszéljük meg a házi feladatot (T/6.). Fontos azonosítanunk a legfőbb problémákat és azt a tényt, hogy valamiféle probléma nélkül nincs regény. A regény első fele elsősorban a beilleszkedésről, a második fele pedig arról szól, hogy Gina veszélyben van, és ebből hogyan tud megmenekülni.
- A különböző problémákra később még visszatérünk (pl. szegénység, származás, ellenállás a háborúban). A tanulók által gyűjtött problémákat két oszlopban rendszerezzük.
- Egy probléma erkölcsi szempontból is lehet fontos, annak ellenére, hogy kevésbé viszi előre a cselekményt.

Kiemelt készségek, képességek: az epikus művek, a regény konvencióinak azonosítása, problémaérzékenység

Célcsoport – differenciálás: az osztály egésze

Munkaformák: frontális

Módszerek, eljárások: rendszerezés táblázatban

9. Rendszerezd a regényben felvetődő problémákat!

DRAMATURGIAI SZEMPONTBÓL FONTOS PROBLÉMÁK	DRAMATURGIAI SZEMPONTBÓL KEVÉSBÉ FONTOS PROBLÉMÁK

8. lépés: 10. feladat

Dramaturgiai fordulópontok – a legfontosabb probléma

T/10. 58. oldal
5 PERC

Kiemelt készségek, képességek: az epikus művek, a regény konvencióinak azonosítása, problémaérzékenység, fogalmi gondolkodás

Célcsoport – differenciálás: az osztály egésze

Munkaformák: egyéni, frontális

Módszerek, eljárások: fogalmak és példák

10. Figyeljétek meg a regény dramaturgiai fordulópontjait!

- a) Válaszd ki azt a problémát, amely a regény cselekményének legfőbb mozgatórugója! Fogalmazd meg egy mondatban!
- b) Milyen lépésekben bontakozik ki ez a probléma? Társítsd a megadott fogalmakhoz a megfelelő cselekményelemeket! Ha nem tudsz megnevezni egyetlen jelenetet sem, akkor állapítsd meg, hogy a mű cselekményében mettől meddig tart az a rész!

SZERKEZETI EGYSÉGEK MEGNEVEZÉSE	CSELEKMÉNYELEMÉK
EXPOZÍCIÓ = bevezetés, melyben az alaphelyzetet ismerjük meg	
PROBLÉMA = sokszor valamilyen konfliktus	
BONYODALOM = a probléma teljes kibontakozása	
KÉSLELTETÉS = a megoldást hátráltató tényező	
TETŐPONT = innen már nem bontakozik tovább a probléma, hanem meg kell oldódnia	
MEGOLDÁS	

9. lépés: 11. feladat

Az izgalmas cselekményvezetés – titkok

T/11.

59. oldal

15 PERC

Kiemelt készségek, képességek: az epikus művek, a regény konvencióinak azonosítása, problémaérzékenység, fogalmi gondolkodás, egyéb konvenciók (pl. filmes) azonosítása, összehasonlító képesség, lényegkiemelő képesség, kreativitás

Munkaformák: pármunka, frontális

Módszerek, eljárások: irányított beszélgetés

11. Melyek az izgalmas cselekményvezetés jellemzői?

- a) A regény melyik pontjain lehetett izgulni? Gyűjtsetek néhány jelenetet!

Melyik volt a legizgalmasabb jelenet számotokra?

- b) Mitől izgalmas egy jelenet? Fogalmazzátok meg többféleképpen!

- c) Milyen eszközökkel lehet az izgalmat, a feszültséget felkelteni, illetve fokozni a cselekmény menetében? Írjatok listát!

- d) Milyen titkok vannak a regényben? Soroljátok fel!
- e) Hogyan kapcsolódnak össze ezek a titkok? Mikor lepleződnek le véglegesen?
- f) Az író csak a fordulatok és az izgalmak kedvéért írt ennyi titkot a műbe? Milyen képet sugall a mű arról a világról, amelyben ennyi titok között kell élni, eligazodni? Milyen önmagán túli jelentésük lehet a titkoknak, rejtélyeknek?

MEGOLDÁS:

a) retikül elrejtése; Gina árulása: mi lesz a következménye?; az első szökés; az ellenálló rejtélyes alakja, többszöri felbukkanása; a tábornok valódi munkája; Abigél levelei; karácsonyi telefonálás jelenet és következménye; éjszakai randevú; a második szökés; kiadja-e Gedeon Kuncznak?; a harmadik szökés stb.

c) a veszélytől, a kiszámíthatatlanságtól, az olvasói tudás hiánya következtében, illetve a rengeteg titoktól, rejtélytől stb.

d) Az író apránként adagolja az információt. Annyit tudunk, mint Gina, azaz Gina nézőpontjából nézzük, éljük át a történetet. A fontos részeknél, amikor pattanásig feszült a helyzet vagy fordulat következik be, csak jelzi a fordulatot; a vágás technikáját alkalmazza (pl. fejezet vége), és a kifejtést késlelteti; egyéb késleltető elemek. Például leírások közbeiktatása; előreutalások, amelyekkel várakozást kelt, pl. az Okmányok c. fejezet elején már tudjuk, hogy 1944 márciusáig marad Matulában; visszautalások, amelyek magyarázatul szolgálnak, pl. Bánki levele Kuncz Ferinek; a rengeteg titok és rejtély.

e) Abigél titka, az ellenálló titka (Kőnig titka), apja titka Gina előtt először, majd Gina titka apjáról, a lányok apró titkai, Horn Mici titkai, Mráz titkai, az akvárium eltörése, lopások, Bánki titka a levélről, Bánki, Zelemér stb. titka a származásukról, Gina kincseinek titka.

REFLEKTÁLÁS

10. lépés: 12. feladat

T/12. 61. oldal

2 PERC

Tanári instrukciók:

A feladatot otthoni munkának szánjuk. A c) feladat tartalékfeladat lehet érdeklődőknek, illetve érintetteknek (pl. keresztény vagy konkrétan református tanulók, illetve egyházi iskolában tanulók számára).

Célcsoport – differenciálás: az osztály egésze

22. Értékek, értékrend

- a) Keresd olyan részeket a műből, amelyben az derül ki, hogy Gina ad a külsőségekre, nagyon fontos neki a látszat!
- b) Hogyan változik, ha változik, ebből a szempontból az értékrendje?
- c) A Matula szabályai közül véleményed szerint melyek függenek össze a református vagy/és általában a keresztény értékekkel?

5. A FELNŐTTÉ VÁLÁS REGÉNYE

2 óra

RÁHANGOLÓDÁS

1. lépés: 1. feladat

Külsőségek, látszat

T/1.

62. oldal

10 PERC

Tanári instrukciók:

A házi feladat megbeszélése, majd feladatmegoldás. A „látszat” motívumra visszatérünk Kőniggel kapcsolatban.

Kiemelt készségek, képességek: empátia, lényegkiemelés

Célcsoport – differenciálás: az osztály egésze

Munkaformák: frontális

Módszerek, eljárások: beszélgetés

1. Látszat és valóság

- a) Hasonlítanak-e Ginához a társai a külsőségekhez, a látszathoz való viszonyukban?
- b) Kiket szeret a tanárai közül Gina, és miért?
- c) Miért nem szereti Kőniget?
- d) Miért szereti mindenki Horn Micit (kivéve Gina)? Csak külsőségeiben más az, amit Horn Mici képvisel? Fogalmazzátok meg, melyek azok az értékek, amelyeket Horn Mici ad a matulásoknak!
- e) Milyen fontos gondolatot mond ki Mici Gina értékrendjéről, a látszathoz való kapcsolatáról a regény végén?

JELENTÉSTEREMTÉS

2. lépés: 2–4. feladat

A felnőtttség és gyermekség motívuma

T/2–4. 62. oldal

15 PERC

Tanári instrukciók:

A párok egyik tagja a 2., a másik tagja a 3. feladatot végzi, majd beszámolnak egymásnak néhány mondatban. A 4. feladatot közösen beszéljük meg.

Kiemelt készségek, képességek: szociális és pszichológiai érzékenység, figyelmes olvasás

Célcsoport – differenciálás: az osztály egésze

Munkaformák: egyéni, páros munka

Módszerek, eljárások: beszélgetés

2. Hogyan válik Gina felnőtté a regényben?

- a) Miért fontos, hogy Gina árva?
- b) Milyen felnőttmintákat kap matulás korszaka előtt?
- c) Matulás korszaka valóságos újjászületés: „létformát váltott, ahogy egy csecsemő megszületik”. Milyen akadályokon bukdácsol át Gina, mire eljut a felnőttek felelősségéig? Készíts konkrét listát, és írd a tettek mellé, milyen képességet, értéket sajátított el általa! Például: leltár – játék másokkal, egyenruha – nem a külső a legfontosabb.
- d) Szerinted miért nem volt őszinte Ginával az apja már az elején?
- e) Mit jelent a tábornoknak az a mondata a cukrászdában: „Ettől a pillanattól fogva vége a gyermekkor-nak, Gina.” Hogyan folytatódik ez a gondolat kicsit később? Kihez hasonlítja az elbeszélő Ginát?
- f) Mik azok a felnőtt gondok és felelősség, amelyekkel meg kell Ginának birkóznia? Mondj példákat!
- g) Nem pusztán felelősség és gondok terhelik, sok-sok csalódás is éri Ginát. Kiben, miben kell csalódnia?
- h) Saját magát mennyire ismeri? Van-e büntudata? Mikor érezkelhető, hogy próbálja magát nevelni?
- i) Milyen felnőttes tetteket hajt végre Gina, és miben marad gyerekes?
- j) Ginán kívül kik kerülnek még veszélybe, kik szembesülnek a felnőttek felelősségével?
- k) Foglald össze a válaszok tanulságait a párodnak!

3. A felnőtt- és gyereklét vissza-visszatérő motívum a műben, amely összekapcsolódik a látszat és valóság motívumával. Gina felnőttnek érzi magát, amikor gyerekesen viselkedik, de valóban felnőttként érez és viselkedik, amikor gyerekként mutatkozik meg. Válasszatok az alábbi idézetek közül néhányat, amelynek emlékeztek nagyjából a helyére, szövegkörnyezetére, és értelmeztétek őket! Kinek a nézőpontja érvényesül bennük?

- a) Hallgatta őket, még nevetett is velük, és ugyanakkor azt érezte, ezek itt mellette olyan kis gyerekek, mint az elemisták.
 - b) ...szigorú világ ez a zömök világ, ... de van benne valami gyerekes is.
 - c) Két gyerek ez, Torma, akinek tavaly a nyomdagép volt a férje, és Kis Mari, aki bemutatja az embert egy kőszobornak.
 - d) Hogy egy felnőtt ennyire ne legyen képes tartani a száját!
 - e) ...úgy gondolt a nyolcadikosra, mint egy pályásra.
 - f) Vitay ugyan játszik velük, de valahogy úgy, ahogy egy felnőtt szokott részt venni ilyenfajta módokban. Hát persze, így nincs értelme semminek; ha nem szenved, ha nem bosszankodik, ugyan mire való az egész?
 - g) Mert arra gondoltam, lenézve a többiek hiszékenységét, magamban gyerekeknek, ostobáknak titulálva őket, hogy mese fűződik kőalakodhoz...
 - h) Én megbocsátok, Georgina, tiszta szívemből. De ami következik, azt ugyanolyan bátran el kell majd viselned, amilyen bátran megsértetted a felnőtteket, akiknek az életéről nem tudsz semmit.
 - i) Most úgy érezte, ő a felnőtt, és Zsuzsanna a maga fekete-fehér korlátaival a gyermek, a növendék.
 - j) Úgy nézett rájuk, mint egy felnőtt három kislányra meg egy kislányra, akik golyóval játszanak. Az igazgató csak rábámult, mikor minden lámpaláz nélkül boldog névnapot kívánt neki az ötödikesek nevében...
 - k) Engedetlen kis ötödikes ő, ... akár el is felejtheti Zsinit, ... azt a hiú ostobát, aki azt képzelte a nagyok társaságában, hogy nagylány ő is...
 - l) Gina most úgy értette Hajdút is, mintha felnőtt volna maga is.
- Foglald össze a válaszok tanulságait a párodnak!

4. Gyerek? Felnőtt?

- a) Milyen tényezők növelhetik annak a lehetőségét, hogy valakinek hirtelen és drasztikusan szakad meg a gyermekkora? Ebben a regényben ezek közül mikkel találkoztál?
- b) Találkoztál már a környezetedben olyan gyerekekkel, fiatallal, akinek ilyen hirtelen szakadt nyakába valami nagy, felnőtteket jellemző probléma? Miféle?
- c) Mit tudnál tanácsolni egy ilyen embernek, és hogyan tudnál neki segíteni?

- d) A kamaszokra gyakran jellemző, hogy felnőttesen és gyerekesen is viselkednek, hiszen épp ez az átmeneti korszak lényege. Tapasztaltad már a környezetekben (magaddal kapcsolatban), hogy úgy érezted, felnőttesen viselkedsz, gondolkodsz, a felnőttek ezt mégsem veszik észre, vagy olyan felnőtt dolgot várnak el tőled, amire nem érzed magad képesnek?

MEGOLDÁS:

3.

A mondatok lelőhelye (a diákok is megkaphatják):

a), b), c) – 4. fejezet, d) 7. fejezet, e) 8. fejezet, f) 11. fejezet, g) 12. fejezet, h) 19. fejezet, i) 20. fejezet, j) 21. fejezet, k) 22. fejezet, l) 23. fejezet

3. lépés: 5. feladat

Kőnig tanár úr

T/5.

67. oldal

10 PERC

Tanári instrukciók:

Az egészről készüljön rövid vázlat. A páros munka után beszéljük meg a feladatokat.

Kiemelt készségek, képességek: pszichológiai érzékenység, figyelmes olvasás

Célcsoport – differenciálás: az osztály egésze

Munkaformák: páros munka

Módszerek, eljárások: szöveghelyek megbeszélése, tanári kalauz

5. Kicsoda Kőnig tanár úr?

- a) Sok mondatot, részletet olvashattok a regényből Kőnig tanár úrról. Állítsátok a cselekmény időrendjébe őket!

A helyes sorrend:

- (1) Az ilyesmit csak Kőnig nem veszi észre, bár persze voltaképpen az is mindegy volna, ha észre is venné, Kőnig sose szól semmiért.
- (2) Híres vadász zsákmánya lenni nem lehet olyan megalázó, mint egy jelentéktelené. Fogta volna el ...bárki, aki számít. De Kőnig? Éppen Kőnig?
- (3) A vért oly kiválóan bírja, hogy az hírlík, átképzik sebészorvosnak.
- (4) Kőnignél meg se ilyen se olyan jellegtelenység, mintha nem is használná a holmiját. Alighanem semmit se csinált az a Kőnig soha, csak az ablakon nézegetett ki, ... ő volt az egyetlen, akinek mindig kulcsra volt zárva a fiókja...
- (5) Kőnig meglepően erős volt.
- (6) Kőnig jóhiszeműsége legendás.

- (7) Gina már minden tanárt ismert, és Kőnig kivételével várakozása ellenére eléggé meg is kedvelt.
- (8) Azt érezte, életében nem gyűlölt úgy senkit, mint ezt a kettőt itt, Kőniget, ezt az áltatót, ezt a vajszívút, és Zsuzsannát, ezt az együgyű szentet.
- (9) Semmi értelme nem volt annak, amit kérdezett, hiszen láthatta a szemével, de mikor várhatott valaki mást Kőnigtől, mint értelmetlenséget?
- (10) Kőnig ült közvetlenül az úrasztala előtt egy pad szélén, a szemüveges, erősen őszülő, rosszul szabott zakójú Kőnig. Magas volt, valósággal kitoronylott a padból, a válla is széles, de rosszul tartotta magát, mintha görbe volna.
- (11) Kőnig tanítását utálta, pedig Kőnig kitűnő tanár volt, nemcsak művelt, de jó előadó is. Gina néha csodálkozva kapta rajta magát, milyen szép az voltaképpen, amit tanára magyaráz, tudata mégis elutasította, amit hallott: nem vállalta Kőniget, hát nem vállalta a tantárgyait sem.
- (12) Kőnig volt az ügyeletes, az meg soha nem vett észre semmit.
- (13) ...erre az emberre nem érdemes indulatokat pazarolni. Gyűlölni, Kőniget? Ugyan. Meg se kell látni.
- (14) ...megszólt az a pákosztos szörnyeteg: Kőnig azonnal jelentkezett Vitay felesleges kompótjáért.
- (15) ...a legbátrabb és legtisztább szívű férfi, akit valaha ismertem.
- b) Mi minden derül ki Kőnigről és milyen sorrendben?
- c) Keressetek ti is találó mondatokat Kőnigről!
- d) Kinek a nézőpontja érvényesül a Kőnigről szóló mondatokban?
- e) Mennyi szövegrész szól a többi tanárról, és mennyi róla? Feltűnt-e a regény olvasása során ez az arány?
- f) Gyanakodtatok-e Kőnigre, hogy ő Abigél? Kire gyanakodtatok leginkább?
- g) Tudjátok, ki volt Abigél (Abigail)?
- h) Gina lényegében megfogalmazza a 12. fejezet elején, milyennek kell lennie annak az embernek, aki alkalmas Abigélnek, mégis csak a legutolsó pillanatban jön rá az igazságra. Mi az oka ennek?
- i) Milyen félrevezető eljárásokat alkalmaz az író, amellyel az olvasót is becsapja?
- j) Miért kell Kőnignek ezt a pipogya, kissé együgyű szerepet játszania?
- k) Mennyire szerep és mennyire a saját jámborsága, amit mutat magáról?
- l) Miért ezt a nevet találta ki neki az író? Mit jelent?
- m) Mit tanít, ennek miért van jelentősége?
- n) Te kedvelted Kőniget, vagy Ginával értettél egyet?
- o) Milyen párhuzam fedezhető fel Kőnig, illetve a Harry Potter és a titkok kamrájából ismert Piton között?

- p) Te mikor jöttél rá, hogy kicsoda Abigél? Hittél-e Ginának, aki Horn Micit vélte Abigélnek?
- q) Hol derül ki, hogy Abigélnek és az ellenállónak köze van egymáshoz?
- r) Hol derül ki, hogy a kettő ugyanaz?

MEGOLDÁS:

- a) (1) – 1.; (2) – 10.; (3) – 7.; (4) – 11.; (5) – 2.; (6) – 5.; (7) – 6.; (8) – 8.; (9) – 12.; (10) – 14.; (11) – 13.; (12) – 3.; (13) – 9.; (14) – 4.; (15) – 15.
- g) A zsidók legnagyobb királyának, Dávidnak felesége az Ószövetségben.

4. lépés: 6–7. feladat

Az elbeszélő és a szereplők viszonya

T/6–7. 70. oldal
15 PERC

Tanári instrukciók:

Utaljunk az előző óra Kőnigről szóló részében megbeszéltekre: kinek a nézőpontjából láttuk általában Kőniget? Ezt folytatjuk.

Kiemelt készségek, képességek: elbeszélői nézőpont azonosítása

Célcsoport – differenciálás: az osztály egésze

Munkaformák: frontális, páros munka

Módszerek, eljárások: irányított beszélgetés

6. Vizsgáljuk meg, hogy milyen az elbeszélő és a szereplők közötti viszony!

- a) Milyen elbeszélőt talált ki ebben a regényben Szabó Magda?
- b) Melyik szereplőt ismerjük a legjobban?
- c) Kinek a nézőpontjából látjuk legtöbbször az eseményeket?
- d) Miért nem egyes szám első személyű az elbeszélésmód?
- e) Kiknek a nézőpontja érvényesül még?
- f) Kivel/kikkel tudtál azonosulni olvasás közben?
- g) Az *Abigél* lányregény? Tetszhet fiúknak is? Miért?

7. Hasonlítsd össze a Harry Potter-regények elbeszélőjének nézőpontját az *Abigél* elbeszélőjével az alábbi szempontok alapján!

	HARRY POTTER	ABIGÉL
MENNYIT TUD AZ ELBESZÉLŐ?		
MENNYIT TUD A FŐHŐS?		
MENNYIT TUD AZ OLVASÓ?		

MEGOLDÁS:

7.

	HARRY POTTER	ABIGÉL
MENNYIT TUD AZ ELBESZÉLŐ?	Mindent, de titkolózik.	Mindent, sejtetésekkel, előreutalásokkal él.
MENNYIT TUD A FŐHŐS?	Csak annyit, amennyi a történet adott pillanatában számára valóban feltárul.	Csak annyit, amennyi a történet adott pillanatában számára valóban feltárul.
MENNYIT TUD AZ OLVASÓ?	A főhőssel egyszerre értesül dolgokról.	A titkok egy része előbb lepleződik le számára, mint a főhősnek, és értesülünk a történet utáni események egy részéről is.

REFLEKTÁLÁS

5. lépés: 8. feladat

Az író és műve

T/8. 72. oldal
25 PERC

Tanári instrukciók:

személyi lapok készítése vagy naplórészletek írása. A kevésbé jó fogalmazási képességűeknek a b) feladat ajánlott.

Kiemelt készségek, képességek: szintetizáló képesség, szövegalkotási képesség, kreativitás

Célcsoport – differenciálás: az osztály egésze

Munkaformák: egyéni

8. Olvassátok el, hogyan nyilatkozott Szabó Magda írói munkamódszeréről!

Mielőtt írni kezdenék, hónapokig hőseimmel élek. Egy külön füzetben elkészítem személyi lapjukat és életüknek a regényben ábrázolt időszak alatt történő eseményeit. Ki kit szeret, hol dolgozik, milyen problémákkal küzd. Előfordul, hogy rajzzal is kiegészítem ezt a „kártyalapot”. Feltérképezem a házukat, berendezem szobájukat. Ezután fogok csak a regény szerkezeti vázlatához, és mikor a beosztott forgatókönyv elkészül, már csak le kell ülnöm a géphez. A hősök maguk diktálják nekem sorsukat, gondolataikat. Alakjaim valamennyi belső monológja kivétel nélkül ilyen „tollbamondás” eredménye. (...) Amikor dolgozom, hallom, amit írok.

- Kövessétek az író művészetét, készítsétek el az egyik, általatok választott szereplő személyi lapját! Alkossatok képet az illetőről! Minden eszközt használhattok a feladat megoldásához, rajzolhattok is. Kapcsoljátok a regény egyes részeihez is: mikor hol volt, mit csinált, mit gondolt, érzett az illető!
- Képzeljétek el, hogy 10 év telt el a háború után. Gina apjának kivételével mindenki életben maradt. Írjátok meg az egyik, általatok választott szereplő visszaemlékezését az 1943–44-es matulás tanévről vagy annak egy fontos eseményéről. Természetesen célszerűbb a főszereplők közül választani és nem pl. Erzsébet testvért.

6. lépés: 9–10. feladat

Az író célja – a mi olvasatunk

T/9–10. 73. oldal

10 PERC

Tanári instrukciók:

A reflektáló szövegeket be kell szedni, és a fejezet végéig elolvasni, értékelni. Ha az óra végén marad idő, beszélgethetünk a kilépőkártyák alapján vagy Szabó Magda hitvallásáról.

Kiemelt készségek, képességek: szintetizáló képesség, szövegalkotási képesség, kreativitás, esztétikai és etikai érzékenység

Célcsoport – differenciálás: az osztály egésze

Munkaformák: egyéni

Módszerek, eljárások: kilépőkártya

9. Figyeljétek meg, hogyan válaszolt Szabó Magda arra a kérdésre, mire akarná tanítani fiataloknak szánt regényeivel az ifjúságot!

„Úgy kell élni, hogy míg a világban forgolódunk, ne súroljuk le más emberről a bőrt. Mellőzzük az egymásba könyöklést. S az sem árt, ha az ember bátor. Meg a felelősséget vállalni kell. (...) A gyermekkor nagyon súlyos életkor, akkor születik a lélek, akkor formálódik a jellem. És mégis gyönyörű kor!”

10. Készítsetek kilépőkártyát! Írjatok a következőkről:

- a) Mi a véleményed, sikerült-e az írónak arról írnia, amiről hitvallásában beszélt?
- b) Milyen kérdés maradt nyitva, megválaszolatlanul számodra a beszélgetéseink végén?
- c) Mi a véleményed, személyes megjegyzésed erről a regényről?
- d) Mi a véleményed, személyes megjegyzésed a megbeszélésről?

FELADATBANK

KIEGÉSZÍTŐ FELADATOK A REGÉNY FELDOLGOZÁSÁHOZ

1. Készíttethetünk jellemtérképet.

Javaslatok: Zsuzsanna, Kőnig, Gina, Kis Mari, Torma Gedeon, Torma Piroska

2. Belső hangok módszerével lejátszathatunk néhány jelenetet.

Például: 1. fejezet – Gina és apja a kandalló előtt; 9. fejezet – Gina Kőnig karjában az állomáson; 16. fejezet – Gina tisztítja az igazgató szobáját; jelen vannak: Gina, Kőnig, Mráz; 24. fejezet – Gina Horn Micinél kihallgatja Mici és Zsuzsanna párbeszédét.

3. Érvek kártyán módszerrel több probléma megvizsgálható. Például: A tábornok jól teszi, hogy nem avatja be Ginát, miért kell a Matulába mennie, mert.../ A tábornok megbeszélhetné őszintén a helyzetet lányával, hiszen...**4. Képzeld el, hogy Gina/Kis Mari/Bánki naplót ír. Írjuk meg a naplójuk egy-egy részletét a problémás időszakokról!****5. Rajzold le a Matula alaprajzát és/vagy a lányok hálótermét!****6. Mondatok idézetkártyákon: Ki mondta, kinek, mikor hangzott el a regényben?**

Például:

- Mindnyájatokat gyűlöltelek. Csak játszottátok a hülye játékaitokat ebben a börtönben.
- Ha nem vagy ilyen Isten gyámoltalanja, elkaphattad volna. Eriggy innen!
- Ejnye, miért szigorúbbak maguk, mint a Jézus Krisztus?
- A csúfolódóknak nem ül ő székében.
- Elárultál valamit butaságból.
- Elnyeltek mindenestül. Ez már nem is én vagyok.
- Nem a tied az egyetlen titok, amit őrzök.

Ha (egyéni, páros vagy csoportos) versenyt szervezünk, azt lehet:

- időre: ki találja meg hamarabb a kötetben a szöveg helyét,
- helyre: ki találja el fejből legpontosabban az idézet helyét; mi történik közvetlen előtte, utána.

7. Szövegismereti versenyt is rendezhetünk. Ehhez néhány kérdés:

- Kicsoda Makó Anna?
- Milyen okok miatt lett ellenállóvá Horn Mici?
- Kik kapcsolhatók a tárgyakhoz: kulcs nevető emberfejjel, ezüst hamutartó, hálóing, aszalt szilva, gipszkutya, vasúti sín, korsó, felrobbant kazán?
- Ki volt az első és ki az utolsó a bibliaismereti versenyen?
- Mikor és miért hazudott Zsuzsanna?
- Milyen tetteit ismerjük meg a városban a polgári ellenállásnak?
- Kik a szenthurkák és kik a kukurikúk?
- Mi volt Abigél legelső csodatétele?
- Mikor, miért, mire esküszik meg Gina?
- Mi történt a Miklós-napi istentiszteleten?

A verseny lehet egyéni vagy csoportos; lehet minél gyorsabb vagy minél pontosabb válaszokat várni – akár szóban, akár írásban.

8. Egy református tanuló tarthat kiselőadást a református hit és liturgia alapjairól, pl. mi az a zsol-tár, zsol-tároskönyv, milyen számok vannak kiírva, miért kínos Miklós (Mikulás)-napot ünnepelni, miért irtózik Gedeon a képektől.

9. A második világháborúval kapcsolatban elmélyíthetjük a tanulók tudását. Néhányan vállalhatnak kiselőadást. Kérdésekkel is segíthetjük az ismeretek felelevenítését.

- Mit tudsz a zsidóüldözésekről?
- Miért voltak veszélyben Bánkiék?
- Mit tehetett a polgári ellenállás?
- Milyen eredményre vezettek az ellenálló akciók?

10. Az első – Kisfiúk és nagyfiúk – fejezet valamelyik novellájának beilleszkedés problémájával is összehasonlíthatjuk a regényt.

11. A reflektálást az utolsó szó joga technikával is eredményesen végezhetjük.

6. TUDOMÁNYOS ISMERETTERJESZTŐ SZÖVEGEK

2 óra

RÁHANGOLÓDÁS

1. lépés: 1. feladat

T/1. 75. oldal
8 PERC

Tanári instrukciók:

Összevonható a 2. lépéssel, a vers kapcsán feltett kérdések személyessé is tehetőek. A feladat alkalmas arra, hogy a diákok irányított szempontok szerint gondolják végig és fogalmazzák meg véleményüket a felnőttekről. Így elkerülhető, hogy a beszélgetések túlzottan egyoldalúak (vagy akár bántóak) legyenek.

Kiemelt készségek, képességek: beleélési képesség fejlesztése, szerepviszonyok megfogalmazása

Célcsoport – differenciálás: az osztály egésze

Munkaformák: páros munka

Módszerek, eljárások: megbeszélés

1. Foglald össze a táblázat segítségével, hogyan vélekedsz a felnőttekről, majd oszd meg a gondolataidat a pároddal!

POZITÍV TAPASZTALATAIM A FELNŐTTEKRŐL	NEGATÍV TAPASZTALATAIM A FELNŐTTEKRŐL	ELVÁRÁSAIM A FELNŐTTEKKEL SZEMBEN

JELENTÉSTEREMTÉS

2. lépés: 2. feladat

T/2. 75. oldal
10 PERC

Tanári instrukciók:

- A vers kapcsán felmerülő lehetséges kérdések, problémák:
 - Ismerős a vers megszólalójának problémája?
 - Mi adja a vers ritmusát? (a hogy-os mondatok halmozása)

- Hirtelen hangulatváltozások
- Végtelen értékítéletek és érzések
- Szoktad magad így érezni? Hol érhető tetten a szövegben ez?
- Tipikus kamaszattitűd: néha minden csak rossz, néha csak jó!
- Tényleg unatkozik a versben szereplő lány?
- Az utolsó két sor nélkül mennyiben lenne más a vers értelme?

- A feladatban külső nézőpontból, egy vers segítségével folytathatjuk az előzőekben megkezdett vitát, beszélgetést. A táblázat célja az előző feladat továbbgondolása, más nézőpontból.

Kiemelt készségek, képességek: beleélési képességek és önismeret fejlesztése

Célcsoport – differenciálás: főként szerep- és kötődési problémákkal küzdő tanulók

Munkaformák: egyéni és páros munka

Módszerek, eljárások: megbeszélés

2. Olvasd el a verset!

INGRID SJÖSTRAND: ANYUBAN AZT NEM BÍROM

Anyuban azt nem bírom,
 hogy mindenre tud mondani
 valami okosat.
 Ha azt mondom,
 hogy minden olyan unalmas,
 hogy semmi kedvem suliba menni,
 hogy utálom Kerstint,
 hogy szorít az új trikóm,
 ő már mondja is,
 hogy majd megjön a kedvem,
 hogy tegnap még szerettem Kerstint,
 és hogy vegyek fel másik trikót!
 Az ember még csak nem is unatkozhat
 nyugodtan.

Hogyan töltené ki a versben szereplő kamaszlány a táblázatot?

TAPASZTALATAIM A FELNŐTTEKRŐL	ELVÁRÁSAIM A FELNŐTTEKKEL SZEMBEN

3. lépés: 3. feladat

T/3. 76. oldal
10 PERC

Tanári instrukciók:

- Az A csoport esetében a szókincs fejlesztése a cél.
- A B és C csoport számára a vers lehetőséget ad olyan szövegalkotási feladatok elvégzésére, melyek fejlesztik a különböző szerepekbe való beleélési képességet és elősegítik a szerepviszonyok felfedezését.

Kiemelt készségek, képességek: szókincs, transzformációs képesség fejlesztése, nézőpontváltás, kreativitás fejlesztése

Célcsoport – differenciálás:

A CSOPORT: kis szókinccsel rendelkező tanulók;

B CSOPORT: decentralálási nehézségekkel küzdő tanulók;

C CSOPORT: jó fantáziájú tanulók

Munkaformák:

A CSOPORT: egyéni, majd páros munka;

B CSOPORT: egyéni munka;

C CSOPORT: egyéni vagy páros munka

3. Mondjuk másképpen!

A) A vers alábbi kifejezéseihez keress szinonimákat! Versenyeztek! Ki tud több rokon értelmű kifejezést gyűjteni? Az sem baj, ha nem mindig a legszebben fejezed ki magad!

- (1) anyuban azt nem bírom:
- (2) semmi kedvem suliba menni:
- (3) utálom Kerstint:

B) Alakítsd át a verset anya és lánya közti párbeszéddé! Kitalálhatsz hozzá újabb témákat is!

- Anyu, olyan unalmas minden, annyira unatkozom!
- Dehogyan unalmas, kicsim!
-

C) Próbáld újraírni a verset úgy, hogy képzelj magad a megszólaló helyébe, és közelítsd a témát a pozitív dolgok felől!

Apuban/anyuban azt bírom, hogy

4. lépés: 4. feladat

T/4. 78. oldal
10 PERC

Tanári instrukciók:

- A feladat egy nehezebb szakszöveg feldolgozásához, pontos szóhasználathoz, a szókincs bővítéséhez nyújt segítséget. A feldolgozás első lépése egyszerű információ-visszakeresés.
- A feladat egy nehezebb szakszöveg feldolgozásához, pontos szóhasználathoz, a szókincs bővítéséhez nyújt segítséget.
- A kiemelt szavak jelentéseinek megértése, visszakeresése a szövegben segíti a pontosabb megértést. Cél: szinonimakeresés, illetve azonosalakúság felismerése.

Kiemelt készségek, képességek:

A és B CSOPORT: információkeresés, szövegértési képesség fejlesztése;

C CSOPORT: szókincs fejlesztése

Célcsoport – differenciálás:

A és B CSOPORT: információkeresési gonddal küzdő tanulók;

C CSOPORT: kis szókinccsel rendelkező tanulók

Munkaformák: egyéni munka (A és B csoport erős tanári támogatással), frontális munka

Módszerek, eljárások: frontális felolvasás, kulcsszókeresés, a várható ismeretlen, illetve kevésbé ismert szavak előzetes megbeszélése, majd olvasás, utána a bonyolult mondatok értelmének megközelítése irányított kérdések segítségével.

4. Olvassátok el a szöveget, ezután csoportokban dolgozva oldjátok meg a feladatokat!

A GYERMEKKOR ALKONYA

Ha a felnőtt ember megpróbálja megérteni, mi megy végbe a gyerekekben a kamaszkor küszöbén, akkor [...] ez nem fakadhat ismeretekből, elvárásokból, hanem egyfajta figyelésből, ami a kibontakozást tartja szem előtt. Ez az igazi segítője a gyermek fejlődésének, mert bensőséges viszonyt táplál felnőtt és gyerek között. Támaszt nyújt ott is, ahol a direkt segítség erre nem alkalmas.

Erőkifejtést jelent a fejlődő gyerek környezetében a felnőtt abbéli igyekezete, hogy értse, mi történik. Az igyekezet ugyanabból a szellemi minőségből való, mint a fejlődés, amibe a gyerek a maga igyekezete nélkül került. Ez emberi fejlődésminőség. Az értés igyekezete a kettejük közti lelki-szellemi közeg. A felnőtt értő magatartásának stabilitásában – mint egy virágágyásban a növény – születik meg a gyerekekben a saját felnőtté válása iránti igény. A gyerek belső és külső mozdulatait, amelyek gyerekkorától való elszakadását mutatják, a felnőttnek hasonlóképp belső és külső mozdulatokkal kell kísérenie. A belső mozdulatok juttatják eszébe a helyes gondolatokat, adják szájába a helyes szavakat, és sugallják tetteit. Melyek ezek a mozdulatok?

Öröm afelett, hogy értelem működik az emberi életben, ami képes változásokat, fejlődést előidézni, s hogy ez az értelem a gyermekben tevékenykedik. Ezt az értelmet figyelni és individuális kibontakozását segíteni kell. Nem engedékenységgel, nem is azzal az óhajjal, hogy maradjon minden a régiben. Tudomásul kell venni, hogy új dolgok vannak születőben a gyermek lényében. Fel kell ismernünk a negatív jelenségek igazi magját, és ezt a magot ápolnunk kell. Például a sok ellenkezést nem tanácsos egy még nagyobb ellenkezéssel elvágni, hanem olyan munkát szükséges adni ilyenkor az akarat számára, amire azelőtt soha nem készítettük. Legjobb, ha a gyerekeknek önálló kezdeményezésekre is lehetősége van. És még jobb, ha a felnőtt figyelme olyan érzékenyvé válik, hogy az ellenkezés stílusából mintegy kiolvassa, mire van szükség itt és most ahhoz, hogy a legközelebb megoldandó feladatok felé kapu nyíljon. (...) Ennek azért nagy a jelentősége, mert minden megoldás szinte csak arra az egy esetre vonatkozik, nem általánosítható. A gyerek kibontakozása, felnőtté válásának korszakai sokszor megtévesztő arculatokat mutatnak. A régebbi és kedves lelki-szellemi kép eltorzul, kaotizálódik. Ennél a pontnál a felnőtt környezetnek igen nehéz dolga van. A felerősödött és szeretetteljes odafigyelés világosságot nyújt a történések sűrűjében. A lelki-szellemi fejlődés nem tör elő olyan szemmel látható gyorsasággal, mint a testi, rejtettebb és individuálisan bonyolultabb. A gyereket nem lehet visszatartani ettől, viszont előre látható, hogy felnőttkorra nem maradnak meg az e korban fellépő krízisek. A szülő és a pedagógus feladatát segíti, ha az élet egészét tartja szem előtt. Ennek a beállítottságnak a felszabadult humor az eredménye, és ezzel „vészeltetik” át a résztvevők a 9–12 éves korig tartó kiskamaszkort és az utána következőket.

(Részlet: GEORG KÜHLEWIND 2003; *Csillaggyerekek*. Kláris Kiadó, Budapest. 103–104.)

Keresd vissza a szövegből az odaillő szavakat!

A gyerek kibontakozása, válásának korszakai sokszor arculatokat mutatnak. A és lelki-szellemi kép , kaotizálódik. Ennél a pontnál a felnőtt igen nehéz dolga van. A felerősödött és szeretetteljes odafigyelés nyújt a történések sűrűjében. A fejlődés nem tör elő olyan látható gyorsasággal, mint a testi, rejtettebb és individuálisan bonyolultabb. A nem lehet visszatartani ettől, előre látható, hogy felnőttkorra nem maradnak meg az e korban fellépő

Melyik szót lehet behelyettesíteni a mondatba? Több válasz is elfogadható!

Tudomásul kell venni, hogy új vannak születőben a gyermek lényében.	kapcsolatok, gondolatok, dolgok, vágyak
Fel kell ismernünk a jelenségek igazi magját, és ezt a magot ápolnunk kell.	negatív, hazug, rossz, szomorú
Például a sok ellenkezést egy még nagyobb ellenkezéssel elvágni, hanem olyan szükséges adni ilyenkor az akarat számára, amire azelőtt soha nem készítettük.	nem ajánlatos, nem lehet, nem kitalálható, nem tanácsos ajánlatot, kihívást, munkát, feladatot
Legjobb, ha a önálló kezdeményezésekre is lehetősége van.	gyerekeknek, felnőttnek, kamasznak, szülőnek

És még jobb, ha a felnőtt figyelme olyan érzékenyvé válik, hogy az ellenkezés stílusából mintegy mire van szükség itt és most ahhoz, hogy a legközelebb megoldandó feladatok felé kapu nyíljon.

rájön, meglepődik, elkezd, kiolvassa

C) Írj két-két mondatot mindegyik megadott szóval! Figyelj, hogy a szavak ne ugyanolyan jelentésben szerepeljenek a mondatokban! Könnyítésül: a szavak egyik jelentését megtalálod a szövegben.

- (1) megért
- (2) fakad
- (3) küszöb
- (4) táplál
- (5) nyújt
- (6) támasz

5. lépés: 5. feladat

T/5.

80. oldal

5 PERC

Tanári instrukciók:

- Ha az előző feladat jól ment, illetve úgy érezzük, hogy értik a szöveget, ez a lépés kimaradhat.
- A feladat segíti a pontosabb szövegértést és fogalomhasználatot.
- Cél: a szöveg pontosabb megértése, az igaz és hamis állítások átalakításának gyakorlása.
- A szöveg pontosabb megértését, a szókinccs fejlesztését segíti a feladat.

Kiemelt készségek, képességek: szövegértési képesség fejlesztése

Célcsoport – differenciálás:

A és B CSOPORT: megértési problémával küzdő tanulók;

C CSOPORT: kis szókinccsel rendelkező tanulók

Munkaformák: egyéni munka

5. Oldjátok meg a feladatokat!

A) Melyiket választanád? A két fogalom közül melyik illik a mondatba?

Erőkifejtést jelent a fejlődő a felnőtt abbéli igyekezete, hogy értse, mi történik.	gyereket körülvevő világban, gyerek lelkében
Az igyekezet ugyanabból a szellemi minőségből való, mint a fejlődés, amibe a gyerek a került.	saját akarata nélkül, saját akaratából
A gyerek kibontakozása, felnőtté válásának sokszor megtévesztő arculatokat mutatnak.	állomásai, programjai
A felnőtt értő magatartásának – mint egy virágágyásban a növény – születik meg a gyerekekben a saját felnőtté válása iránti igény.	változékonyságában állandóságában

B) Igazak az alábbi állítások? Válaszodat a szöveg alapján indokold! A hamis kijelentéseket tedd igazzá!

ÁLLÍTÁSOK	IGAZ	HAMIS
A felnőtt úgy értheti meg legjobban a kamaszgyereket, ha előzetesen pszichológiai tanulmányokat olvas.		
A gyerekről alkotott régebbi – és kedves – kép összezavarodik.		
A kamasszal szemben a felnőtt akkor cselekszik helyesen, ha mindig megmondja, hogy mi az egyedüli követendő magatartás.		
A kamaszkorban is meg kell maradnia a felnőtt és a gyerek közti bensőséges viszonynak.		

C) Keresd meg a szövegben az itt felsorolt szavak ellentétét!

- (1) állandóság
- (2) gátolni
- (3) pozitív
- (4) engedelmesség
- (5) érzéketlen

MEGOLDÁS:

5.

C)

változás, segíteni, negatív, ellenkezés, érzékeny

REFLEKTÁLÁS

6. lépés: 6. feladat

T/6. 81. oldal
5 PERC

Tanári instrukciók:

Részösszefoglalás. A szöveg tartalmi összefoglalásával lezárunk egy kisebb szakaszt, lehetőség van a felmerült problémákból kiindulva vitát, beszélgetést kezdeményezni.

Kiemelt készségek, képességek: összefoglalási képesség fejlesztése

Célcsoport – differenciálás: az osztály egésze

Munkaformák: csoportmunka, megbeszélés

6. A táblázat segítségével összegezzétek, hogy mi volt az olvasott szöveg mondanivalójának lényege! Adjatok címet a részletnek!

CÍM:	
A SZÖVEG FŐ TÉMÁJA:	
TIPPEK ARRA, HOGY A FELNŐTT HOGYAN KEZELJE A KAMASZT:	
MI AZ, AMI SEGÍT ABBAN, HOGY A KETTŐJÜK KAPCSOLATA JÓ MARADJON?	

RÁHANGOLÓDÁS

7. lépés

A 7. feladat előkészítése

5 PERC

Tanári instrukciók:

- A modul második órája kezdődhet itt. Javasolt három csoportra osztani a tanulókat a szövegelemzéshez. A feladat megoldásakor segíthet, ha a tanár értelmező szótárt, illetve az idegen szavak szótárát viszi be az órára.
- Cél a 7. feladat instrukcióinak megértése. A feladat során három rövidebb szakszöveg csoportos feldolgozása történik.
- Az osztály három csoportban dolgozik, három különböző nehézségi fokú szöveggel. A három szöveghez ugyanazokat a kérdéseket kapják meg a tanulók. A feladat bevezető részében a tanulók felosztják maguk közt a szövegrészeket.

- Célszerű a tanárnak a munka megkezdése előtt bemutatnia, hogyan kell dolgozniuk a csoportoknak. A modellálás tanári kérdései demonstrálhatják, hogy a szöveg feldolgozásakor nemcsak a tananyag visszamondása lehetséges, hanem a kérdés irányulhat olyan gondolatokra, melyek csak rejtetten (implicit módon) vannak jelen a szövegben.

Kiemelt készségek, képességek: összetett feladatléírás megértése, lényegkiemelési képesség fejlesztése

Célcsoport – differenciálás: az osztály egésze

Munkaforma: frontális

Módszerek, eljárások: reciprok tanítás (részletes leírása a következő lépésnél található)

Eszköz: értelmező szótár, idegen szavak szótára

JELENTÉSTEREMTÉS

8. lépés: 7. feladat

T/7.

81. oldal

25 PERC

Tanári instrukciók:

- Szakaszos szövegfeldolgozás, reciprok tanítás, melynek lényege, hogy a tanulók átélhessék a tanári szerepet. A szaktanár feladata, hogy úgy vezesse végig a megadott szövegrészekben a tanulókat, hogy közben a „kistanárok” érezzék, hogy ők is vezető szerephez jutottak.
- Három, eltérő nehézségi fokú (a-b-c szint) szakszövegrészletet kell feldolgozniuk a csoportoknak. Mindhárom szöveg rövid, és három bekezdésből áll. A csoport minden tagja látja a szöveget. A tanulók mindegyike elolvassa a kijelölt szövegrészt, majd a tanár szerepét ellátó diák a szöveg első bekezdésére koncentrálna 5 feladatot végez el (lásd: „kistanár” feladatlapja).

Kiemelt készségek, képességek: a kistanárok esetében: irányítóképesség, közös munka összefogásának képessége; lényegkiemelés, szókinccsfejlesztés, tömörítés

Célcsoport – differenciálás: heterogén csoportok (a szövegek eltérő nehézségi foka ad lehetőséget a differenciálásra)

Munkaformák: csoportos

Módszerek, eljárások: megbeszélés (erős tanári támogatással)

7. Egy pszichológiai szakszövegrészletet fogunk csoportokban feldolgozni. A csoportokban egyikőtök a kistanár szerepét fogja betölteni, az ő számára megadjuk a feldolgozás menetének lépéseit.

A) A kistanár feladatlapja

- Mindenki olvassa el magában az első részt! A részek határát [*] jelzi.
- Próbáld meg a többiek számára érthetően összefoglalni, hogy miről szól a szöveg!

- Jelöld ki két csoporttársadat! Egyikük feladata az, hogy címet adjon a bekezdésnek. A másik feladata pedig az, hogy próbálja meg kitalálni, hogyan folytatódik a szöveg. (Két perc van erre.)
- Ezalatt, akinek nem jutott feladat, fogalmazzon meg két kérdést a bekezdéssel kapcsolatban. Ha szükséges, segíts a kérdés megfogalmazásában!
- Beszéld meg a felmerülő ismeretlen szavak jelentését! Segítenek a lábjegyzetek vagy a szótárak.
- Tegyétek fel a megfogalmazott két kérdést, válaszoljatok ezekre, és vitassátok meg a többi feladatot is (cím, folytatás)!
- Jelöld ki a következő, mindenki által elolvasandó szakaszt és a kistanárt.

B) A szövegek, amelyeket fel kell dolgoznotok:

a) szöveg

„A tényleges önismeretnek és az önismeret igényének a kettősségét jól mutatják a 12–13 évesek *önállósági törekvései*. A változás élménye állandó feszültséggel jár. Ez fogalmazódik meg az önállóság igényében. A gyerek saját életet akar – s ezen azt érti, hogy maga dönthesse, saját felelősségére határozhasson. [*] Azt szeretné, ha nem kellene megmondania, hova megy, mikor jön haza, ha nem kérdeznék meg naponta, mi volt az iskolában, ha zsebpénzével maga gazdálkodhatna, és futná belőle egy-egy vendéglői étkezésre, egy könyvre, egy pingpongütőre, egy pulóverre, egy tábla csokoládéra. [*]

Az önállósodási törekvés megfelel a fejlődés reális perspektívájának, hiszen néhány év múlva megvalósul. De az igény mégis irreális, mert a konkrét vágyak, amelyekben megfogalmazódik, nincsenek összhangban a gyerek képességeivel s a helyzetből fakadó lehetőségekkel.”

(MÉREI FERENC – V. BINÉT ÁGNES: *Gyermeklélektan*. Gondolat Kiadó, Budapest, 1981 276.)

b) szöveg

„A serdülőkor legfontosabb fejleményei közé tartozik annak a folyamatnak a kiteljesedése, amelynek során az egyén egész lényét, szándékait és cselekedeteit képes lesz megjeleníteni, reprezentálni önmaga előtt.

A tízes életévek derekára alakulnak ki annak feltételei, hogy a gyermek „kívülről lássa” magát. Mint az előzőekből kiderült, ez hosszú folyamat, amely a testséma megismerésével, a motoros rendszer feletti kontroll megszerzésével kezdődik, majd fokozatosan terjed ki a mentális területekre, míg végül magában foglalja az egyén egész pszichés világát, sőt a szemlélet is. [*] A fiatalok újszerű tudása kapcsán minden átértékelődik: az önmagukról szerzett új tudást összevetik a környezet szintén átértékelt feltételeivel. A serdülők aktívan gyűjtik az információkat önmaguk új meghatározásához. Mérei (1976) önismereti érzékenységnek nevezi a serdülők fokozott érdeklődését saját énjük iránt, amelyet tizenegy–tizenhárom éves korban intenzív képzeleti munka, hétköznapi nyelven ábrándszöveg, a jövőről és önmagáról való álmodozás vezet be. [*]A fiatalok önmagukról való gondolkodását gyakran labilitás, önbizalomhiány jellemzi, noha egyértelmű a törekvés az énkép megszilárdítására; ez utóbbit tükrözi, hogy a fiatalok különböző próbatételeknek teszik ki magukat, és hajlamosak minden helyzetet versenyhelyzetnek tekinteni.”

(VAJDA ZSUZSANNA: *A gyermek pszichológiai fejlődése*. Helikon Kiadó, Budapest, 1999 184.)

c) szöveg

„A pszichológiai elméletek egyetértenek abban, hogy a serdülés (és a serdülést követő évek, az »adoleszcencia«⁴) fontos változást eredményez az erkölcs fejlődésében. Bár a moralitás⁵ alapjai már a serdülőkor előtt kibontakoznak, »érett erkölcsről« – és az ehhez illeszkedő magatartásról – gyermekkorban nem beszélhetünk. Az ember csak a serdülést követően éri el azt az értelmi »kifinomultság«-ot, melynek révén képessé válik gondolatainak és viselkedésében képviselt értékeinek elemzésére, valamint arra, hogy mindezt összehasonlítsa a másokéival. [*] Ezek a képességek teremtik meg a lehetőségét annak, hogy az egyén autonóm⁶ módon viszonyuljon a szabályokhoz, a törvényekhez, az »autoritásnak«⁷ való engedelmességhez. A serdülő »kötelező« lázadása a szülő – és egyéb »autoritásfigurák« – ellen önmagában nem erkölcsi jelenség, ugyanakkor az autonóm erkölcsi (és egyéb) ítéletalkotás megkerülhetetlen előfutára. Az autonómia fejlődése az »én-erő«, az öntudat és az önkontroll fokozatos kibontakozását jelenti. [*] (...) Jobban felismeri cselekedeteinek motívumait és vonzatait – nemcsak személyes, de szociális⁸ büntudat érzésére is alkalmas –, és az »igazság«-ról, a »becsület«-ról, a »fair play«-ról⁹ kialakult képzetek arra motiválják, hogy elutasítsa az immorális¹⁰ cselekedeteket és az igazságtalan szabályokat.”

(RANSCHBURG JENŐ: *Gepárd-kölykök. Gyermekismeret*. Urbis könyvkiadó, Budapest, 2004 73.)

C) A szöveget – kistanárotok irányításával – az alábbi rendben dolgozzátok fel!

a) Az 1. olvasott rész után:

SZÁMOMRA ISMERETLEN SZAVAK ÉS KIFEJEZÉSEK:	JELENTÉSÜK:

Cím:

Folytatás:

Kérdések:

b) A 2. olvasott rész után:

SZÁMOMRA ISMERETLEN SZAVAK ÉS KIFEJEZÉSEK:	JELENTÉSÜK:

Cím:

Folytatás:

Kérdések:

4 a pubertás, azaz a kiskamaszkor után közvetlenül következő korszak

5 erkölcsösség, erkölcsiség

6 öntörvényű, önálló

7 tekintély, befolyás

8 társadalmi, a társadalomhoz tartozó

9 Becsületes, tisztességes, sportszerű eljárás. Az angol *fair* 'tisztá, becsületes, kifogástalan' és *play* 'játék' szavakból alakult.

10 Erkölcsstelen, az erkölcsi szabályokkal ellenkező. Ellentéte: morális: erkölcsös.

c) A 3. olvasott rész után:

SZÁMOMRA ISMERETLEN SZAVAK ÉS KIFEJEZÉSEK:	JELENTÉSÜK:

Cím:

Folytatás:

Kérdések:

9. lépés: 8. feladat

T/8.

85. oldal

5 PERC

Tanári instrukciók:

- A feladat célja az olvasási és szövegértési képesség fejlesztése, összegyűjtése és felhasználása. A szövegben fellelhető információk összekapcsolhatók a saját tapasztalattal.
- Összefoglalás, tömörítés, nehéz szöveg átalakítása saját szintre.

Kiemelt készségek, képességek: szóbeli összefoglalás képessége

Célcsoport – differenciálás: az osztály egésze

Munkaformák: frontális munka

Módszerek, eljárások: témakifejtés, megbeszélés

8. A csoport szóvivője foglalja össze a feldolgozott szöveget! Jegyzeteljétek az ismeretlen szövegek legfontosabb elemeit.

a) Az olvasott szöveg lényege:

b) Az olvasott szöveg lényege:

c) Az olvasott szöveg lényege:

10. lépés: 9. feladat

T/9. 85. oldal
5 PERC

Tanári instrukciók:

Cél a szövegértési és logikai képességek fejlesztése, az információ megkeresése megadott szempontok szerint.

Kiemelt készségek, képességek: lényegkiemelési, logikai képesség fejlesztése

Célcsoport – differenciálás: az osztály egésze

Munkaformák: megbeszélés

9. Mi a közös a három szövegben? Töltsd ki a táblázatot!

Közös vonások	
Tartalom	
Stílus	
Mondatok hossza	
Szakszavak (ismeretlen szavak és kifejezések)	
Mondat végi írásjelek	

11. lépés: 10. feladat

T/10. 86. oldal
10 PERC

Tanári instrukciók:

Cél a rendszerezés, a fejezeten belüli témák, művek felelevenítése, műfaji és stilisztikai jellemzők felismerése, lexikai tudás felelevenítése. A párok/kiscsoportok legalább egyik tagja feleljen meg a differenciálásban leírt követelménynek.

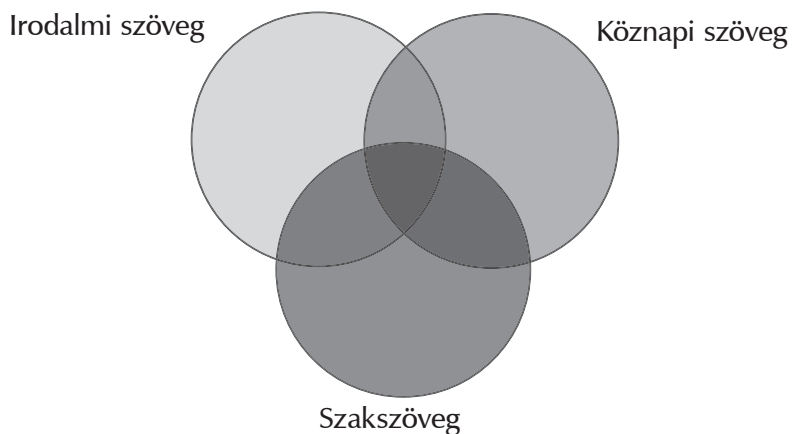
Kiemelt készségek, képességek: szelekciós képesség, logikai készség fejlesztése

Célcsoport – differenciálás: Jó kombinációs készségű, az önellenőrzés igényével rendelkező tanulók, akik segíteni tudják társukat.

Munkaformák: páros vagy kiscsoportos munka (erős tanári irányítással)

10. A következő kifejezések közül melyik illik inkább az irodalmi szövegre, a hétköznapi megszólalásokra, melyik a szakszövegre, és melyik lehet jellemző mindháromra?

pontosság, szabatoság, kötetlenség, divatos kifejezések használata, szakszavak használata, hosszú mondatok használata, többértelműség, humor, sok kijelentés használata, választékosság, rövidebb és hiányos mondatok használata, igényesség

REFLEKTÁLÁS

12. lépés: 11. feladat

T/11. 87. oldal
5 PERC

Tanári instrukciók:

Javasolt annak megbeszélése, hogy milyen azonosságok, illetve különbségek vannak a között, ahogyan adott témát egy szépirodalmi és egy nem irodalmi szöveg feldolgoz. Cél: összegzés, általánosítások levonása.

Kiemelt készségek, képességek: általánosítás, összehasonlítás képessége

Célcsoport – differenciálás: az osztály egésze

Munkaformák: egyéni, csoportos

Módszerek, eljárások: megbeszélés

11. Milyen irodalmi és hétköznapi művekkel, filmekkel találkoztál, amelyek a kamasz és a felnőtt viszonyával, illetve e viszony változásaival foglalkoztak? Írd a táblázatba a megfelelő művek, műrészletek címeit!

ÓRÁKON TANULT MŰVEK E TÉMÁBAN	EGYÉB, ÁLTALAM OLVASOTT (LÁTOTT) MŰVEK

7. KARINTHY FRIGYES: SKARLÁT

2 óra

A modul elemei:

konfliktusok és kompromisszumok, felfokozott érzékenység a serdülőkorban; különböző viselkedésmo-
dellek összehasonlítása, eltérő korok magatartásmintáinak összevetése, a strukturális me-
mória fejlesztése.

Tanári instrukciók:

A tanulók csoportokban dolgoznak. Javasolt az osztályt 5 nagyobb heterogén csoportra osztani.

RÁHANGOLÓDÁS

1. lépés: 1–2. feladat

Betegségek

T/1–2.

88. oldal

15 PERC

Tanári instrukciók:

- Szükség szerint választható ez a lépés. Célja a cím értelmezésén keresztül szakszöveg elemzése, olvasása, feldolgozása, életszerű, gyakorlati ismeretek bővítése, a rendszerező képesség erősítése, lényegkiemelés.
- A táblázat kitöltése előtt a tanár árulja el a csoportoknak a helyes megoldást.

Kiemelt készségek, képességek: lényegkiemelés, szövegértelmezés, információ-
keresés képességének fejlesztése

Célcsoport – differenciálás: heterogén csoportok

Munkaforma: csoportmunka, megbeszélés

1. Olvassátok el a szöveget!

A) Beszéljétek meg, hogy szerintetek melyik járványos gyermekbetegségről szól a szöveg!

Lázzal, kiütéssel járó fertőző gyermekbetegség. Lappangási ideje 4–7 nap. Lázzal, fejfájással, rossz közérzettel és gyakran hányással jelentkezik. 1–2 nap múlva fellép a jellegzetes bőrkiütés, előbb a nyakon, majd a mellen és háton, végül pedig az egész testen. Előbb kicsiny, majd egyre nagyobb foltokká összefolyó vörös pontocskák jelennek meg, melyeket a bőr vérereinek kitágulása hoz létre. Ha a bőrt megnyomjuk, akkor a nyomás helyén a vérerek összehúzódnak és a bőr elsápad. A bőrkiütés tartama alatt a betegnek általában magas láza van. A nyelv is élénkvoros, málnaszerű színt ölt, az áll alatti mirigyek megdagadnak, a mandulákat lepedék borítja. A második hét vége felé eltűnik a kiütés, és a bőr nagy lemezekben hámlani kezd. Különösen a tenyéren és a talpon nagyfokú a hámlás, néha viszont az is előfordul, hogy elmarad.

- a) Húzzátok alá a felsoroltak közül, melyik betegségre gondoltok!
mumpsz, kanyaró, rózsahimlő (más szóval rubeola), vörheny (más szóval skarlát), bárányhimlő
- b) Írjátok be a 2. feladat összefoglaló táblázatának megfelelő rovataiba a betegségre jellemző sajátosságokat!

B) Beszéljétek meg, hogy szerintetek melyik járványos gyermekbetegségről szól a szöveg!

Hólyagos kiütésekkel járó, enyhe lefolyású fertőző gyermekbetegség, leggyakrabban a 10 évesnél fiatalabbak között lép fel. Kitörését gyakran enyhe fejfájás előzi meg. Röviddel ezután a homlokon, arcon, a hajas fejbőrön, majd a törzsön és a végtagokon élénkpiros, kiemelkedő foltok támadnak, melyeknek tetején lencse nagyságú, áttűnő hólyagocskák ülnek. A hólyagok kifejlődése és szaporodása 12–14 óra alatt befejeződik. Egyes esetekben a hólyagok gyéren, másokban oly sűrűn lépnek fel, hogy helyenként egymással összefolynak. A teljes kifejlődést a hólyagok beszáradása követi, úgy, hogy a 4–5. napon helyükön apró barnás varok képződnek. A betegség könnyű természetű, kezeléséhez néhány napi fekvés elegendő.

- a) Húzzátok alá a felsoroltak közül, melyik betegségre gondoltok!
mumpsz, kanyaró, rózsahimlő (más szóval rubeola), vörheny (más szóval skarlát), bárányhimlő
- b) Írjátok be a 2. feladat összefoglaló táblázatának megfelelő rovataiba a betegségre jellemző sajátosságokat!

C) Beszéljétek meg, hogy szerintetek melyik járványos gyermekbetegségről szól a szöveg!

Kiütésekkel, mérsékelt lázzal és hurutos tünetekkel járó, enyhe járványos gyermekbetegség. A kiütéssel járó fertőzőes betegségek között a legenyhébb. Hőemelkedés kíséretében apró foltú, halvány rózsaszínű kiütések mutatkoznak az arcon, a mellkason, majd az egész törzsön és a végtagokon. A kötőhártyák kissé hurutosak. Jellegzetes e betegségre a bőr alatti nyirokmirigyek megduzzadása, különösen a tarkótájéjon. A betegség néhány nap alatt lefolyik, fertőzőképessége nagy.

- a) Húzzátok alá a felsoroltak közül, melyik betegségre gondoltok!
mumpsz, kanyaró, rózsahimlő (más szóval rubeola), vörheny (más szóval skarlát), bárányhimlő
- b) Írjátok be a 2. feladat összefoglaló táblázatának megfelelő rovataiba a betegségre jellemző sajátosságokat!

D) Beszéljétek meg, hogy szerintetek melyik járványos gyermekbetegségről szól a szöveg!

Piros kiütésekkel és lázzal járó, heveny, fertőző gyermekbetegség. A kiütések a fülek mögött, a halántékon, az arcon kezdődnek, majd továbbterjednek a mellre, a hátra, azután a hasra, a karokra és a lábakra. A kiütések lencsényi, éles határú piros foltok, melyek helyenként összefolyhatnak. A hőmérséklet ekkor igen magas: 39–40 °C, a köhögés száraz, kínzó. A gyermekek többnyire súlyos beteg benyomását teszik. 2–3 nap után a láz megszűnik, a köhögés enyhül, a kiütés a megjelenés sorrendjében halványulni kezd. Eleinte a piros szín halványbarna, majd sárgás lesz, azután eltűnik.

- a) Húzzátok alá a felsoroltak közül, melyik betegségre gondoltok!
mumpsz, kanyaró, rózsahimlő (más szóval rubeola), vörheny (más szóval skarlát), bárányhimlő

- b) Írjátok be a 2. feladat összefoglaló táblázatának megfelelő rovataiba a betegségekre jellemző sajátosságokat!

E) Beszéljétek meg, hogy szerintetek melyik járványos gyermekbetegségről szól a szöveg!

Járványos fültőmirigy-gyulladás. Fertőző megbetegedés, amelynek lappangási ideje 20 nap körül van. A lényege a fül alatt fekvő nagy nyálmirigy gyulladása. Az esetek többségében mérsékelt láz, fejfájás, étvágytalanság közepette megduzzad az egyik fülcimpa alatti tájék, amelyet 1–2 nap múlva a másik oldal duzzanata követ. A duzzanat nyomásra mérsékelten fájdalmas, a nyelést gyakran kellemetlen feszülés érzete nehezíti meg. A duzzanat 3–4 napi fennállás után nyomtalanul elmúlik.

- a) Húzzátok alá a felsoroltak közül, melyik betegsége gondoltok!
mumpsz, kanyaró, rózsahimlő (más szóval rubeola), vörheny (más szóval skarlát), bárányhimlő
- b) Írjátok be a 2. feladat összefoglaló táblázatának megfelelő rovataiba a betegségekre jellemző sajátosságokat!

2. A táblázat többi rovatát a többi csoport megoldásai alapján töltsétek ki! Hogy kezdődik a betegség, mik a tünetei, időtartama, lefolyása, bőrelváltozások, kíséri-e láz, ha igen, milyen magas, milyen kezelést igényel?

A BETEGSÉG	TÜNETEK	IDŐTARTAM, LEFOLYÁS	BŐRELVÁL- TOZÁS	TESTHŐMÉR- SÉKLET	KEZELÉS
MUMPSZ					
KANYARÓ					
RÓZSAHIMLŐ					
VÖRHENY					
BÁRÁNYHIMLŐ					

MEGOLDÁSOK:

1.

- A) vörheny, más szóval skarlát
B) bárányhimlő
C) rózsahimlő, más szóval rubeola
D) kanyaró
E) mumpsz

2. lépés: 3. feladat

Konfliktuskezelés

T/3. 90. oldal
5 PERC

Tanári instrukciók:

- Vissza lehet utalni a bevezető felmérésre, megbeszélni a tesztben, valamint a fejezet során felmerült nagyobb problémaköröket.
- Cél: oldott légkör kialakítása.

Kiemelt készségek, képességek: a beszéd-készség, az érvelés és a véleményalkotási képesség fejlesztése, érzelmi intelligencia, konfliktuskezelés

Célcsoport – differenciálás: heterogén csoportok

Munkaforma: frontális

Módszerek, eljárások: vita, megbeszélés, kerekasztal-körforgó módszer

3. Beszéljük meg!

- Hogyan lehetséges konfliktusokat kezelni?
- Milyen módszereid vannak a nézeteltérések kezelésére?
- Volt-e már olyan pillanat, amikor úgy érezted, hogy nem tudod megoldani az adott helyzetet, amikor olyan mértékű igazságtalanság ért, hogy nem jutott eszedbe semmilyen ötlet önmagad megvédésére, illetve a helyzet megoldására?
- Ha szavakkal nem tudsz feloldani egy konfliktust, milyen eszközökhöz szoktál folyamodni?

3. lépés: 4. feladat

T/4. 91. oldal
20 PERC

Tanári instrukciók:

A csoportok kapnak egy ún. problémakártyát, melyen egy családi konfliktus rövid leírása található. Olvassák fel és gondolkozzanak el a lehetséges megoldáson, de senki se mondja ki, hogyan oldaná meg a szituációt. Az első tanuló röviden, egy mondatban írja a lap tetejére fel a megoldásötletét, majd hajtja le, hogy a többiek ne láthassák. Adja oda a csoport következő tagjának. Cél, hogy a papír mindenkihez jusson el. A csoport tagjai arra törekedjenek arra, hogy mindenki egyenlő mértékben járuljon hozzá a gondolatok kifejtéséhez. Ha az adott csoport tagjai megbe-

szélték a megoldásokat, a problémakártya és a megoldások kerüljenek át egy másik csoporthoz, a tanulók cseréljék ki egymás konfliktusmegoldásait.

Ha a feladat tetszett a tanulóknak, érdemes továbbgondolni, továbbfejleszteni szituációs játékká. Lényege: Miután a kártyákat kicserélték a csoportok, a konfliktust elevenítsék meg, adják elő egy szituációs játék keretében a tanulók. Előadhatják a másik csoport lapon szereplő megoldását, de újabb feloldást is kitalálhatnak. Ez a játék időigényes, de rendkívül kreatív, fejleszti a tanulók szociális érzékenységét, beleélő képességét.

Ügyeljünk arra, hogy mindenki mondja el a gondolatát, és minden megoldásról essék szó a csoporton kívül és belül.

Célcsoport – differenciálás: a mérés szerinti 5 csoportban

Munkaforma: megbeszélés, szituációs játék

4. A kártyákon különböző családi konfliktusokról olvashattok. Hogyan oldanátok meg ezeket?

1. KÁRTYA

Gábor és Géza testvérek. Gábor születésnapjára kapott egy magnót, amit Géza kölcsönkért tőle, amikor édesapjukkal horgászni mentek. Géza a tó partján felejtette a magnót, s mire visszament érte, már nem lett meg. Anyukájuk szerint Géza ezek után nem érdemel semmilyen ajándékot a születésnapjára, Gábor az apát hibáztatja, akinek figyelmeztetnie kellett volna induláskor Gézát, hogy ne felejtse ott a magnót. Kinek van igaza? Mi legyen Géza büntetése?

2. KÁRTYA

Itt a hétvégi takarítás ideje. Zsuzsa és Krisztina, a két lánytestvér közös szobában laknak. Mindenkinek a saját lakrészét kell kitakarítani, és a lányoknak ezenfelül meg kell osztoznuk a fürdőszoba és a konyha rendbetételén is. Krisztina azonban arra hivatkozva, hogy a szoba tele van hűgá széthányt holmijaival, nem hajlandó elkezdni a munkát a szobában, de a fürdőszobát kitakarítja. Miután elkészül, szeretne átmenni a barátnőjéhez. A szülők ragaszkodnak ahhoz, hogy amíg nincs rend, egyikük sem mehet sehová. Már mindenki feszült, a lányok egymással kiabálnak. Mi lehet a szituáció megoldása?

3. KÁRTYA

Horváthéknál összevesznek a szülők. Az anyának megtetszett egy hűtőláda, amit le is foglalt egy nagyáruházban, az apa viszont semmiképpen sem akarja, hogy megvegyék, mert szerinte sokat fogyaszt, és így jelentősen megemelkedne a család villanyszámlája. Az anya azért érvel a hűtő mellett, mivel abban tárolni lehetne a család kiskertjében megtermelt zöldségeket és gyümölcsöket, amivel a téli ételkészítések sokat lehetne csökkenteni. A szülők bevonják a vitába a gyerekeket is, a veszekedés annyira elfajul, hogy kis idő múlva a szülők már nem is szólnak egymáshoz. Úgy tűnik, a probléma megoldása a gyerekekre vár. Mit tegyenek?

4. KÁRTYA

Kissék egy városi bérházban élnek. Három fiuk van: Gergő, Zoli és Péter. A gyerekek egy napon találnak egy beteg, csapzott, ápolatlan tacsót, amit hazavisznek. Kérik szüleiket, hadd tarthassák meg a kutyát. A szülők hallani sem akarnak a kutyáról, ők is és a fiúk is hosszan sorolják érveiket. Mit gondolsz, mi lesz a megoldás?

5. KÁRTYA

Bálint tizennégy éves kamasz. Legszívesebben egész nap a barátaival van, nagyon nehéz rávenni bármilyen családi programra. A szülők egy közös mozilátogatást terveznek Bálinttal, már a jegyeket is megvették, mikor kiderül, hogy a fiú a barátaival megbeszélte, hogy velük nézi meg a filmet. Hatalmas veszekedés kerekedik belőle, a szülők végül már sehova sem akarják elengedni Bálintot. Hogy oldanád meg ezt a helyzetet?

JELENTÉSTEREMTÉS

4. lépés: 5. feladat

A novella bemutatása

T/5.

92. oldal

10 PERC

Tanári instrukció:

- Az *Abigél* önálló olvasása után ajánlott, hogy ezzel az elbeszéléssel (de legalábbis az első felével) a tanár felolvasásában ismerkedjenek meg a tanulók. Mivel az első tanóra anyagának középpontjában a konfliktus, a konfliktuskezelés áll, a novella első, nagy fordulópontjáig érdemes eljutni a szakaszos felolvasásban.
- Az elbeszélés olvasásának befejezését csak az óra végén ajánljuk, esetleg házi feladatként olvassák el a tanulók otthon.

Kiemelt készségek, képességek: a hallott szöveg befogadása, a szövegtartalom követése

Célcsoport – differenciálás: az osztály egésze

Munkaforma: frontális felolvasás

5. Ismerkedjünk meg Karinthy Frigyes *Skarlát* című novellájával!

KARINTHY FRIGYES: SKARLÁT

A sötétedő szobában álltam könyvespolcom előtt, s mereven néztem a tanrend holnapi anyagát, anélkül, hogy kiszedtem volna beszíjazni; szándékosan nem gyújtottam lámpát, kabalából, vagy nem tudom, milyen daczból – elhatároztam, hogy most már így várom meg, míg apám megjön, s a dolog kielégítő megoldást nyer. Teljesen érthetetlen volt számomra, ami történt, s bár nem váratlan, mégis egész újszerű, fogalmam se volt róla, mit gondoljak. Lujza néni egész nap ideges és lármás volt, nem természetes hangon rikácsolt, s általában volt benne valami mesterkélt, nem hittem el, hogy haragszik, csak tudtam, hogy valamit akar, valami helyzetet előidézni, amelyben módja nyílik megbosszulni magát egy ismeretlen sérelemért. Nem szerettem Lujza nénit. Őt se szerettem, személy szerint,

alacsony, kissé kövérkés s amellet harciasan hetyke lényét, kemény és kihívó járását, szőke haját és kicsi kezeit. A nevét se szerettem, most könnyű volna kimutatni, hogy az eset óta, de határozottan emlékszem, hogy már azelőtt se szerettem ezt a nevet. Lujza mindössze fél éve volt nálunk házvezető és anyahelyettesféle, de a tekintély és rang, amit erőszakkal verekedett ki magának a családban, s még néhány jel, mai eszemmel azt a gyanút kelti bennem, hogy el akarta vétetni magát apámmal, s mindent ebben az irányban épített fel, ehhez igazított. Eleinte hízelkedett nekem, dédelgetett, nyilván úgy képzelte, hogy behódolok, s megtalálom benne az elvesztett anya pótszerét, közvetve hozzájárulok célja eléréséhez. De az utóbbi időben rájött, hogy nem szeretem őt, hiába strapálja magát, most frontot változtatott, harcba szállt velem, s többször igyekezett meggyőzni apámat, hogy lusta és rossz természetem korrekcióra szorulna, s egy ízben az intézetbe távollátás gondolatát is megpendítette. Mindez egy csöppet se nyugtalanított, meg voltam győződve róla, hogy a szellemi fölény páncéljáról, ami apámmal együtt elválaszt tőle bennünket, visszapattannak ezek az átlátszó áskálódások – több ízben próbáltam apámmal összemosolyogni Lujza feje fölött, s egy ízben apám el is mosolyodott, azóta teljesen nyugodt voltam.

De ami ma történt, mégis kihozott a sodromból, nem a következményektől való aggodalom miatt: maga az eset volt utálatos és bántó.

Délután furcsa jó hangulatban voltam, nem tudtam, miért, mintha egy kicsit részeg lennék. Groteszk előadást tartottam nővéreimnek, amelyben tanárain szerepeltek egy süllyedő mentőcsónakon, mindegyik a maga hangján és rögeszméjével. Többször kikukkantam a konyhába, s elragadtatással állapítottam meg, hogy végre kedvenc vacsorám készül, amiért hetek óta harcoltam hiába: lecsós kolbász, belévert tojással és juhtúrós galuska. Még Lujzával is igyekeztem kedves lenni, de ő nem ment bele a játékba, sőt egyre kellemetlenebb és élesebb lett. Nyersen kikergetett a konyhából, s mikor észrevette, mennyire örülök a vacsorának, gonosz arccal és gúnyosan célzást tett rá, hogy nem olyan biztos, vajon *mindenki* vacsorázik-e ma ebben a házban. Ezen nagyon elcsodálkoztam már akkor, de csak sokkal később, hónapok múlva támadt fel bennem a kínos gondolat, amitől most se tudok szabadulni, *hogy szándékosan csinálta aznap kedvenc ételemet, fokozni bűnhődésemet, tehát előre kitervelte az összetűzést, ő provokálta ki.*

Így is volt.

Mikor a jó szagok csábítására, harmadszor nyitottam be a konyhába, Lujza néni pulykavörösen s mindjárt a leghangosabb rikácsolással nekem rontott, gyalázatos, szemtelen kölyöknek nevezett, megmarkolta a galléromat, és kipöndörített az előszobába, rögtön be is vágta az ajtót. Pontosan emlékszem, szóhoz se juthattam, nem is volt mit mondanom, az ajtó előtt vállat vontam, tudomásul vettem a vihart, s készültem vissza a szobámba. De egy lépést se tehettem, a konyhaajtó kivágódott, Lujza néni, mint egy fúria, tajtékzó szájjal és szikrázó zöld szemekkel hajolt fölem.

– Mit mondtál?! Mit mondtál?! – rikácsolta.

Elképedve meredtem rá. Egy hang nem jött a torkomból.

– Í... úgy! – egyenesedett ki – hát így vagyunk... azt hitted, nem hallottam! Ezt megkeserülöd... ilyet még nem mondtak nekem! Ezért fizetni fogsz... vagy te, vagy én...

Valamit dadogni akartam, de Lujza néni most már fuldokolva visított.

– Egy szót se... majd az apádnak... majd előtte... vagy te, vagy én...

És otthagya a konyhát, szobájába rohant. Mint utóbb kiderült, azonnal felöltözött, ünneplő fekete ruháját vette fel, úgy várta apámat.

Én is a szobámba húzódtam vissza, csodálkozva és megrettenve. Sejtelmem se volt róla, mivel vádolnak, de homályosan éreztem, hogy Lujza néni a maga szempontjából sorsdöntő ütközetre szánta el magát. Teljes ártatlanságomban s jóhiszeműségemben még azt is lehetségesnek tartottam, hogy csakugyan hallani vélt valamit, hallucinált, talán azt a gyalázó vagy becsmérlő szót, amit *feltételezett*, hogy magamban gondolom, vele kapcsolatban – de hogy mi lehetett az, most már csak apám megérkezésekor tudhatom meg.

Természetesen meg voltam győződve róla, hogy apám rögtön tisztában lesz a helyzettel, mihelyt felvilágosítom. De azért ott motoszkált bennem valami furcsa borzongás, egy ismeretlen erőtől való félelem, ami túl van egyszerű számításaimon.

A csendes és ismerős kulcscsörgésre ösztönszerűen nem mentem ki az előszobába, állva maradtam a sötét szoba közepén. Hallottam, ahogy Lujza néni kimegy apám elé, s ünnepélyes és színpadias fojtott hangon azonnal beszélni kezd, mihelyt apám betette maga mögött az ajtót. Ki is vettem egyes szavakat: „azonnal intézkedni kell...”, „ez nem afféle gyermekes csíny”, „kénytelen volnék tüstént itthagyni a házat...”, „példás büntetéshez ragaszkodom”.

Apám hangját nem hallottam, egy perc múlva együtt jöttek be, apám felgyújtotta a villanyt. Felűnt, hogy nem néz rám, szórakozottan és fáradtan járja körül a tekintetét.

– Hát hogy volt az? – kérdezte aztán halkán. Különbén is soha nem volt hozzánk indulatos szava.

Nem tudtam mit felelni, kérdően néztem Lujza néni felé. Lujza a sértett királynő méltóságával nézett el a fejem fölött, s minden szót hangsúlyozva, nyújtott és éneklő hangon nyilatkozta ki a vádat.

– Kitettem a konyhából, mire ő az ajtó előtt felemelte az öklét, és azt mondta nekem „te...”

És most kimondott egy szót, amit akkor hallottam először életemben, s amiről sok év múlva tudtam meg, hogy egyértelmű szinonimája egy bizonyos, csak nőkkel szemben alkalmazható, legsúlyosabbban minősülő becsületsértésnek. Rögtön utána szeméhez emelte a zsebkendőjét.

Csak bámultam. Apám lesütötte a szemét, s nem is emelte fel többé, a továbbiak alatt nem láthatta az arcomat, s ami legfájdalmasabban lepette meg, nem is akarta látni.

– Igaz ez? – kérdezte pillanatnyi szünet után.

– Nem igaz – mondtam tompán, erély nélkül, mert zavarba hozott, és kihozott fölényemből, hogy nem néz rám, s így nem tudok vele összemehetetlenül az ostoba vád fölött.

Jó fél percig tartott a szünet.

Aztán apám, az én okos, jószágos és mindentudó fejünkbe és szívünkbe látó apám, elfordította fejét az ajtó felé, és vontatottan kimondta a váratlan ítéletet.

– Lujza néni nem hazudik nekem, ez egy újabb sértés. Súlyos büntetést fogsz kapni. Egyelőre...

Futó pillantást vetett Lujzára.

– Egyelőre itt maradsz a szobádban, egyedül és...

Megint Lujzára nézett, aki gyorsan bólintott.

– És természetesen nem kapsz vacsorát.

Mindketten kimentek a szobából.

II.

Bár az nem volt kimondva az ítéletben, azonnal a kapcsolóhoz léptem, és újra leoltottam a lámpát. Az ajtóval szemben nagy állótükör volt, s nem tudom miért, nem akartam meglátni benne az arcomat.

A sötét szoba közepén állva hallgattam és hallgatóztam végig, ahogy odaát, az ebédlőben terítettek: tányér és étszer csörgött, a szakácsné dicsekedve hozta az ételt, de rögtön elhallgatott, úgy látszik, valaki leintette. Csendben folyt le a vacsora, csak a merítőkánál cuppogott és loccsant. Élénken láttam a lecsó aranypiros levét, az úszkáló kolbászkarikákat s a sárga, ruganyos-kemény galuskán sustorgó csípős juhtúrókupacokat.

Mégsem voltam éhes. Dühösen, fogcsikorgató szégyennel szorítottam össze torkomat, hogy a könnyek le ne folyjanak rajta. Mikor a vacsorát kihordták, az ablakhoz mentem, kinyitottam, és kihajoltam a hűvös, kora tavaszi éjszakába.

Furcsa bágyadtság volt ez.

Nem tudtam összefüggően gondolkodni, képek és ismeretlen érzések száguldoztak bennem. Képtelen voltam elhinni, hogy apám hitelt adott velem szemben, egy durva lelkű, lélekben s értelemben mélyen alattunk álló néembernek. De hát akkor...

Akkor hát van valami, amiről nem tudok még, egy fenyegető és alacsony és rosszindulatú hatalom a felnőttek világában, amivel szemben tehetetlenül hallgat el a tiszta és nemes igazság s a férfibátor-ság legszentebb felháborodása, amivel Siegfried¹¹ és Héraklész¹² rontott egykor a sárkány aljas, tüzet nyáladzó, tekergő hét fejére... És eszembe jutott apám lesütött szeme.

De mi lehet ez a sárkány?

Nehezen lélegzettem.

Ám legyen akármi, ám reszkessenek tőle a legerősebbek, én nem fogok félni, ha felnövök, nem fogok félni tőle, akkor se, ha az elsőnek kell lennem, aki szembeszáll vele ezen a világon. Mert mindent fel lehet áldozni a bálványnak, aki a szépség és bűvölet álarcát viseli, csak az igazságot nem, csak a haragot, az égbekiáltó elszörnyedést és méltatlanságot nem, amit az ártatlanon elkövetett igazságtalanság vált ki, amivel az ártatlanon elkövetett igazságtalanság forralja fel agyunkban a vért, reszketteti meg minden porcikánkat, lihegteti kalapáló szívünket.

Igazságtalanság! Igazságtalanság!

Nem voltam magamnál.

Különben honnan kerültek volna elő, lopakodva, a csendes Kálvária téren, ahová ablakunk nyílt, honnan bukkantak volna fel, mintha a sikátorok mögül csúsznának és suhannának, vagy a csatornából emelkednének ki, lucskosan és szennyesen, ezek az ijesztő arcok, ez az egyre sokasodó tömeg, ez a halkán növekvő mormogás, ez a zúgó és zúgolódó gyávaság, mely véres bátorságra kap tulajdon hangjától és fenyegető sokaságától? Honnan emelkedtek volna a feldöntött kövek fölé, honnan nyüzsgtek volna egyre sűrűbben, hogy feltelepedjenek a Szent Stáció kupoláira s onnan lobogtassák rongyaikat, fenyegetve és rémesen, honnan, ha nem megkavart képzeletemből, vagy Carlyle¹³ forradalmi látomásaiból (akkoriban olvastam éppen), amivel benépesült ez a képzelet?

Forradalom! Forradalom!

A Kálvária felé nyüzsg, ordít és hullámszik.

Vér és halál – vér és halál! Nem lehet kibírni tovább, az igazságtalanság az édig ért, szakadjon ketté a szennyes kárpit... utánam, rongyos csőcselék, aljas csőcselék, szent és isteni csőcselék, ki bosszút állasz az igazságtalanságért, amit ama Néember öntött e világra, a Néember, Undokságának Edényével, kiről János Jelenése szól, a Jelenés, melynek furcsa szavait, íme, érteni kezdi felzaklatott gyermekszívem.

A többire nem emlékszem, a kép ott folytatódik, hogy reggel van, fekszem az ágyban, apám az ágy szélén ül.

Bágyadtan pislogok, s tátott szájjal meredek kezeimre: tele vannak vörös folttal, a mellem is, nyitott, izzadt ingem alatt.

11 A Niebelung-ének rendkívüli erejű hőse, akiről egyéb énekek is éltek a nép ajkán. Története: egy sárkány rabolja el Kriemhildát, Gibich wormsi király leányát. Siegfried egy törpének, Eugelnek segítségével megöli a sárkányt és megszabadítja a szüzet, aki aztán nejevé lesz. Siegfried meséje nagy hatással volt a régi német irodalomra, de alakja a magyar népkönyvekben is előbukkan (pl. Csontos Szigfrid legendája).

12 Latin nevén Hercules, nagyerejű hős, apja Zeusz, a főisten, anyja Alkméné halandó királynő. Zeusz féltékeny felesége, Héra két kígyót küldött a bölcsőben fekvő csecsemőre, de az puszta kézzel megfojtotta őket. Életét a továbbiakban is minden módon megnehezítette az istennő, ám annak hősiessége épp a rákényszerített próbatételek révén nyilvánult meg, ezért jogosan kapta nevét, ami azt jelenti: 'Héra révén híres'. Héraklész egyszer hirtelen haragjában agyonütötte az egyik nevelőjét, Linoszt, ezért büntetésből a Kithairón hegyre küldték nyáját legeltetni. Itt megölt egy félelmes oroszánt, és fiaikat nemzett Theszpiosz ötven lányának.

13 (ejtsd: kerláj), Thomas angol történetíró (1795–1881). Munkái közül legfontosabb a francia forradalomról szóló elemzése. Foglalkoztatták a történelem és a mítoszok kiemelkedő, emberfeletti hősei. Úgy vélte, hogy a hősök meghatározzák és irányítják saját korukat. A hősöket típusok szerint osztályozza, melyek a következők: az istenség, a próféta (pl. Mohamed), a költő (pl. Shakespeare), a pap (pl. Luther), az író és tudós (pl. Rousseau) és az uralkodó (pl. Napóleon).

– Mi történt? – kérdelem, s csodálkozom, milyen vékony és fáradt a hangom.

Apám erősen fogja a kezem. Lehajol arcom fölé.

– Beteg vagy, fiam. Nagy lázat kaptál éjszaka.

– Mi bajom?

– Vörheny. Skarlátnak is hívják. Már itt volt az orvos, beszélt is veled, de elfelejtetted.

Erőlködve gondolkodom.

– Nagy betegség ez?

– Súlyos betegség.

– Halálos is lehet?

– Halálos is lehet. De te fel fogsz gyógyulni belőle.

Forró boldogság, valami nagy, meleg béke önt el. Megszorítom apám kezét. Az én okos, erős, nyugodt apám, aki, íme, úgy beszél velem, mint ahogy elvártam tőle: két bátor férfi, akik nem félnek a haláltól.

– Nem félek, apa... És nem haragszom Lujza néniére, aki miatt beteggé lettem...

Apám elmosolyodik.

– Lujza néni?... Vagy úgy... a tegnapi esti büntetés... De hiszen nem attól lettél beteg – a vörhenyt fertőzés útján kapjuk meg, jó két héttel a kitörése előtt... két hétig lappang a szervezetben... ezt úgy hívják: inkubáció. Csak most tört ki rajtad.

Hallgatok és tűnődöm.

Apámnak minden tanítása holtbiztos igazság – és mégis, még sok évig azután, s ha tudásom és műveltségem ceruzája elernyed, talán még ma is úgy tudják szívem és idegeim, hogy a vörheny nevű betegséget, amitől azon az éjszakán vörösen láttam lázas látomásaim, az első, önmagunkon tapasztalt igazságtalanság idézi elő, mint valami fertőzés, ami ellen még nem vagyunk beoltva.

Hat hétig voltam beteg, mikor elhagytam az ágyat, megtudtam, hogy Lujza néni már nincs nálunk alkalmazásban.

5. lépés: 6. feladat

T/6.

96. oldal

5 PERC

Tanári instrukciók:

Cél a különböző viselkedésmoделlek összehasonlítása, eltérő korok magatartásmintáinak összevetése, a strukturális memória fejlesztése.

Kiemelt készségek, képességek: a döntésképeség és a beleélési képesség fejlesztése

Célcsoport – differenciálás: az osztály egésze

Munkaforma: egyéni, frontális

Módszerek, eljárások: közös megbeszélés

6. Mi történt akkor, és mi történne most? A táblázat kitöltésével válaszoljatok a kérdésekre!

- Becsukódott a szoba ajtaja. Mi lenne az első szó, mondat, ami ebben a pillanatban elhangozhatna? Mit mondhatna a fiú? Mit mondanál te ma, ha a helyében lennél?
- Miről beszélhettek a felnőttek, miután kimentek a fiú szobájából? Ha ma történne ugyanez, mi hangozna el hasonló helyzetben a szülők részéről?
- Ha itt lenne vége a novellának, milyen befejezést képzelsz el? Hogyan oldódna meg ma egy ilyen helyzet?

	A FIÚ IDEJÉBEN	MOST
AZ ELSŐ REAKCIÓ		
MIT TESZNEK, MIRŐL BESZÉLNEK A FELNŐTTEK ODAKINT?		
A MEGOLDÁS		

6. lépés: 7. feladat

T/7. 97. oldal
2 PERC

Tanári instrukciók:

A feladat legyen házi feladat. Cél az önálló munka, szövegalkotás.

Kiemelt készségek, képességek: szókincsfejlesztés, szövegértelmezés

Célcsoport – differenciálás: az osztály egésze

Munkaforma: egyéni

7. Feloldhatók-e a konfliktusok?

- Sorold fel a konfliktusokat az elbeszélésből!
- Szerinted más volt a történet idejében a szülő és gyereke közti viszony, illetve a nevelőanya – gyerekek viszony?
- Találkoztál már olyan történetekkel, ahol a mostoha a gyermek ellen áskálódik valamilyen előnyért?
- Mit jelent az a szó, hogy kompromisszum?

- e) Ki és milyen kompromisszumokat kötött az elbeszélésben megismert családban?
 a gyerek:
 Lujza néni:
 az apa:

7. lépés: 8. feladat

T/8. 97. oldal
 5 PERC

Tanári instrukciók:

Beszéljük meg a házi feladatot. Idézzük fel a novella műfajáról az év elején tanultakat.

Kiemelt készségek, képességek: a novella sajátosságainak felidézése, a szöveg feldolgozása

Célcsoport – differenciálás: az osztály egésze

Munkaforma: frontális

8. Elevenítsétek fel!

- a) Mit tanultatok a novelláról az év elején!
 b) Milyen kelléktára van egy novellának, azaz mi teszi a novellát novellává?
 c) Vázold a *Skarlát* című novella időszerkezetét az alábbi idősíkokon!

IDŐSÍKOK
TÁVOLI JÖVŐ
KÖZELJÖVŐ
JELÉN
KÖZELMÚLT
TÁVOLI MÚLT

- d) Mennyi időt fognak át az események?

MEGOLDÁSOK:

c)

jelen, majd múlt, majd jelen, utalás néhány hónappal előre, majd vissza a jelenbe, utána másnap reggel, aztán nagy ugrás, majd a végén a felnőttkorból vissza.

8. lépés: 9. feladat

T/9.

98. oldal

10 PERC

Tanári instrukciók:

- Cél: mikroelemzés, a szöveg egy rövid részletének megközelítése.
- Kiegészítő feladat a C csoportnak: ha van idő, a tanár felírhat a táblára keresztneveket, melyek között lehetnek ma használatos, divatos nevek, olyanok, melyek régebben voltak általánosak, ma kevésbé ismertek, valamint ősi magyar személyneveket is. Megbeszélés tárgya lehet az órán a névhangulat, a névszimbolika, illetve a névdivat.
- **A JÁTÉK LEÍRÁSA:** Különleges, idegen hangzású nevek alapján kitalálhatják, „megtippelhetik” a tanulók, hogy a név viselőjéhez vajon milyen karakterjegyek társulhatnak. Rövid lista a lehetséges megvitatandó nevekkal:

Ma divatos nevek: Benedek, Máté, Domonkos, Krisztián, Márk, Dávid, Dániel, Ádám, Rómeó, Nikolett, Adrienn, Alexandra, Dóra, Csenge, Fanni, Zsófia, Rodrigó, Dzszenifer.

Régi magyar nevek: Örs, Vajk, Kaplony, Tihamér, Álmos, Farkas, Szabolcs, Solt, Tárkány, Emese, Enikő, Gyöngyvér, Levente, Sebő, Csenger, Szörény.

Az 50-es, 60-as évek divatos személynevei: József, Erzsébet, Mária, Margit, Sándor, Jenő, Katalin, Ilona, Jolán, Ildikó, Géza, Béla, Lajos, Attila.

Különleges, idegen eredetű nevek: Taráz, Nónusz, Dagobert, Ulpián, Szofron, Ozmin, Csörsz, Bekény, Azár, Almiréna, Konkordia, Azucséna, Pelágia, Dezideráta, Opika, Eudoxia, Grizeldisz.

Kiemelt készségek, képességek: logikai képesség, érvelési képesség fejlesztése

Célcsoport – differenciálás: 3 heterogén csoport

Munkaforma: csoportmunka, közös megbeszélés

9. Oldjátok meg a feladatokat!

A) Olvasd el a szöveget, és válaszolj!

„A sötétedő szobában álltam könyvespolcom előtt, s mereven néztem a tanrend holnapi anyagát, anélkül, hogy kiszedtem volna beszíjazni; szándékosan nem gyújtottam lámpát, kabalából, vagy nem tudom, milyen dachból – elhatároztam, hogy most már így várom meg, míg apám megjön, s a dolog kielégítő megoldást nyer.”

- a) Milyen hangulatú a novella expozíciója?
- b) Írj minél több kérdést, melyekben a bevezető rész körülményeire, szereplőire kérdezel rá! Például: Milyen napszakban járunk?
- c) „... mereven néztem a tanrend holnapi anyagát, anélkül, hogy kiszedtem volna beszíjazni” – Tudjátok-e, miért kellett beszíjazni a tanfelszerelést? Mit tartalmazott egy kisdiák mindennapi iskolai felszerelése a XX. század elején? Segítségetekre lehet Molnár Ferenc *Pál utcai fiúk* című regényének felidézése.

B) Olvasd el a szöveget, és válaszolj!

„Teljesen érthetetlen volt számomra, ami történt, s bár nem váratlan, mégis egész újszerű, fogalmam se volt róla, mit gondoljak. Lujza néni egész nap ideges és lármás volt, nem természetes hangon rikácsolt, s általában volt benne valami mesterkéltnem hittem el, hogy haragszik, csak tudtam, hogy valamit akar, valami helyzetet előidézni, amelyben módja nyílik megbosszulni magát egy ismeretlen sérelemért. Nem szerettem Lujza nénit.”

- a) Milyen negatív előjeleket észlel a történetet elmesélő gyerek a nap folyamán?
- b) Az idézett szövegrészből keresd meg azokat a kijelentéseket, melyek az elbeszélés idejére vonatkoznak, azokat, melyek a múltjára, és azokat, melyek általában érvényes kijelentések!

A TÖRTÉNET JELENÉRE VONATKOZÓ KIJELENTÉS	A TÖRTÉNET MÚLTJÁRA VONATKOZÓ KIJELENTÉS	ÁLTALÁBAN ÉRVÉNYES KIJELENTÉS

- c) Hogyan kapcsolódik az idézet utolsó mondata az előzőkhöz?

C) Olvasd el a szöveget, és válaszolj!

„Őt se szerettem, személy szerint, alacsony, kissé kövérkés s amellettharciasan hetyke lényét, kemény és kihívó járását, szőke haját és kicsi kezeit. A nevét se szerettem, most könnyű volna kimutatni, hogy az eset óta, de határozottan emlékszem, hogy már azelőtt se szerettem ezt a nevet. Lujza mindössze fél éve volt nálunk házvezetőnő és anyahelyettesféle, de a tekintély és rang, amit erőszakkal verekedett ki magának a családban s még néhány jel, mai eszemmel azt a gyanút kelti bennem, hogy el akarta vétetni magát apámmal, s mindent ebben az irányban épített fel, ehhez igazított.”

- a) Hogyan jellemzi a főszereplő Lujza nénit? Gyűjtsd össze külső és belső tulajdonságait, majd írd le e tulajdonságok ellentétét!
- b) Mit jelent a Lujza név? Nézz utána a *Magyar utónévkönyv*ben!
- c) Szerinted illik a viselőjére a név? Indokold a válaszod! Hogyan becéznéd a novella Lujza nénijét?

MEGOLDÁSOK:

C/b)

A francia Louise női név magyarosított formája. Elemeinek jelentése hírnév+háború. Becézése: Lojza, Lojzika Lujzácska, Lujzi, Lujzici, Lujzika, Lujzinkó, Lujzóka, Lulu. Névnap: január 31., jún. 21., szept. 13. (Forrás: LADÓ JÁNOS 1978; *Magyar utónévkönyv*. Akadémiai Kiadó, Budapest).

9. lépés: 10. feladat

A novella értelmezése

T/10.

100. oldal

15 PERC

Kiemelt készségek, képességek: kreativitás, kommunikációs és beleélő képesség

Célcsoport – differenciálás: 3 heterogén csoport

Munkaforma: egyéni, közös megbeszélés

10. Miről is szól ez a novella?

A) Válaszoljatok a kérdésekre!

- a) Hogyan jellemeznéd a főszereplő kamaszt? Sorold fel öt tulajdonságát!
- b) Igazak-e az alábbi állítások? Érvekkel támaszd alá válaszaidat!

ÁLLÍTÁSOK	IGAZ	HAMIS	MIÉRT?
LUJZA ELŐRE MEGTERVEZTE A DÉLUTÁNI ÖSSZECSAPÁST.			
A NOVELLÁBAN EGY SZEGÉNY CSALÁDOT ISMERHETÜNK MEG.			
A GYEREK SZÁNDÉKOSAN VÉRIG SÉRTI A HÁZVEZETŐNŐT.			
A TÖRTÉNET EGY FORRADALOM KITÖRÉSÉT ÁBRÁZOLJA.			
AZ APA ÉS A GYEREK KÖZT JÓ A KAPCSOLAT.			

- c) Mit tanul ezen a napon a főszereplő gyerek? Miről kell lemondania, mit veszít el a gyerekkorából?

B) Válaszoljatok a kérdésekre!

- a) Fiú vagy lány az elbeszélés főszereplője? Hol derül ki egyértelműen?
- b) Érthető-e az apa reakciója? Érvelj a válaszod mellett!
- c) Mit tanul ezen a napon a főszereplő gyerek? Miről kell lemondania, mit veszít el a gyerekkorából?

C) Oldjátok meg a feladatokat!

- a) Gyűjtsd össze Lujza néni rossz tulajdonságait!
- b) Milyen más befejezését tudnád elképzelni a novellának?
- c) Mit tanul ezen a napon a főszereplő gyerek? Miről kell lemondania, mit veszít el a gyerekkorából?

10. lépés: 11. feladat

T/11.

103. oldal

5 PERC

Tanári instrukciók:

- A tanár kijelöli, melyik pár melyik feladatot oldja meg.
- Cél az önálló vélemény összekapcsolása a novella értelmezésével.

Kiemelt készségek, képességek: szövegalkotási képesség, kreativitás fejlesztése, kommunikációs készségek fejlesztése

Munkaforma: páros munka

11. Mondd el, amit gondolsz!

A) Helyreáll-e a világ rendje a zárlatban?

B) Találjátok ki és meséljétek el azt a történetet, amelyet a főszereplő mondott el a nővéreinek, s amelyről csak annyit tudunk, hogy süllyedő mentőcsónakban üldögélő tanárokról szól!

C) Meséljétek el a történetet visszafelé, úgy, hogy az időrend a jelenből haladjon a múlt felé!

11. lépés: 12. feladat

T/12.

103. oldal

10 PERC

Tanári instrukciók:

Cél az információkeresés, a gondolati kapcsolatok, összefüggések megtalálása, a szöveg grammatikai és stíluseszközeinek felismerése.

Kiemelt készségek, képességek: a döntésképeség, szövegértési képesség fejlesztése

Célcsoport – differenciálás: az osztály egésze

Munkaforma: egyéni munka

12. Dolgozz önállóan!

- Keresd meg és jelöld ki az elbeszélésben azt a részt, ahol a lázalom leírása található!
- Gyűjtsd össze, mit lát a történet főszereplője lázálmában!
- Hogyan érzékelteti a kamaszgyerek zaklatottságát, feldúltságát az elbeszélő? Figyelj a mondatvégi írásjelekre, az indulatot kifejező nyelvi elemekre és a szövegbeli mozgások irányára!
- Az égbekiáltó igazságtalanság kiváltotta látomás egyre rettenetesebb, egyre reménytelenebbül gyötrő, egyre inkább a bibliai végítélet közeledtét jelzi (apokaliptikus). Hogyan növekednek, erősödnek a képek?
- Milyen kép foglalja keretbe a gyerek lázálmát?

MEGOLDÁSOK:

b)

bálvány, szennyes ár, csőcselék, forradalom, vér, halál, sárkány, apja lesütött szeme, a bibliai apokaliptikus némbere

d)

– igazságtalanság, rossz érzés – sárkány – egyre növekvő csőcselék – János Jelenések könyve, bibliai apokaliptikus, a Némbere

e)

a némbere, először kisbetűvel írva, Lujzával azonosítva, majd felnagyítva, apokaliptikus gonoszként

REFLEKTÁLÁS

12. lépés: 13. feladat

T/13.

104. oldal

5 PERC

Tanári instrukciók:

A feladat házi feladat. Cél a novella tartalmi elemeinek összevetése saját tapasztalattal, kreatív írás, önálló kutatómunka.

Kiemelt készségek, képességek: a szövegtranszformációs és szövegalkotási képesség fejlesztése, a logikai képesség fejlesztése

Célcsoport – differenciálás: az osztály egésze

Munkaforma: egyéni, otthoni munka

13. Válaszd ki az alábbi feladatok közül az egyiket, és írd meg a választ rövid fogalmazásban!

- Van-e – az elbeszélőhöz hasonlóan – könyvespolcod otthon? Milyen könyvek vannak rajta? Milyen alapon csoportosítottad a könyveidet? Írj erről néhány mondatban!
- Miért meséli el a történetet az elbeszélő? Milyen tudást lehet belőle leszűrni?
- Írd meg röviden a történetet Lujza néni vagy az apa szemszögéből!
- Keress meg az Újszövetség János Jelenések könyvében azt a részt, amelyet az elbeszélő megidézt! Hasonlítsd össze a két szöveget a képek alapján!

13. lépés: 14. feladat

T/14.

105. oldal

5 PERC

Tanári instrukciók:

Cél a modul során felmerülő témák összegzése, a megismert szövegek fő gondolatainak felelevenítése, a hétköznapi és az irodalmi tapasztalat összekapcsolása.

Kiemelt készségek, képességek: a döntésképeség, az önálló gondolkodás fejlesztése

Célcsoport – differenciálás: az osztály egésze

Munkaforma: egyéni

Módszerek, eljárások: közös megbeszélés

A fejezet végéhez értünk. A kamaszlét mindennapjait, az örömeket és problémákat próbáltuk végiggondolni, megbeszélni irodalmi, hétköznapi és szakszövegek segítségével. Sokféle tevékenységgel közelítették meg a témát: írtak naplót, levelet, készítették és elemezték képeket, szituációs játékok segítségével lehetőséget kaptak arra is, hogy szokatlan, új kommunikációs helyzetekben magabiztos fellépésre tegyék szert. Reméljük, segíségekre voltunk abban, hogy könnyebben elfogadják az emberi világ sokszínűségét, felismerjék az ember egyediségét, megismételhetetlen voltát, találkozzanak a felnőtté válás során felmerülő döntési helyzetekkel.

14. Most arra kérünk benneteket, válaszoljatok néhány kérdésre. Írjátok le tapasztalataitokat, ötleteiteket az alábbi kilépőkártya szempontjai szerint!

MILYEN KÉRDÉSEKRE NEM KAPTÁL VÁLASZT AZ ELMÚLT ÓRÁKON? TÖBBET IS ÍRHATSZ!	MELYIK MODUL, MELYIK FELDOLGOZOTT MŰ VOLT SZÁMODRA A LEGÉRDEKESEBB, A LEGIZGALMASABB?	VOLT-E OLYAN MEGBE-SZÉLENDŐ TÉMA, ESETLEG OLVASNIVALÓ, AMELY SZERINTED KIMARADT A TÉMA FELDOLGOZÁSÁBÓL?

CSATOLT KIEGÉSZÍTŐ SZÖVEGÉRTÉSI FELADATOK

A hetedik fejezethez csatolt feladatok ajánlott rendje:

1–2. feladat: a 7. fejezet közben vagy végén, ideje: 20–20 perc

1. feladat

Tutanhamon fáraót mégsem ütötték agyon

T/1.

106. oldal

20 PERC

Szint: középnehéz

Tanári instrukció:

- Cél a spontán olvasás és a célorientált olvasás közötti különbség észlelése. A szövegben szereplő, egy-egy témára vonatkozó – a) halálkok, illetve a koponyacsont sérülése, b) a fáraó testalkata, c) a kutatás publikációja, d) a korabeli hatalmi és vallási viszonyok – sokféle információ kezelése és a választásos feladat megfogalmazása alapján adandó válaszlehetőségek közül a helyes válasz megtalálása.
- Háttér: Ezen az évfolyamon már mindenféle iskolatípusban tanulnak történelmet a diákok. A tapasztalat és a tanulási felmérések is azt mutatják, hogy a történelemkönyvek és a történelemmel kapcsolatos szövegek olvasása, megértése komoly nehézségeket okoz mind nyelvileg, mind a megértés vonatkozásában. A tények és összefüggések nem mindig írhatók le egyazon séma szerint, ha pedig igen, akkor torz ismeretekhez vezetnek. A bizonytalanságok és a lehetséges, de nem biztos következtetések világával érdemes szembesülni a szövegértési feladatokban is.
- A feladat megoldásának lépései:
 - Kérjük meg a diákokat, hogy olvassák végig a szöveget, majd írjanak le három olyan információt, amely megragadta őket.
 - A leírtakat olvassák fel 3–4 fős csoportokban. Jelöljék meg, hogy esetleg hányan írták ugyanazt az információt. Kérdezzük meg, hogy csoportonként mik azok az információk, amelyeket egymástól függetlenül többen is lejegyeztek.
 - Közöljük, hogy a tanulók egyénileg oldják meg a feleletválasztásos feladatot. Hívjuk fel a diákok figyelmét, hogy gondosan olvassák el a feladat állításait, keressék vissza a szövegben a megfelelő helyeket, és a válasz szövegbeli helyét húzzák alá. A 4. állításra a válasz kizárásos technikával és közvetett módon adható meg.
 - Ellenőrizzük és beszéljük meg a helyes válaszokat.
- A cikk alábbi, bevezető mondata nincs a tanulói szövegben:
- Tutanhamon fáraót nem ütötték agyon, viszont még mindig nem tudni, miben is halt meg – állapította meg az a tudóscsapat, amely háromdimenziós röntgenvizsgálatokat végezhetett el a fiatalon elhunyt fáraó múmiáján.

M u n k a f o r m a : egyéni, csoportos, frontális

1. Olvasd el figyelmesen a szöveget!

A tudósok komputertomográfiai vizsgálataik során 1700 felvételt készítettek Tutanhamon földi maradványairól. A hat egyiptomi, két olasz és egy svájci kutató két hónapon keresztül elemezte a képeket, és nem találtak egyetlen olyan nyomot sem, amely arra utalt volna, hogy a fáraó halálát fejsérülés okozta volna. Egy 1968-ban röntgensugarakkal készített felvétel két csonttöredéket mutatott a tarkó magasságában, és ebből következtettek sokáig arra, hogy Tutanhamont egy fejére mért csapással ölték meg.

A mostani felvételek azonban a tudósok szerint egyértelműen azt bizonyítják, hogy ezeket a sérüléseket a koponyacsontok a mumifikálás során szenvedték el. Az CT-eredmények cáfolják azt a korábbi véleményt is, mely szerint Tutanhamon kocsbaleset következtében hunyt volna el. Azt viszont a csapat tagjai nem tudták egyhangúlag eldönteni, hogy elfertőződött combsérülés végzett volna vele, vagy sem.

Zahi Havasznak, az egyiptomi műemlékek főtanácsának elnöke a sajtónak elmondta: a vizsgálatból kiderült, hogy Tutanhamon nem szenvedett született gerincbetegségben. A 19 évesen, 3357 évvel ezelőtt meghalt fáraó kb. 170 centiméter magas lehetett, és bár törékeny testalkatú volt, maradványai nem árulkodnak sem alultápláltságról, sem pedig fertőző betegségekről. Edward Egarter, a tudóscsapat tagja szerint megdőlt az az elmélet is, hogy gyorsan és rosszul balzsamozták be. A fej elemzésénél kiderült, hogy legalább ötféle gyantát használtak konzerválására, ez pedig nem sietségről árulkodik. „A Tutanhamon-ügy lezárult. Többé senki sem zavarja a király nyugalma” – jelentette ki Havasz.

A fáraó halálának okát azonban továbbra is homály fedi. A tudósok a gyilkossági eszközök közül csupán a mérgezést nem tudták kizárni, ennek azonban a nyomait immár lehetetlen kimutatni. Most már csak a fiú arcvonásainak rekonstruálása van hátra, amely májusban lesz kész, és Brando Quilicinek a *National Geographic* számára készült dokumentumfilmjéből megismerheti a világ.

Tutanhamon, akinek mesés kincsekkel teli sírját az aranymaszkos múmiával együtt 1922-ben találta meg Howard Carter brit régész az egyiptomi Királyok Völgyében, Kr. e. 1362-ben lépett gyermekként trónra, apja, a vallásreformot, az Aton napisten monoteisztikus kultuszát bevezető Ehnaton fáraó után. Tutanhamon alig tízéves uralkodása alatt azonban a régi vallás hívei fokozatosan ismét hatalomra jutottak, és visszaállították az ősi hagyományokat. A feltételezések szerint a főpapság tette el láb alól az útjában álló fiatal fáraót.

Forrás: HVG 2005. március 9.

a) A szöveg elolvasása után írd le a számodra legérdekesebb három tényt vagy információt:

- (1)
- (2)
- (3)

b) Döntsd el, és jelöld X-szel, hogy a négy lehetőségből melyik az az állítás, amelyik a szöveg alapján helyes!

1. A NEMZETKÖZI TUDÓS CSAPAT A LEGÚJABBAN ELKÉSZÍTETT CT-FELVÉTELEKBŐL MEGÁLLAPÍTOTTA, HOGY	
TUTANHAMONT A FEJÉRE MÉRT CSAPÁS ÖLTE MEG	
KOCSIBALESETBEN HALT MEG	
A KOPONYACSONTOK SÉRÜLÉSE A FÁRAÓ HALÁLÁT KÖVETŐ IDŐBŐL SZÁRMAZIK	

BIZTOSAN NEM SEBEINEK ELFERTŐZŐDÉSE OKOZTA HALÁLÁT	
2. A VIZSGÁLATOK AZT IS KIDERÍTETTÉK, HOGY A FÁRAÓ	
KEVÉS ÉS ROSSZ MINŐSÉGŰ TÁPLÁLÉKOT FOGYASZTOTT	
TÖRÉKENY TESTALKATÚ VOLT	
SZÜLETETT GERINCBETEGSÉGBEN SZENVEDETT	
170 CENTIMÉTERNÉL MAGASABB VOLT	
3. 2005 MÁJUSÁBAN A SZÖVEG SZERINT	
TUDNI FOGJUK, HOGY MEGMÉRGEZTÉK-E A FÁRAÓT	
MEGISMERHETJÜK A FÁRAÓ ARCVONÁSAIT	
MEGTEKINTHETJÜK AZ ELKÉSZÜLT DOKUMENTUMFILMET	
MEGISMERJÜK A GYLKOSSÁG MÓDJÁT	
4. A SZÖVEGBŐL KIVEHETŐ, HOGY A FŐPAPSÁG	
AZÉRT NEM KEDVELTE TUTTANHAMONT, MERT	
TÚL FIATALNAK TARTOTTÁK AZ URALKODÁSRA	
VISSZA AKARTA ÁLLÍTANI AZ ŐSI VALLÁSI HAGYOMÁNYOKAT	
KITARTOTT APJA VALLÁSREFORMJA MELLETT	
NEM ISMERTE EL ATON NAPISTEN KULTUSZÁT	

MEGOLDÁSOK:

B)

1–C, 2–B, 3–B, 4–C

2. feladat

Mozart halála

T/2.

107. oldal

Szint: középnehéz

20 PERC

Tanári instrukció:

- Az 1. szövegértési feladatot követően végezzük el. Cél a cikk lényeges állításainak megértése és helyes értelmezése.
- A feladat megoldásának lépései:
 - Mondjuk el röviden, hogy ki volt W. A. Mozart. Említsük meg, hogy Mozart halála körül számos legenda él napjainkban is.
 - Kérjük meg a diákokat, hogy csöndben olvassák el a cikket. (A kérdéseket még ne nézzék meg!)
 - Szükség esetén magyarázzuk meg az idegen szavakat: szimptóma = tünet; che gusto = milyen finom, 'gusztusos'; abszurd = képtelen. A betegségeket nem kell megmagyarázni, csak annyit

mondjunk, hogy egyfajta betegség neve (szifilisz, reumás láz stb.). A trichinosis szót ne magyarázzuk meg, mert az a szövegértés egyik eleme.

- A diákok olvassák el a kérdéseket, keressék meg a válaszok helyét a szövegben, húzzák alá, majd jelöljék a válaszhoz tartozó betűt is!
- A tanulók párban ellenőrizték a megoldásokat.
- Közös ellenőrzés, ha szükséges.
- Követő megbeszélés tárgya lehet egyrészt az, hogy lehetett volna-e Mozartot segíteni, valamint hogy elképzelhető-e a jövőben a kellő bizonyosság megtalálása a haláluk kérdésében, és vajon miért érdekes ez.

Munkaforma: egyéni, közös megbeszélés

2. Tudod-e, hogyan halt meg Mozart?

- a) Olvasd el a szöveget csöndben, magadban!

ROSSZUL ÁTSÜLT BORDASZELET ÖLTE MEG MOZARTOT?

A legújabb kutatások szerint a fiatalon, 35 évesen elhalt zseniális művész, Mozartot valóban nem mérgezte meg riválisa, Salieri. A fiatalember nem eléggé átsült húst evett.

Jan Hirschmann, a Washingtoni Egyetem orvosprofesszora szerint a Mozart halálát megelőző tünetokről – magas lázról, megdagadt végtagokról – szóló beszámolók trichinosisra utalnak. Ezt a fonalférgek egy faja okozza, amely fertőzött sertéshússal kerül az ember szervezetébe. Mozart 1791. december 5-én bekövetkezett halála előtt két hónappal lelkesen számolt be egy levélben feleségének, Constanzénak arról, milyen finom sertésbordaszeletet evett. „Sertésszelet! Che gusto. A te egészségedre fogyasztottam el...” – írta október 7-én. A trichinosis – amelyet csak 50 évvel később ismertek fel, így Mozart orvosi kezelése kimerült abban, hogy csapolták a véréit, amivel csak ártottak neki, s borogatással csillapították magas lázát – lappangási ideje körülbelül 50 nap.

Hirschmann szerint „abszurd” az állítás, hogy a zeneszerzőt a nálánál tehetségtelenebb Salieri féltékenységből megmérgezte volna. Úgyszintén nem valószínű az a másik feltevés sem, hogy a szifilisz kezelésére alkalmazott higanyt túladagolták volna a művésznél. A tünetek ugyanis nem utalnak ilyesmire.

Tavaly nyáron egy másik elmélet látott napvilágot: a szerint Mozartot reumás láz ölte volna meg. Akkor arra utaltak, hogy a művésznak többször volt magas láza gyermekkorától, s halála időpontjában járvány dúlt Bécsben. A teljes igazságot valószínűleg sohasem fogjuk megtudni, mivel Mozartot közös sírgödörbe temették egy lepedőbe csavarva, így csontjai összekeveredtek másokéival.

Forrás: *Élet és tudomány*, 2001. 27. szám

- b) A szöveg alapján dönts el, hogy melyik állítás igaz! A kérdéses állítást keresd meg a szövegben, húzd alá, és írd oda a megoldás betűjelét is!

	1. A TRICHINOSIS:	
A)	A SERTÉSEK EGY FAJA	
B)	EGY BORDASZELET NEVE	
C)	A FONALFÉRGEK LATIN NEVE	

D)	A FONALFÉRGEK EGY FAJA ÁLTAL OKOZOTT KÓR	
	2. MOZARTOT NEM KEZELTÉK MEGFELELŐEN, MERT:	
A)	NEM CSAPOLTAK TŐLE AZ ORVOSOK ELÉG VÉRT	
B)	TÚL SOK HIDEG BOROZATÁST TETTEK RÁ	
C)	NEM ISMERTÉK A BETEGSÉGET ÉS GYÓGYMÓDJÁT	
D)	MOZART NEM VETETTE ALÁ MAGÁT A KEZELÉSNEK	
	3. A SZÖVEGBŐL KIDERÜL, HOGY:	
A)	CONSTANZE MOZART FELESÉGE VOLT	
B)	SALIERI CONSTANZÉNAK UDVAROLT	
C)	MOZART FÉLTÉKENY VOLT SALIERIRE	
D)	CONSTANZE MOZART HALÁLAKOR TÁVOL VOLT	
	4. A CÍMBEN SZEREPLŐ KÉRDŐJEL A KÖVETKEZŐKRE UTAL:	
A)	A CSONTMARADVÁNYOK MEGCÁFOLTÁK HIRSCHMANN FELTEVÉSÉT	
B)	NINCS ELÉGSESÉGES BIZONYÍTÉK AZ ÁLLÍTÁS IGAZOLÁSÁRA	
C)	KIDERÜLT, HOGY REUMÁS LÁZ OKOZTA MOZART HALÁLÁT	
D)	A ZENESZERZŐ A HIGANYKEZELÉS KÖVETKEZTÉBEN HUNYT EL	

MEGOLDÁSOK:

A) 1–d); 2–c), 3–a); 4–b)

KREATÍV ÍRÁSGYAKORLAT: MÁŠ LETTEM

NAPLÓ

1. Beszélgessünk az osztállyal arról, vajon miért írnak naplót az emberek: segít megőrizni az élményeket, nyomon követni a bennünk zajló gondolatokat, érzelmeket, átgondolni, tisztázni a bennünk lévő kételyeket, felmerülő kérdéseket. Ez az egyik legszemélyesebb forma, amely lehetőséget ad arra, hogy az ember reflektáljon magára és a világra. Megragad pillanatokat, és formába önti, így lehetővé teszi hogy ezek a pillanatok – és így a megfogalmazás módja is – bármikor felidézhetőek legyenek.
2. Kérdezzük meg, ír-e, írt-e valaki naplót, és ha igen, mi volt a célja vele, szokta-e újraolvasni a feljegyzéseket, mire jó neki mindez.
3. Ezek után kérjük meg a tanulókat, alkossanak 3–4 fős csoportokat.
4. Képzeljék el, hogy sok-sok évvel a második világháború befejezése után előkerült egy igen vastag, fekete bőrkötésű könyv. Kiderült róla, hogy Torma Gedeon naplója (Szabó Magda *Abigél* című regényéből).
5. Kérjük meg a tanulókat, írják meg a négy legérdekesebb feljegyzést. Döntsék el, vajon egész életben vezette-e ezt a naplót, gondolkozzanak azon is, milyen gyakorisággal írt bele.
6. Ha elkészültek a naplórészletek, a csoportok felolvassák egymásnak, amit írtak.

Napló